

Jūratė Petruškevičienė

**AUDINIO PAVIRŠIAUS
DEKORAVIMAS IR FORMAVIMAS**

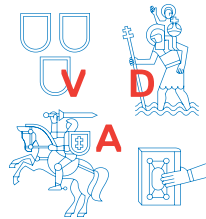
*Elektroninė
versija*

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Audinio paviršiaus dekoravimas ir formavimas

Jūratė Petruškevičienė

Leidinį rėmė Vilniaus dailės akademijos Meno ir mokslo projektų fondas

**Vilniaus
dailės
akademija**

Vilniaus dailės akademija
Vilnius, 2021

ISBN 978-609-447-353-1

© Jūratė Petruškevičienė
© Vilniaus dailės akademija

TURINYS

Pratarmė. Kūrybos receptų knyga meniškoms sieloms

Prof. dr. Rasutė Žukienė..... **6**

I. Įvadas..... **10**

II. Senujų technikų istorinė raida ir sklaida..... **14**

Spausdintiniai audiniai..... **14**

Batika..... **20**

Šibori (shibori)..... **27**

III. Audinio paviršiaus dekoravimo technikos (audiniai, medžiagos, atspaudai ir trafaretai, darbo priemonės ir eiga, iliustracijos)..... **40**

Atspaudavimas tirštais tekstilės dažais..... **40**

Rūdžių atspaudai..... **46**

Terminis audinio atspaudavimas..... **55**

3D tekstilės dažų atspaudai. Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas **61**

Frotažas..... **71**

Purškimas naudojant trafaretą. Dažų įtrynimasis..... **75**

Batika. Vaško atspaudai..... **83**

IV. Audinio paviršiaus formavimo technikos (audiniai, medžiagos, darbo priemonės ir eiga, iliustracijos)..... **101**

Šibori (shibori)..... **101**

Klioke (cloque). Ekologiška klioke **129**

V. Netradiciniai sprendimai **144**

VI. Metodiniai nurodymai, dažniausiai pasitaikančios klaidos ir patarimai, kaip jų išvengti..... **160**

Pluoštų sąveikos su dažais rūšys. Lentelė..... **160**

Atspaudavimas tirštais tekstilės dažais..... **162**

Rūdžių atspaudai..... **164**

Terminis audinio atspaudavimas..... **165**

3D tekstilės dažų atspaudai. Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas **166**

Frotažas..... **168**

Purškimas naudojant trafaretą. Dažų įtrynimasis..... **169**

Batika. Vaško atspaudai..... **172**

Šibori (shibori)..... **174**

Klioke (cloque)..... **177**

Netradicinių medžiagų panaudojimas audiniui dekoruoti ir formuoti..... **178**

Šaltiniai..... **180**

PRATARMĖ

Kūrybos receptų knyga meniškoms sieloms

Apie šią iš dailininkės Jūratės Petruškevičienės kūrybinių patirčių gimusią knygą reikia kalbėti kaip apie unikumą. Visais laikais ir visuose kraštuose meno ir dizaino technologijos buvo jei ne slepiamos, tai bent jau pilnai neatskleidžiamos. Pakanka prisiminti, kaip europiečiai bandė išgauti Tolimųjų Rytų porceliano paslaptį, bet pagamindavo ne baltą, bet rudą jo masę. Tekstilinkė Vilniaus dailės akademijos docentė Jūratė Petruškevičienė jokiais paslapčių šydais nesidangsto. Priešingai, savo technologinėmis žiniomis ji linkusi dosniai dalintis, o patarimais ir perspėjimais bando apsaugoti nuo dažniausiai pasitaikančių klaidų. Šioje knygoje pateikiami įvairūs audinio paviršiaus dekoravimo ir jo formavimo būdai bei jų atsiradimo istorija. Tai yra taupiai parašytas šiuolaikinės meninės tekstilės kūrimo, audinių apdorojimo vadovas. Visas šias technologijas knygos autorė yra praktiškai išbandžiusi ir naudoja savo kūryboje.

Lietuvoje labai daug žmonių tebemėgsta rankų darbą kaip mediatyvų raminantį užsiėmimą. Aplinkai vis labiau virtualėjant, kūrybiškas darbas su audiniais gali džiuginti ir giliai sudominti savo tikrumu, nes jis jungia proto ir rankų darbą, daugybę realių veiksmų, kuriuos turi atlikti kuriantis žmogus. Audinio formavimas ir pavertimas menišku paremtas medžiagų sąveikavimu, temperatūrų poveikiu, cheminėmis

reakcijomis. Net ir ekologiniam mąstymui šiame užsiėmime pakanka vietos. Ši knyga – ne tik taupiai ir paprastai parašytas technologijų panaudojimo vadovas akademiniam jaunimui. Tai ir kūrybinės alchemijos receptų knyga meniškoms sieloms.

Jūratė Petruškevičienė jau daugiau kaip trisdešimt metų būsimoms tekstilininkėms dėsto audinių dekoravimą ir formavimą – discipliną, jungiančią mokslines žinias, laisvą kūrybinę mintį ir reikalaujančią visos virtinės žmogiškųjų savybių, pradedant kruopštumu ir baigiant išradingumu ir disciplinuotumu. Visos šios įvairiausių gebėjimų puokštės prireikia, norint sukurti vienetinį menišką audinį. Audinį, kaip asmeninės istorijos pasakojimą, kaip netikėtą optinį nuotykį, kaip interjero, drabužio akcentą, kaip aksesuarą arba kaip mažosios plastikos objektą, minkštą skulptūrą. Visa tai pasiekama kūrybingai, bet su tūkstantmetės žmonijos patirtimi dekoruojant ir formuojant įvairius fabrikinis audinius. Jūratė Petruškevičienė, garsi Lietuvos tekstilės menininkė, visa tai yra išbandžiusi ir įvaldžiusi. Jos kūrybos rezultatais tarptautinių parodų metu žavėjosi Europos, JAV, Australijos, Japonijos žiūrovai. Ji eksponavo savo kūrinius smulkiosios tekstilės parodose Komo mieste (Italija, 1997, 1998), Sombathéjuje (Vengrija, 2000), tarptautinėje šiuolaikinės tekstilės parodoje „Meninis audinys: įsitraukiant į naujas vizijas“ Fairfielde (Australija, 2009), tekstilės ir tapybos bienalėje Gdynėje (Lenkija, 2013). Vien tik pastaraisiais metais Jūratė Petruškevičienė surengė personalines parodas Rygoje (2014), Bratislavoje, Berlyne ir Kaune (2015, 2017). Menininkės kūrinių yra didžiuosiuose Lietuvos muziejuose, o *šibori* technika sukurtus darbus

įsigijo Gdynės miesto muziejus (Lenkija), Sombathéjaus dailės galerija (Vengrija) ir pasaulio tekstilės meno Civic kolekcija Chieri mieste Italijoje.

Jūratės Petruškevičienės kūrybiniai darbai *klioke*, *šibori* ir *šenilo* technikomis žiūrovams beveik visada kelia estetinį pasigėrėjimą ir klausimą „kaip tai padaryta“? Paslapties čia beveik nėra: prieš patenkant į parodų sales, gatavi pramoniniai audiniai Jūratės Petruškevičienės dirbtuvėje praeina tikrą „technologinę skaistyklą“ – tekstilininkė audinius formuoja iš naujo, kad jie taptų meniškais, nepakartojamais, kad jie įgytų naują įvaizdį, pakeistų formą, kad taptų atviru pasakojimu arba netikėtumu. Ši dailininkė ne tik turi meninę viziją. Jei jai rūpėtų vien tai, galėtų tapyti ar piešti. Ji ir iš teorijos, ir iš praktikos gana tiksliai žino, kokia audinio apdorojimo, dažymo technologija padės jai tą viziją paversti unikaliu kūrinium.

Šioje knygoje žymi menininkė ir pripažinta tekstilinių technologijų žinovė Jūratė Petruškevičienė altruistiškai dalinasi su mumis brangiu dalyku – žiniomis ir patyrimu. Knygos pradžioje ji kukliai pažymi, kad jai norisi pasidalinti pasiektu išmanymu su tekstilės studentais, kad jie nesikamuotų klysdami ir taisydami, kad daugiau laiko liktų meninių sumanymų brandinimui ir įgyvendinimui. Tačiau, mano manymu, knygos adresatas yra ne tik akademinis jaunimas. Skaitant šią lakoniškai parašytą knygą, norisi imtis realios veiklos. Nes kiekviena aprašyta technika iš tiesų yra meninė akcija. Darymas ir veiksmas, įsiskaičius į menininkės atliktus aprašymus ir duotus patarimus,

gali tapti įdomiu laiko praleidimu ar netgi nuotykiu. Jeigu pirmieji rezultatai ir šiek tiek nuviltų, vis tiek būsite prisilietę prie kūrybos burtų, tik pavadinti jie čia šiuolaikiškai ir dalykiškai – audinio paviršiaus dekoravimu ir formavimu.

Knygoje yra Jūratės Petruškevičienės ir jos kolegijų, žinomų tekstilės menininkių Jūratės Urbienės, Linos Jonikės, Linos Gutauskienės kūrybos pavyzdžių. Bet didžiausią iliustracijų dalį sudaro Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto Tekstilės katedros studentų bakalaurančių darbai, sukurti Jūratės Petruškevičienės vedamuose užsiėmimuose. Pirmojoje, bakalauro studijų pakopoje įsisavintas technologijas studentės neretai plėtoja magistrantūroje, panaudoja baigiamuosiuose darbuose. Jūratė Petruškevičienė šią knygą būtų galėjusi iliustruoti vien tik savo kūriniais, nes jos kūrybos kraitis gausus ir įvairus. Bet didesnę šios knygos iliustracijų dalį autorė mato savo buvusių studentų darbų pristatyme, nors gal ir ne visos jos šiuo metu kuria. Jūratės Petruškevičienės knyga yra ne tik dalijimasis patirtimi, bet ir prasmingas pasakojimas apie jaunų menininkių ugdymo kelią, kuriuo studentės veda Jūratė Petruškevičienė ir kitos VDA Kauno fakulteto Tekstilės katedros Meistrės.

Prof. dr. Rasa Žukienė

I. ĮVADAS

Šiame metodiniame leidinyje, skirtame VDA Tekstilės specialybės studentams, pristatomos įvairios audinio paviršiaus dekoravimo ir formavimo technikos, kurios studijuojamos pagal bakalauro studijų programą.

Asmeninė kūrybinė patirtis dirbant šioje srityje atskleidė nemažai niuansų ir savitumų, kuriais norėtusi pasidalinti. 30 metų darbo praktika su studentais leido pastebėti, kad klaidos buvo, yra ir bus daromos, bet reikia, kad jų būtų mažiau. Metodiniais nurodymais, kaip jų išvengti, siekiama, kad studentai laiką ir energiją geriau skirtų savo idėjos meniniam išvystymui, profesionalumui tobulinti, o ne nuolat mokytusi iš elementarių klaidų. Toks buvo šio leidinio tikslas.

Leidinyje iliustruotas studijų metais studentų sukurtais kursiniais ir baigiamaisiais diplominiiais darbais, taip pat absolventų ir lietuvių menininkų darbais. Ieškant autorinio sprendimo traktuotės, įsisavintos technikos neretai pasirenkamos realizuojant baigiamųjų bakalaurų ir magistrų diplominių darbų idėjas. Pasitaiko, kad net pati technika padiktuoja netikėtą konceptualų sprendimą. Audinio dekoravimo ir formavimo technikoms nesvetimi netikėtumai. O išlavintas estetinis pojūtis bei įgytos žinios leidžia laiku pastebėti, sustoti ar tinkamai panaudoti tuos netikėtumus.

Kiekviename darbo etape reikia stengtis viską atlikti maksimaliai gerai – tik tada galima tikėtis puikaus rezultato. Net ir taisykles kartais galima laužyti, jei to reikalauja darbo idėja.

Autorinis vienetinis audinys turi objektyvią vertę. Tai – unikalus darbas, turintis savyje spontaniškumo, nepakartojamo unikalumo ir žavesio. Ši sritis populiari įvairiose pasaulio šalyse. Rankiniu ar iš dalies rankiniu būdu jungiant technikas, dekoruojant ir formuojant, galima laisvai raportuoti, pasiekti rašto ir spalvų gyvybingumą bei kitus estetinius privalumus.

Kai batikai buvo pradėta naudoti *batik tjap* – didelį atspaudą, kuris leido gerokai našiau dirbti, o *šibori* technikai pritaikytas mašininis būdas – ženkliai nukentėjo audinio unikalumas. Dingę atsitiktinumai, netikslumai, anksčiau savaip praturtinę išskirtinį dizainą, o jų vietą užėmė tvarka ir griežtas piešinys. Toks tad yra skirtumas tarp mechaninio atlikimo ir nevaržomos kūrybos.

Leidinyje nagrinėtos technikos vystosi toliau, įgydamos vis naujų bruožų. Tobulėjant bei plečiantis dažų ir darbo priemonių asortimentui, atsirandant naujoms audinių rūšims, turiningesnė, įvairesnė tampa ir idėjų raiška.

Gerai pažįstant ieškojimų lauko galimybes, šis laukas savaime prasiplečia,

atverdama kelią į laisvą meninę interpretaciją. Man patiko vienos studentės teiginys, kad dirbant šioje srityje galima patirti daug džiaugsmo.

Neretai pramonėje naudojama technika yra labai sėkmingai adaptuojama profesionalių menininkų. Taip įvyko su *klioke (cloque)* technika, kuri prieš kelis dešimtmečius buvo tik pramoninė. Į Tekstilės katedrą iš Norvegijos Bergeno universiteto (seminarą *klioke* technika vedė dėstytoja doc. Ingrid Aarset) atkeliavusi technika teikia daug galimybių ir yra labai mėgstama studentų.

Batika – tai labai sena technika, bet šalia pažinties su jos tradicija ir pagrindiniais principais, galima laisvė eksperimentuoti ant popieriaus, kartono, medienos ir įvairių objektų.

Atsiradus sintetiniams audiniams, *šibori* technika audinį galima formuoti apdorojant ir keičiant jo paviršių į 3 dimensijų: klostant, lankstant, glamžant, įvairiai dygsniuojant, tempiant, sukant ar spaudžiant. Po fiksavimo verdant, gauta faktūra lieka pastovi. Ši sintetikos savybė atvėrė kelius ir menininkų kūrybai *šibori* technikos srityje.

Leidinys studentams turėtų būti naudingas, nes koncentruota teorija ir visa kita informacija papildys auditorijoje gautas ir praktinėse laboratorijose įgytas žinias.

Kai kurios iš pristatytų technikų turi šimtmečius siekiančias tradicijas, todėl būtina apžvelgti jų istorinę raidą ir sklaidą nuo pat atsiradimo iki šių dienų.

Nuoširdžiai dėkoju visiems, prisidėjusiems prie šio leidinio.

Autorė

II. SENŪJŲ TECHNIKŲ ISTORINĖ RAIDA IR SKLAIDA

Spausdintiniai audiniai

Audinio paviršiaus dekoravimas dabar visiškai mechanizuotas, o dar prieš daugiau kaip 200 metų buvo atliekamas tik rankiniu būdu. Procesui buvo naudojamos medinės lentos su išraižytais ant jų ornamentais. Tokiu būdu dekoruoti audiniai pavadinti spausdintiniais audiniais. Žinios apie seniausius spausdintinius audinius yra fragmentiškos ir ribotos. Sunku tiksliai nustatyti šio intriguojančio meno atsiradimo laiką. Labiausiai tikėtina, kad jis atsirado Indijoje, kuri nuo seno garsėjo išvystyta medvilnės gamyba ir gausybe dažančių medžiagų. Indijos spausdintiniai audiniai buvo plačiai žinomi. Iš Indijos spausdiniai pasklido į kitas Azijos ir Afrikos šalis. Aukštą lygį pasiekė Egipto spausdiniai. Egipte jau buvo naudojamas vaško rezistas. Spausdintiniai audiniai jau buvo žinomi ir Bizantijoje. Nors tikslų duomenų apie spausdinių meną Vakarų Europoje nėra, ankstyviausi patikimi šaltiniai mini Italiją. Italijos miestai labai anksti įsijungė į tarptautinę prekybą, o tai prisidėjo prie Renesanso meno ir kultūros formavimo. Augo ir vystėsi amatai, suklestėjo daug taikomosios dailės rūšių. Tuo pat metu spausdinių

vystymasis prasidėjo Vokietijoje. XIV–XV a. Vokietija ekonomiškai ir politiškai ženkliai atsiliko nuo Italijos. Jos kultūra ir menas dar buvo veikiami viduramžių tradicijų įtakos. Viduramžių vokiškieji spausdiniai daugiausia buvo gaminami vienuolynuose, tik Atgimimo epochoje tapo miestų amatų dalimi.

Spausdintiniai audiniai buvo pradėti gaminti ir kitose Europos šalyse. Gana anksti XV a. Nyderlanduose susikūrė gildijos, kurioms priklausė šios srities meistrai kartu su tapytojais, skulptoriais, vitražo meistrais. Nyderlanduose buvo spauduojama ant lininių audinių. XV–XVI a. atsirado įvairiaspalvis velvetas su išpaustu ornamentu. Įspaudimas vykdavo naudojant tas pat ornamentuotas lentas, kuriomis buvo atspauduojama. Velvetui išpausti lentos nebuvo tepamos dažais – ornamento iškilimai tik prispausdavo velveto pūkelius. Prancūzijoje viduramžiais audinių atspaudavimo menas buvo menkai išvystytas. Tačiau šie audiniai ten egzistavo, nes inventoriuose jie minimi.

Visi mūsų laikus pasiekę spausdintiniai audiniai skirstomi į dvi grupes, kurios skiriasi technika, audinio rūšimi ir piešinio stilistika. I grupei priskiriami vokiškieji Reino spausdiniai, II – kitų Europos šalių. II grupėje dominuoja Italijos spausdintiniai audiniai. Literatūroje ši grupė vadinama internacionaline.

Vokiškieji spausdiniai buvo gaminami siekiant sukurti pakaitalą brangiems iš Italijos atvežtiems audiniams. Būdinga tai, kad visų spausdintinių audinių raštų ornamentai atitinka analogišką austą itališkų šilkų raštą. Labai dažnai jie buvo spausdinami ne tik ant vietinės gamybos lino audinio, bet ir ant atvežtinio atlaso. Raštas atspaudžiamas juodais klijingais dažais, kurie po to apiberiami aukso ar sidabro milteliais arba trintu stiklu. Internacionalinės grupės spausdiniai daugiausia atlikti ant lino viena spalva ir tik rašto fragmentai kartais ištapomi ranka. Skiriasi ir technika. Vokiškieji spausdiniai spaudžiami nedidelio formato lentomis, ir raštai susideda iš kelių atskirų spaudų, o internacionalinei grupei charakteringi didelių lentų atspaudai. Be to, vokiškiems spaudams lentos buvo gaminamos taip, kad atsispausdavo raštas, o fonas likdavo nepalietas. Internacionalinių spaudų dažniausiai atsispausdavo fonas.

XIV a. pabaigoje šalia ornamentų atsiranda siužetinių kompozicijų atspaudai. Patys seniausi – itališki apmušalai ant lino, vaizduojantys mitą apie karalių Edipą. Jie saugojami Bazelio istorijos muziejuje. Siužetiniuose spausdiniuose, kurie dažnai buvo naudojami kaip raštai siuvinėjimui, sutinkamos ir evangelinės scenos. XV a. populiarus granato vaisiaus motyvas, jis turėjo labai daug variantų ir iki pat XVI a. pabaigos buvo pagrindinis motyvas. Spausdintinei technikai būdingi mezginių raštai, kurie taip pat buvo pavyzdžiai mezginių kūrėjoms. XVII a. ženkliai sustiprėjo spausdintinių audinių gamyba Prancūzijoje, Anglijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Šveicarijoje

ir Italijoje. Prancūzijoje buvo labai populiarūs indiški spausdintiniai satino audiniai. Jie plačiai minimi inventoriuose. Netrukus ir patys prancūzai pradėjo gamintis tokius spausdintinius audinius. Technika buvo tokia pati kaip ir Indijos. Ant specialaus stalo buvo ištempiamas audinys, ant jo rankiniu būdu spaudžiama medinė lenta su išpjaustytu raštu, padengtu juodais ar raudonais dažais. Ant audinio atsiradus kontūriniam piešiniui, meistras laipsniškai padengdavo visą audinio paviršių atspaudais. Po to kiti meistrai papildydavo raštą fragmentais nupiešdami juos teptuku. Vėliau buvo pradėta naudoti 3–4 skirtingų spalvų atspaudus. XVIII a. reikšminga rolė atspauduojant audinius priklausė Anglijai. Kiek kitaip nei Prancūzijoje, Anglijoje ir Šveicarijoje spausdintinė technika vystėsi Nyderlanduose. Tai buvo iš Rytų perimtas rezervavimo būdas. Rezervo sudėtis: baltas molis, alūnas, vario sulfatas, kiaušinio baltymas, derva ir terpentinas. Ornamentas buvo atspaudžiamas medinių formų pagalba ant audinio, jas sutepus šiuo karštu mišiniu. Tada audinys užtempiamas ant specialaus karkaso ir 3–4 minutes panardinamas į katilą su dažais. Audinį išdžiovinus rezervą nuplaudavo karštu vandeniu. Išryškėdavo baltas ornamentas spalvotame fone.

XVII a. Vokietijoje labai išaugo spausdintinių audinių gamyba. Tai įvyko dėl 30 metų trukusio karo nuskurdus gyventojams ir dėl to sumažėjus brangių atvežtinių šilko audinių poreikiui. Iš pradžių vokiečių meistrai tęsė atspaudavimą aliejinais dažais, bet audiniai ilgai išlaikydavo dažų kvapą ir turėjo riebalų žymes. Kitose

šalyse pradėta naudoti geresnius dažus ir vokiškieji spausdiniai patyrė stiprią konkurenciją. Vokiečių meistrai dėjo milžiniškas pastangas tam, kad sužinotų užsienio meistrų paslaptį ir apsaugotų savo verslą. O Italija XVII a. sumažino spausdintinių ir toliau tęsė austų šilkinių audinių gamybą. XVIII a. spausdiniai buvo gaminami visose Europos šalyse – Vokietijoje, Anglijoje, Šveicarijoje, Italijoje, Prancūzijoje. Vokietijoje stambiausiu spausdinių centru tapo Augsburgas, veikė garsių vardų dirbtuvės – manufaktūros. Iš pradžių buvo atspauduojama medinėmis, vėliau varinėmis lentomis rezervu ant mėlyno fono ir kontūriniu ornamentu ant balto fono. Abiem atvejais fragmentai buvo tapomi rankiniu būdu raudona, ruda ar auksine spalvomis. Tą darbą atlikdavo specialistės, piešinius taip pat kūrė garsios piešėjos. Dažai buvo labai atsparūs. XVII a. pabaigoje – XVIII a. Anglijoje kartu su reljefiniu raštu ant atspaudavimo lentų buvo naudojamos lentos su graviruotu raštu. Jis buvo įgilintas, o atspaudavimas atliekamas kaip su vario graviūra. Lenta būdavo įtrinama dažais, dažai nuo jos paviršiaus pašalinami – jie likdavo tik įgilinime. Tada ant lentos klodavo audinį, stipriai prispausdavo, ir audinys sugerdavo įgilinime esančius dažus. Tiek iškilusis, tiek gilusis spausdinimo būdas vėliau buvo pakeistas spausdinimo mašina su volu. Kur, kada ir kas pirmą kartą panaudojo tokią mašiną – iki šiol neaišku. Duomenys prieštaraujantys, nes viskas buvo laikoma paslapyje. Žinoma, kad ją išrado škotas Belis ir 1785 m. savo atradimą perleido anglų fabrikantams. XVIII a. pabaigoje buvo išrasta atspaudavimo mašina, kuri spausdino dviem spalvomis. Ją išrado Adam Varkinson iš Mančesterio. 1805 m. buvo įdiegta

mašina, kuria dirbant audinys vienu metu buvo leidžiamas tarp dviejų volų ir raštas spausdinamas iš karto dviem spalvomis. Vėliau įdiegtas atspaudavimas vienu metu 3–4 volais, kurie dengė piešinį ant audinio iš karto skirtingomis spalvomis. Vyravo stilizuotų gėlių, girliandų motyvai, medžioklės scenos. XVIII a. pabaigoje Vokietijoje jau veikė mašina, spausdinanti dviem varinėmis graviruotomis lentomis. Ši technika taip pat įdiegta Šveicarijoje ir Anglijoje. Tai nesiskyrė nuo estampų spausdinimo. Lentos buvo graviruojamos taip pat, kaip ir spausdinimui ant popieriaus, tik graviravimas buvo gilesnis. Tokiu principu buvo atspaudžiami kelių spalvų ir vienspalviai raštai. Būdingi manufaktūrų vaizdai. Iki pat XIX a. egzistavo abu būdai – rankinis atspaudavimas medinėmis lentomis su išpjaustytu raštu ir mechanizuotas su varinėmis graviruotomis. XIX a. turtingas įvairiais atradimais, susijusiais su audinio apdaila prieš jo dekoravimą. Tačiau svarbiausia – sintetinių audinių atsiradimas: juos buvo galima dažyti ryškesnėmis spalvomis. Vystantis audinių atspaudavimo technikai, tobulėjo ir dažai. Senieji audiniai buvo dekoruoti vandenyje netirpstančiais dažais – pigmentais, pavyzdžiui, ochra ar sutrinta raudona kreida, sumaišyta su linų aliejumi. Aliejus naudotas tam, kad pigmentai ant audinio išliktų ilgesnį laiką. Vėliau pradėti naudoti vandenyje tirpstantys dažai kartu su specialiais surišėjais. XX a. pradžioje plačiai naudojami trafaretai ant medžiagos specialiu purkštuvu purškiant dažus. Piešinys gaunamas trafaretais uždengiant norimas vietas. Panaudojus trafaretų gamybai fotometodą iš japonų spausdinimo būdo išsivystė nauja technika. Atspaudavimas per tinklelį arba šilkografija buvo

labai populiari technika. Per trafareto angas užtepamas lakas – taip padengiamas visas tinklelio paviršius. Šilkografija naudojama nedidelėse dirbtuvėse. Didelės tekstilės įmonės turi mechanizuotą spausdinimo įrangą. Procesas nuolat tobulėja. Ant spausdinimo trafareto piešiniai perkeliama elektroniniu būdu. Nors dabar pakanka kompiuterinių audinio spausdinimo mašinų, iki pat XX a. buvo išlikęs ir rankų darbas. Atspaudavimas rankiniu būdu ypač klestėjo 1950–1970 m.

Batika

Batik – indonezietiškas žodis, kilęs iš žodžių *titik* arba *tik*, reiškiančių „mažas kašnelis“ arba „lašas“. Tai dizaine paremta ištirpintų vaško lašelių panaudojimu, siekiant sulaukyti dažus. Ši tradicija kildinama iš Javos, labiausiai apgyvendintos Indonezijos salos.

Egzistuoja skirtingos teorijos dėl intriguojančio batikos meno autentiškumo. Žinoma, kad anksčiau už vašką rezervui buvo naudojamas skystas krakmolos. Migruojant žmonėms ir plintant amatams, žinios apie rezervinį dažymą sklido per Aziją. Kasinėjimų metu fragmentai rasti Kinijoje, Indijoje, Persijoje, Egipte.

Persai ir egiptiečiai seniai naudojo panašią techniką, bet būtent indai II–III a. po Kr., apsigyvenę Indonezijoje, išvystė šį meną. O javiečiai jį išstobulino iki nepaprasto

meistriškumo. Kultūrinė indų įtaka taip pat jaučiama Javos šventyklose Prambanan ir Borobudur ir kai kuriose kitose Bali saloje. Jose rastų skulptūrų braižas identiškas seniems batikos dizainų raštams. Kita vyravusi nuomonė, kad batika – turkiškos ir egiptietiškos kilmės. Batika kartu su kitais menais skynėsi kelią į Indoneziją per Arabiją, Persiją ir Indiją dėl emigrantų iš šių kraštų. Todėl kai kuriuose batikos raštuose jaučiama vakarų Azijos, ypač turkų ir arabų ornamento įtaka. Tačiau vėlesni atradimai įrodė, kad batika yra indonezietiškos kilmės kaip keli senosios tekstilės pavyzdžiai, rasti Flores salose į rytus nuo Javos (vienas iš jų datuojamas Hindu periode). Batika suklestėjo valdant rytų Javos karaliams XIII–XVI a. Tuo metu ji buvo naudojama tik diduomenės. Tačiau laikui bėgant, batikos menas palaipsniui perėjo į paprastų žmonių – amatininkų – rankas. Susikūrė autentiški batikos centrai: Jogjakarta, Surakarta ir kiti. Batikos menas ne tik pergyveno Hindu valdymo žlugimą ir Indonezijos atsivertimą į islamą XVI a. pabaigoje, bet tebesitęsia ir šiandien. Jis atsispindi Indonezijos teatre, komedijoje ir šokyje.

Batikos spalvos

Klasikinės Javos batikos spalvų skalė griežta ir labai ribota. Iki XVII a. pagrindinės spalvos buvo mėlyna ir balta. XVII a. įvesta ruda ir tuoj po to, įgijus žinių apie metalo druskas, – geltona ir raudona. Indigo mėlyni dažai vadinami spalvų karaliumi ir buvo labai vertinami. Indigo krūmai augo visoje Javoje. Indigo buvo

viena iš gėrybių, kartu su ryžiais, prieskoniais ir kartūnu eksportuojama iš salų. Dažams buvo naudojami spalvinantys ekstraktai iš įvairių medžių žievių: *morinda citrifolia* – gauti raudonai spalvai, *corcuma domestica* – geltonai ir *caesalpinia sappan*, *ceriopia candolleana*, *cuadrinia javanensis* – Soga rudai. Kiekvienas batikos centras turėjo jam būdingas spalvas ir motyvus, tačiau kai kurie centrai pirmenybę atiduoda pačiam dizainui (Surakarta ir Jogjakarta) – labiausiai meistriškiems arba tiems elementams, kurie savyje turi simbolinę prasmę.

Javos batikos motyvai

Visi indonezietiškos batikos motyvai turi ypatingas reikšmes, iš dalies kilusias iš primityvaus simbolizmo, bet daugiau lemtas indų, kinų bei arabų dekoratyvinės dailės. Javiečiai sukūrė labai savitą batiką. Savo forma raštai gali būti apibrėžti, tikslūs (pakartoti vienodais intervalais), laisvi (be ritmiško pakartojimo) arba neapriboti (besitęsiantys). Batikos dizaino motyvai buvo dviejų krypčių:

- 1) Dizainas, susidedantis iš geometrinių formų. Tai – trikampiai, svastikos, spiralės, įv. rombų formos, persidengiantys apskritimai, lietaus lašai, banguotos linijos;
- 2) Gamtos motyvai – tai žmogaus veikla, gyvūnai, augalai, net mistiniai elementai. Be gaidžio, gaigalo, povo, drugelio ar elnio, dažniausiai naudojamas ir netgi privileijuotas – *garuda* – erelis, jėgos ir tautinio išdidumo Indonezijos simbolis.

Tai – paukštis iš Hindu mitologijos.

Vienas labiausiai žinomų raštų yra *Parang Russak* (panašus į dvigubą spiralę), kuris pasireiškia daugybe formų. Šis motyvas sutinkamas daugiausia Javoje ir buvo leidžiamas tik diduomenei. Naudota šimtai susietų su Indonezijos kultūra simbolių. Visi motyvai nupiešti stilizuotų linijų ir taškų pagalba. Galima paminėti kalnų ir liepsnų motyvus, taip pat *Kawung* – geometrinį, savo forma panašų į mėsingą palmės medžio vaisių motyvą. Jis susideda iš persidengiančių apskritimų.

Audinys

Batikai naudojamas audinys dažniausiai buvo medvilnė. Puiki, tankiai austa, aukštos kokybės medvilnė buvo vienintelis geriausiai tinkamas audinys. Kartais naudotas šilkas, bet tik pakrantės zonose, kur ypač stipri Kinijos įtaka.

Batik Tjap

Javiečiai iš amžių senumo technikos išvystė naują formą – atspauduotą batiką – *Batik Tjap*. Čia visi dizaino plotai, ar didesnės sujungtos ornamanto dalys buvo perkeliamos ant audinio vario atspaudu pagalba, kuris prieš tai panardinamas į ištirpintą vašką. Šitaip sėkmingai racionalizuota gamyba vykdoma pigiau,

tai ir išgelbėjo batiką. Vario atspaudas išrastas 1876 m. Vienu metu atspaudas padengdavo apie 63,5x76,2 cm plotą. Šis metodas sutrumpino laiką ir sumažino tam darbui atlikti reikalingą energiją. Taigi batikos menas perėjo iš vienetinės į masinę produkciją. Palyginus šio metodo našumą su būdu, kai naudojamas tjantingas, gaunama nuo 10 iki 15 marginto audeklo atkarpų per dieną. Dirbant tjantingu ir norint atlikti puikų piešinį, viena atkarpa būtų baigta po mėnesio ir daugiau.

Po to, kai Indonezija II pasaulinio karo pabaigoje iškovojo nepriklausomybę, buvo išleisti įstatymai, saugantys šalies turtus, iš kurių vienas buvo batiką.

Meo batiką

Batikos menas svarbus ir kitoje tekstilės kultūroje. Tai Meo žmonių kultūra iš šiaurinio Tailando, kurie gyvena beveik neprieinamuose kalnų kaimeliuose ir yra vieninteliai pietryčių Azijoje, naudojantys šią techniką. Ši vietovė vadinama Aukso Trikampiu, apgyvendinta žmonių grupių, kurie kažkada ten atkeliavo iš pietų rytinės ir pietų centrinės Kinijos.

Raštuoti batikos gaminiai, pagaminti Mėlynojo Meo moterų, buvo naudojami tik jų griežtai klostytiems sijonams ir krepšiams, skirtiems vaikui nešioti. Sijonui reikėjo apie 7 metrų ilgio ir 30 cm pločio audeklo. Meo moterų vietoj medvilnės

pasirinko kanapes dėl jų svorio ir blizgesio. Skirtumas tarp Javos batikos ir Meo yra stulbinantis, tai paaiškinama audinių ir kuriamo dizaino skirtumais. Javos atveju puikus tjantingo ištekėjimo vamzdelis leidžia atlikti labai laisvą piešinį su vašku audinio paviršiuje – tankiai išaustą lygią medvilnę lengva ornamentuoti. Meo moterų naudoti kanapiniai audiniai su jų šiurkščia tekstūra ir skirtingas dizainas suteikia jų kūriniai ypatingą charakterį. Vaškas dengiamas trumpomis tiesiomis linijomis. Jokių kreivų ar minkštų linijų nėra. Vienintelis elementas, kitoks, negu tiesios linijos, naudotas Meo dizaine – tai taškai ar jų grupės ir maži kryželiai. Sugebėjimas atlikti batiką raštuotą Meo rūbų dalį yra laikomas asmeniniu pasiekimu ir užtikrina svarbią vietą tarp kaimo moterų. Kai ilgas audinio gabalas jau padengtas vašku ir nudažytas indigo dažais, ant mėlynai balto paviršiaus užsiuvamos mažos raudonos juostos. Sijonui pagaminti reikia nuo 6 mėn. iki 1 metų. Meo nuotaka vestuvių dieną palikdama tėvų namus, turi parodyti savo kraitį ir tai, ką pasiima į naujus namus. Batikuotas klostytas sijonas čia – vienas svarbiausių.

Taip pat batiką naudojama vaikui nešioti skirto krepšio centrui dekoruoti. Tam tikslui centrinis mėlynai baltas dizainas yra apsuptas stipriai dažytais juostomis, sudarydamas 45x55 cm plotą.

Batika ir kultūra

Batika taip pat atskleidžia Javos kultūrą, kaip ir jos muzika, šokiai ir *Wayang* teatras. Batika raštuotas audinys turėjo būti nešiojamas kasdienybėje ir švenčių progomis. Geriausiai javietišką batiką apibūdino Aisjah Soedarsono (Indonezija): „...Mes batikuojame abi puses. Tai yra senos javietiškos filosofijos dalis, pagal kurią žmogus turi būti toks pat iš vidaus ir iš išorės. Kitaip sakant, turi būti doras prieš patį save...“. Javiečių gyvenimo būdo samprata tiesiogiai veikė batikos kūrybą. Ir ne tik jos kompoziciją. „...Batikos atlikimo metu jūs neturėtumėte kalbėtis. Jūsų jausmai turėtų būti ramūs ir tyri“.

„...Tjantingai, piešimo plunksnos, pripildytos ištirpinto vaško, turi būti labai švarūs, priešingu atveju, piešimo metu jūs galite sugadinti darbą. Jei jau pradėjote piešti tjantingu, jūsų ranka turi būti lanksti, judesiai užtikrinti ir neprivalote sustoti, per daug ilsėtis, jeigu jau vedate vieną iš ilgų lenktų linijų. Kai baigėte piešimą abiejose pusėse, – jei galima tiksliai tokį patį, – grįžkite prie gerosios pusės ir naudokite nesuskaitomą daugybę taškų bei linijų, kurios suteiks batikos dizainui jam būdingą lengvumą. Po to padarykite tą patį kitoje pusėje...“

Nors mes paprastai nebatikujame ant abiejų pusių ir neturime laiko leisti ilgas ramias dienas, stebėdami rašto vystymąsi, tačiau galėtume perimti indonezietišką

kantrumą ir atkaklumą, lyginant su labiau išvystytais ir pagreitintais vakarietiškais metodais. Indonezijos batika davė mums nepaprastai išbaigtą ir nesulaužomą tradiciją, kuria gali būti sekama šimtmečiais.

Šibori (*shibori*)

Šibori – japoniškas žodis, apibūdinantis daugybę audinio dekoravimo būdų jį formuojant ir apsaugant tam tikras vietas prieš dažymą. Šis žodis yra kilęs iš veiksmažodžio *shiboru* (gręžti, suspausti, sukti) šaknies. Niekur kitur pasaulyje kaip Japonijoje ši technika nebuvo taip plačiai išvystyta ir taikoma. Kaip teigia tyrinėtojai, atskiriems šibori metodams tarptautiškai naudojami trys terminai:

plangi – malai-indonezietiškas žodis, apibūdinantis audinio surinkimą ir suraišiojimą;

banda – indišką terminą tam pačiam procesui apibūdinti;

tritik – malai-indonezietiškas žodis, skirtas apibūdinti rezervavimui dygsniuojant.

Tačiau šie trys terminai iš pagrindinių *šibori* technikų pristato tik dvi. Šiame kontekste bendras terminas *šibori* yra geriausiai tinkantis visai formuotai ir rezervuotai tekstilei. Todėl *šibori* ir naudojamas įvairiomis kalbomis, nes kito

atitiktams jam nėra. Wada Y. I., Rice M. K., Barton J. knygoje „Šibori“ plačiai ir nuosekliai analizuojamos šibori tradicijos Japonijoje ir šiam menui reikšmingi periodai. Trumpai juos peržvelgsime.

Asuka (552–645) ir Nara (645–794) periodai

Etimologinis įrodymas parodo, kad Japonijoje rezervinio dažymo pradžia – VI amžius, kada budizmas ir raštas atkeliavo iš kontinento į salas. Kai kurie šaltiniai teigia, kad rezervinis dažymas Japonijoje siekia net priešistorinius laikus ir japonai jau tada žinojo, kaip surišti audinio dalis, kad jos liktų nenudažytos. Tai buvo dar labai ankstyva technologinio išsivystymo stadija, kol dar nebuvo išrastos sudėtingesnės technikos. Pažangesni metodai tarp žmonių išplito per prekybą ir kitus kontaktus.

Nara periodu stipriai išaugo prekybiniai mainai tarp Japonijos ir Kinijos. Siekiant nustatyti, kokios kilmės yra rasti audinių pavyzdžiai – japonų ar kinų – atlikta daug tyrinėjimų. Analizuoti jų pavadinimai, technikų ypatumai, siekiant nustatyti tikrąją kilmę. Rasti panašumai ir skirtumai. Antroje VIII a. pusėje *šibori* technika raštuotus rūbus (*yūhata*) dėvėdavo ir vaikai.

Tai įrodo žodžiai iš VIII a. poemos, šaltiniuose minimoje knygoje „Shibori“:

*Kai aš buvau vaikas su plaukais iki pečių,
dėvėjau apdarą ilgomis rankovėmis iš šibori audinio*

Heian periodas (794–1185)

Naujai sostinei pasirinkta vieta – tai šiandieninis Kyoto. Imperatorius persikėlė į savo rūmus 794 m. Įgimtas japonų stilius vystėsi ir suklestėjo visuose vietos menuose. 894 m. karališko dvaro rūmai savo puikioje sostinėje jausdami pasitikėjimą ir užtikrintą apsaugą ir pasimokę iš to, kad Tang imperija buvo suskaldyta, nustojo siųsti oficialias delegacijas į Šanchajų. Japonai daug ko išmoko iš Kinijos, ir dabar patys galėjo siekti žinių. Per 300 metų japonai įsisavino ir transformavo kontinentinę kultūrą. Procesas, atvėręs šalį išorinėms įtakoms, o dabar uždarydamas ją, suteikė saloms galimybę perimti, o tada patiems įsisavinti technologijas – periodiškai pasikartojantis Japonijos istorijoje. To rezultatas – unikali Japonijos kultūra ir menas.

Rūmų mada – taip pat ne išimtis. Ji priklausė nuo raštuotos tekstilės. Literatūroje, kronikose ir dienoraščiuose yra daug nuorodų apie *šibori* technika dekoruotus audinius. Jie taip pat vaizduojami ir tapybos darbuose. Iš šių šaltinių sužinoma

apie *šibori* technikos išsivystymą ir panaudojimą po atotrūkio su Kinija per 300 metų. Vystėsi įvairios audinio rezervavimo technikos. Rezervavimo vašku technika ir suspaudimas mediniais blokais būdingi kinams ir dažnai minimi Nara periodu IX a. akivaizdžiai išnyko. Heian periodu buvo plačiai paplitęs rezervinis *šibori* dažymas. Minimas drabužių kodas ir aprašomi rūbų tipai, audiniai, kuriuos dėvėjo imperatorė, jos motina ir močiutė. *Šibori* technika raštuotas rūbas buvo laikomas tinkamu šių aukšto rango moterų apdarams. Taip pat aprašomos ceremonijos, kuriose imperijos kariai dėvėdavo dekoruotą *šibori* aprangą, o vežėjai – panašiu į *šibori* raštu trafareto pagalba dekoruotą aprangą. Imituojantys *šibori* techniką raštai naudoti eilinių kareivių, vežėjų ir tarnų rūbams. X a. pabaigoje buvo praktikuojamos įvairios *šibori* rūšys. *Šibori* technika dekoruoti rūbai buvo dėvimi paprastų žmonių, o ypač puikios kokybės – aukšto rango privilegijuotų asmenų. XI ir XII a. literatūroje pateikiama daug informacijos ir rašoma, kad *šibori* dekoruotus rūbus dėvėjo visos klasės. Buvo dekoruojamos šventyklos, vėliavos, *šibori* dažyti audiniai buvo naudojami religinėse apeigose. Jie taip pat buvo imperatoriaus rūmų dekoro dalis – užuolaidos, baldakimai ir netgi tarnai apsivilkę *šibori* raštuotais rūbais. Pirmas japonų *šibori* audinių pristatymas tapyboje – vėlyvas XII a., taip pat ir popieriaus ritiniuose, saugomuose Tokijo nacionaliniame muziejuje, Shitennō-ji šventykloje Osakoje ir privačiose kolekcijose. Juose svarbi informacija apie XII a. gyvenimą Japonijoje. Vaizduojami žmonės, dėvintys *šibori* technika dekoruotus rūbus, jų gyvenimo scenos. Naudojant trafaretų raštams aukso ir sidabro dažus yra

imituotas *šibori* technikos skiriamasis dizainas. Taip atlikti audiniai buvo skiriami vėliavoms, baldakimams, laivų vėliavoms, rūmų užuolaidoms ir įvairių klasių žmonių apdarams.

Kamakura periodas (1185–1333)

Kariškos aprangos atsiradimas pakeitė rūbų stilių į atspindintį valdančios klasės poreikius. Nauji lyderiai buvo vyrai, kuriems įtaką darė Zen budizmas. Apdaras su 3/4 ilgio viršutine dalimi buvo surišamas ant kaklo, turėjo plačias rankoves ir visada buvo sukišamas į kelnes. Naujo stiliaus priėmimas karališkojo rūmų dvaro damoms ir kariškių žmonoms buvo revoliucinis pasikeitimas. Šis stilius ilgai buvo dėvimas visų klasių moterų ir dėl dekoravimo bei dėvėjimo būdo, atspindėjo pasikeitusias idėjas ir skonį, nors pagrindinis pavidalas liko nepakitęs. Tai – šiandien žinomas apdaras kimono. Kamakura periodu buvo naudojamas grakštus rezervavimas dygsniuojant. Tolimesnis dygsniuoto *šibori* vystymasis Muromachi periodu pasiekė XVI a. nuostabios *Tsujigahana* tekstilės viršūnes.

Muromachi periodas (1333–1513)

Nors Muromachi periodas buvo labai audringas, jis taip pat buvo ir ekonomikos augimo, kultūrinio sujudimo ir meno suklestėjimo laikotarpis. Tuo metu išvystytas

išradingas būdas dygsniuojant *šibori* naudoti stilizuotus natūralistinius motyvus. XVI a. pabaigoje *šibori* raštuoti audiniai buvo dėvimi visų klasių žmonių, tiek vyrų, tiek moterų, panašūs. Naujas audinio dekoravimo būdas nepanašus į jokią kitą Japonijoje ar svetur. Neaiškios kilmės, trumpai trukęs ir klestėjęs, vėliau tapo išskirtinio ir svarbaus Japonijos istorijoje meno išraiška.

Šios technikos žinomos nuo ankstyvo XIV a., bet jų panaudojimas buvo naujas. Jos ženkliai skyrėsi nuo žemesnės klasės šimtmečiais dėvimų dažytų indigo ir *šibori* technika raštuotų audinių. *Šibori* dažytojai kūrė dizainą naudodami randamus gamtoje motyvus. *Tsujigahana* – tai susikertančios linijos, kartais kuriančios ažūrą ir beveik visuose raštuose vaizduojamos gėlės. *Tsuji* – reiškia kryžkelę, sankryžą, *hana* – gėlės. Ankstyvieji pavyzdžiai tai ne rūbai, o vėliavų grupės, iškeliamos prie budistinių šventyklų per ypatingas religines ceremonijas. Naudotas audinys – šilkas. Šių šilkinių vėliavų motyvai – gėlės, bangos, klevo lapai. Visa tai buvo išpildyta dygsniuojant ir taip prieš dažymą kuriant rezervą. Pastebėti akcentai atlikti japonišku rašalu ir gėlių formos padengtos sidabro lapu. Savo stiliumi ir atlikimo technika vėliavos buvo aukštesnio meninio lygio. Paskutiniaisiais šio periodo metais toliau vystėsi dažymas *šibori* technika ir per trumpą džiaugsmingą ekstravagantišką Momoyama periodą pasiekė savo tobulumo viršūnę.

Momoyama periodas (1573–1615)

Tai – laikas, kai menas nususuko nuo senųjų tradicijų. Jis truko kiek daugiau nei pusę amžiaus tarp karo, smurto ir griežtai kontroliuojamos visuomenės. Atsirado visiškai naujo dekoravimo stiliaus poreikis – didelėms salėms ir rūmams. Gerai žinomi tapytojai valdančiajai klasei projektavo rūbus ir kostiumus. Šio periodo aprangai buvo naudotas šilko audinys puikiam *šibori* kurti. Ypatingas šilko žvilgesys priklausė nuo to, kiek iš šilko siūlų buvo pašalintas sericinas. Dvejus metus tyrinėjęs šilką, 1965 m. Shōzo Takeuchi pagaliau sėkmingai gavo specialiai austą šilką ir komentavo: „...po 300 metų šilkas pagaliau išlaiko perlų blizgesį...“ XVI a. pabaigoje net kilmingos imperatoriaus dvaro damos rinkosi supaprastintą apdarų stilių ir *Tsujigahana* raštuotą šilką. Toks šilkas kaip dovana būdavo įteikiamas užsienio ambasadoriams, svečiams. Kūrybingiausi *šibori* gamintojai tarnavo įtakingiausiems, turtingiausiems ir galingiausiems pirkėjams. Dirbdami su puikiu šilku ir patyrusiais amatininkais, jie gamino aukščiausios kokybės gaminius. Masinės produkcijos gamyba mažose dirbtuvėlėse vystėsi taip, kad turėjo būti dirbama greitai. Šių skirtumų refleksijoje išlikę audiniai kokybės prasme yra plataus spektro. Spalvingi raštuoti apdarai buvo dėvimi senų ir jaunų, vyrų ir moterų, aukštuomenės ir paprastų žmonių. Amžininkas rašė: „Jokiu kitu metu per ilgą Japonijos istoriją gatvės nebuvo tokios pilnos spalvų“.

Daugiausia dažytų *Tsujigahana* stiliaus apdarų, kurie išliko iki šių dienų ir yra iš šio laikotarpio. Tai, kad jie išliko taip ilgai, priklausė nuo kelių aplinkybių. Kai kurie apdarai ir audiniai buvo rūpestingai saugojami dėl papročio išlaikyti dovanotą rūbą ar kostiumą. Net buvo apdovanojami išlaikytą dovanotą kostiumą ar dabužį gražinantys. Tai buvo laikoma ir perduodama kaip palikimas. *Tsujigahana* stiliaus dažytas audinys charakteringas tuo, kad jame yra fragmentai, atlikti *sumi* rašalu. Kontrastas tarp aštriai pieštų fragmentų ir minkštų rezervo motyvo pakraščiu bei tonalinis kontrastas tarp tamsaus rašalo ir švelnios mėlynos, žalios ir geltonos suteikia dizainui unikalumo. *Tsujigahana* grožis remiasi šio kontrasto pusiausvyra. Šalia *sumi* rašalu atliktų fragmentų, ranka tapytų vietų, siuvinėjimo yra pridedami ir aukso ar sidabro lapai, siekiant suteikti elegancijos ir prabangos. Dygsniavimas taip pat kūrė dizaino tekstūros efektą ir ne tik apibrėžė motyvus, kurie dažomi rezervuojant. Šis metodas išvystytas Muromachi periodu. Vėliau žinoma *mokume šibori* gauta pakartojant paralelias dygsnių eiles. *Kanoko šibori*, derinama su siuvinėjimu ir aukso lapais, kuria griežtą stilių įvedus juodas įstrižas linijas. *Kanoko šibori* tapo dominuojančia technika Momoyama periodu, o dygsniavimas mažiau svarbus.

Edo periodas (1615–1868)

Arimatsu (pušų vieta) – gyvenvietė, kur buvo gaminami *šibori* dekoruoti audiniai,

veikianti iki šiol. Pirmi Arimatsu gyventojai turėjo šiek tiek žinių apie *šibori* procesą, kiti dar tik mokėsi. Pirmi pagaminti Arimatsu raštai buvo *kumo šibori*. Jie priminė voratinklį ir buvo naudojami šimtmečiais raštuoti paprastiems žmonėms skirtus audinius. Tačiau iškilo naujų raštų poreikis keliautojams, dovanoms ir pan. Išaugęs pardavimas ir vis didėjanti raštų įvairovė leido pradėti paskirstyti darbą gaminant *šibori* technika dekoruotus gaminius. Vieni raišiojo, dygsniavo ar klostė audinius, kiti dažė, o pirkliai – pardavinėjo. Tai vyko XVII a. viduryje. Buvo įkurta asociacija, kuri kontroliavo *šibori* darbų kokybę. Asociacijos nariai kooperavosi tarpusavio naudos principu. Tai buvo žmonės ar net ištisos šeimos, kurios nuo pat savo atsiradimo Arimatsu įsijungė į *šibori* gamybą. Tačiau kiti iš gretimų vietovių, kurių asociacija nekontroliavo, pradėjo gaminti ir pardavinėti *šibori* gaminius. Gaminiai buvo žemesnės kokybės, o tai labai neramino asociacijos narius. Kūrėsi naujos asociacijos, bet konkurencija liko. 1784 m. kilo gaisras ir Arimatsu buvo visiškai sunaikinta, tačiau gauta finansinė parama padėjo atstatyti gyvenvietę. Pastatyti nauji namai, parduotuvės, ir tai buvo didelė parama, suteikta net ir autentiškiems pastatams, kurie atstatyti naujai ir išlikę iki šių dienų. *Šibori* audiniai kaip niekada gaminami labai aukštos kokybės. Tarp Arimatsu ir Narumi miesto seniai vyko trintis, liečianti *šibori* gamybą ir pardavimą. Deja, 1781 m. susitarimas tam nepadarė galo. 1804 m. Arimatsu gamintojai pateikė skundą dėl neteisėto Narumi *šibori* pardavimo, įtariant, kad dalis gaminių yra platinama per naudotų prekių tarpininkus. Išradinga schema nelengvai buvo likviduota atnaujinant ir įrodant ieškinius. Vėliau atsirado

medinių blokų atspaudai, naudojant paspalvinimą rankiniu būdu ir spalvotų blokų atspaudai, kurie juos išstūmė. Ankstyvojo Edo periodu mada buvo ypač žavinga. Neįprastas ir stulbinantis *Keichō* metų stilius charakterizavo skirtingus dalykus: sujungtus dizaino plotus ir stipriai kontrastuojančias spalvas ir atvėrė kelią santūresniam, labiau rafinuotam dizainui, kuris žinomas kaip *Kanbun* stilius. Motyvai buvo dramatiškai išdidėję ir komponuojami ant vieno peties ar grupuoti per abu pečius išmėtant juos iki drabužio apačios. *Kanoko šibori* buvo dizainerių meistriškai naudota pakeliant formą ar sukuriant puikų kontrastą tarp smulkių rezervuotų plotų ir ženkliai išdidintų motyvų. Randami pavyzdžiai, kur dideli *kanoko šibori* sudėtingai dekoruoti motyvai kontrastuoja su nedekoruotu plotu. Prabangesnių audinių pagrindas yra pripildytas mažų rezervuotų plotų, paliekant tik linijas. XVIII a. pabaigoje ir pirmaisiais XIX a. metais *kanoko šibori* vis dar buvo populiarus. Tačiau maži rezervuoti plotai, kuriantys linijų raštą, pasitaikydavo negausiai. Išsiskiriantis tarp *šibori* tipų yra *kumo šibori* (voratinklis), kurio gamybai Arimatsu buvo išrastas specialus kabliukas. Motyvo tipas buvo naudojamas įvairiais būdais, mažas kvadratiškas ar apvalus, išbarstytas ar pakartotas arti vienas kito – skirtas dekoruoti kimono iš medvilnės, *jiban* (apatinį kimono), šalikams ar net vėduoklėms. Arimatsu *šibori* gamyba įdarbino tūkstančius žmonių ir tapo labiau specializuota. Buvo nusamdyti tarpininkai gabenti užsakymams ir medžiagoms, darbuotojai nuo pirklių iki tinkamų specialistų, kurie kūrė dizainą, dygsniavo, raišiojo, klostė ar dažė audinį. Daugelis šių žmonių savo srityje išvystė labai gerus

įgūdžius. Pirmoje XIX a. pusėje išaugo socialinės ir ekonominės problemos. Sumažėjo ankstesnė *šibori* dekoruotų audinių paklausa. Tačiau ir toliau buvo gaminamas *kanoko šibori*. Kai kurie išskirtinai puikūs kimono buvo sukurti pačioje Edo periodo pabaigoje, dizainas buvo labiau realistinis ir įmantrus. Pasekmė – atlikimas tapo labiau mechaniškas ir nuobodus. Buvo prarastas subtilus efektas, kai pasikartojantys rezervuoti plotai jautriai išdėstomi tik iš akies.

Kitur Japonijoje vietinių žmonių kuriami *šibori* audiniai regioniniam naudojimui vis dar egzistavo. Tyrinėjimai šioje srityje tęsiasi. 1877 m. pirmą kartą Japonijoje prekybos mugėje pasirodė spausdintas *šibori* gamybos paplitimo visoje šalyje žemėlapis. XIX a. plačiai augo medvilnės gamyba ir visos tekstilės industrializacija. Šalyje didelį populiarumą įgijo *kasuri (ikato)* raštai.

Meiji periodas ir ankstyvasis XX a. (1868–1912)

Dėl į blogą pusę pasikeitusios politinės padėties Arimatsu prarado savo plačią *šibori* rinką. Išnyko lokacijos pranašumas. Arimatsu gyventojai varžėsi su *šibori* gamintojais, kurių buvo visur. Tuo metu dėl infliacijos sumažėjus žmonių perkamajai galiai, sumažėjo ir prekybos apimtis. *Šibori* industrija nebebuvo toliau remiama pasikeitus režimui. Bet Arimatsu išgelbėjo žmogus, padėjęs adaptuotis prie pasikeitusių amžiaus reikalavimų. Jis buvo kilęs iš tų vietų. Tai Suzuki Kanezō.

Būdamas tik 14 metų, jis sukūrė *šibori* procesą, pavadintą *shirokage* (pažodžiui reiškiantį baltą šešėlį). Vėliau jis išrado ryžių poliravimo mašiną ir vadovavo ryžių malūnui. Supratęs padėti, kurioje atsidūrė Arimatsu *šibori*, išsprendė šią problemą išrasdamas naują greitesnį metodą, skirtą dažais raštuoti audinį. Jo išrastas išmoningas raštų kūrimo būdas buvo vynioti audinį aplink ilgas lazdas, jį stumiat tolyn, tvirtai suspaudžiant klostes ir po to įmerkiant į indigo dažus. Anksčiau reikėdavo vienos dienos atkarpai raštuoto audinio atlikti naudojant paprasčiausius *šibori* raštus ir iki 6 dienų atlikti kitus sudėtingesnius raštus. Dabar du darbininkai atlikdavo 20 atkarpų per dieną. Išaugo ne tik produkcija, audiniai tapo labiau konkurencingi, bet ir turėjo visai naują išvaizdą. Jie tapo labai populiarūs. Tai buvo *arashi* (audra) *šibori*. Toliau buvo kuriami nauji raštai. Suzuki Kaneczō dar sukūrė klostymo-suspaudimo techniką *itajime šibori*.

1897 m. išrasta rankiniu būdu valdoma mašina, skirta gauti voratinklio raštą, formuojant ir raišiojant audinį. Ji buvo patentuota, ir sukurtas greičiausias rezervuotų žiedų raišiojimo būdas – *chikuwa šibori*. Įrangą sudaro prie stovo ar darbatalio pritvirtintas ilgas kabliukas, naudojamas siūlu įraišiojant mažus bambuko ratus. Tuščiaviduriai bambuko ratai būdavo suverti ant kabliuko ir nuslysdavo virš audinio, tada juos sulaikydavo kabliuku. Šį paprastą ir greitą būdą atrado Matsujirō Okada, bandydamas naudojant kabliuką sukurti raštą, panašų į *kanoko šibori*. Esant kabliukui fiksuotoje padėtyje, galima greitai vynioti

ir rišti siūlą aplink labai mažą audinio gabalėlį. Toje vietoje likdavo išsaugotas nenudažytas ratas. Tai – *yokobiki kanoko šibori*. Išradimo autorius nustatė, kad naujas būdas tinkamesnis šilkui nei medvilnei. Nuo šilko lengviau nuardyti siūlą, ir lieka gofruota faktūra. Tai buvo *šibori* ant šilko audinio pradžia Arimatsu. Raštuoti *šibori* audiniai buvo gaminami Kyoto rinkai, bet 1927 m. gamyba persikėlė į Korėją, nes ten buvo pigiau. Smulkios gamintojų grupės toliau tęsė *šibori* tekstilės tradicijas Arimatsu ir Narumi. Čia buvo norima įdiegti neseniai išrastą klostymo mašiną. Tuo pat metu atsirado ir cheminiai dažai. *Šibori* asociacijos nariai buvo iniciatyvūs – 1900 m. pasaulinėje Paryžiaus mugėje jie pasirodė laimėdami bronzos medalį. Asociacija adaptavo *šibori* techniką vakarietiško stiliaus rūbams, kurie buvo vis populiariesni. 1937 m. Amerikos prekybos kompanija, siekdama užsakyti sukurti *šibori* audinius, atitinkančius Afrikos gyventojų skonį, užmezgė ryšius su Arimatsu pirkliais. Arimatsu gamintojai naudojo raišiojimą, dygsniavimą, klostymą ir dažė raudonais, geltonais ar žaliais cheminiais dažais. Pelninga prekyba davė rezultatus, bet nutrūko dėl 1937 m. karo.

Po II pasaulinio karo prekyba su Afrika buvo atkurta. Bet po karo pasikeitė ir *šibori* produkcijos poreikis – didžioji dauguma gyventojų perėmė vakarietišką aprangos stilių, išskyrus oficialias progas. Jaunų žmonių nenoras palaikyti tradicinius amatus, konkurencija su pramoniniu būdu dekoruotais audiniais tapo *šibori* gamybos bei naudojimo mažėjimo priežastimi.

III. AUDINIO PAVIRŠIAUS DEKORAVIMO TECHNIKOS (AUDINIAI, MEDŽIAGOS, ATSPAUDAI IR TRAFARETAI, DARBO PRIEMONĖS IR EIGA, ILIUSTRACIJOS)

Atspaudavimas tirštais tekstilės dažais

Darbo priemonės:

Natūralūs, sintetiniai, mišrios sudėties audiniai, atspaudai ir trafaretai, įvairių dydžių plokšti kieti teptukai, volelis, tiršti tekstilės dažai, akrilo dažai.

Senas atspaudas iš kietmedžio

Studentų pagaminti atspaudai

Atspauduoti tirštais tekstilės dažais tinka visų rūšių audiniai. Svarbu audinio storis. Su plonu audiniu dirbti yra sunkiau nei su storesniu. Abiem atvejais audinys kuo tvirčiau ir stabiliau pritvirtinamas prie pagrindo, ant kurio bus dirbama. Atspaudai gali būti kieti ir minkšti. Pvz., medžio atspaudas yra kietesnis nei linoleumo. Linoleumą lengviau pjaustyti ir kurti sudėtingesnę raštą. Trintuko atspaudas pjaustomas žirklutėmis. Taip pat tinka nesudėtingi (nes jie pjaustant trupą) išpjaustyti kamščio atspaudai. Kartais naudojami gumos, plastiko ar įvairių reljefinių paviršių atspaudai. Naudojamos ir lygios organinio stiklo plokštelės, ant kurių tepami dažai – ant jų paviršiaus kas nors išraižoma ar nupiešiama ir tada atspaudžiama ant audinio. Kitas variantas: pirmiausia atspausti dažus ant audinio ir, kol jie dar neišdžiūvę, kitu teptuko galu ką nors išraižyti.

Atspaudavimui gali būti naudojamas kitas grubios faktūros audinys, kurio atspaudo raštas tiktų būsimo darbo fonui. Gali būti naudojami ir tokio audinio fragmentai. Tinka tekstilės klėjais sukietinti mezginiai, kurie po tokios procedūros tampa tvirtu atspaudu.

Darbo eiga:

Ruošiant atspaudą, ant lygios medžio lentelės, didelio trintuko ar linoleumo reikia nupiešti motyvą. Po to išskobiami raštui nereikalingi plotai – sukuriamas raštuotas

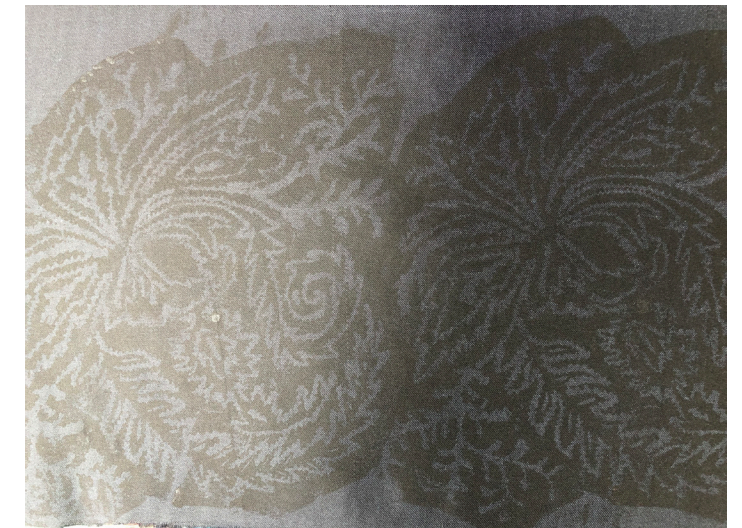
paviršius. Svarbu atkreipti dėmesį, kad piešinys bus atvirkščias, t. y. geroji pusė išryškės tik atspaudus. Ant atspaudo dažai dengiami plokščiu kietu teptuku ar naudojama dažų pagalvėlė.

Trafaretai gaminami iš pakankamai tvirto popieriaus ar plastiko. Plastikiniai trafaretai yra ilgiau naudojami, be to, jie – lengvai valomi. Geriau naudoti peršviečiamą plastikinį trafaretą, nes, ant audinio kartojant motyvą, tokį trafaretą lengviau tiksliai išdėlioti. Ant trafareto motyvas išpjaustomas peiliu ar žirkklėmis. Trafaretas dengiamas dažais plokščiu kietu teptuku ar voleliu. Dažų konsistencija ir audinio gebėjimas sugerti dažus, taip pat motyvo sudėtingumas apsprendžia kuo dengti dažus – teptuku ar voleliu. Dažus ant trafareto galima dengti beveik sausu (su nedideliu kiekiu dažų) voleliu – vaizdas bus „minkštesnis“. Ant trafareto teptuku vienodai dengti dažus reikia atsargiai, nes dažai gali nudažyti ir trafareto kraštus. Trafaretą nuimti taip pat reikia atsargiai. Po naudojimo kaip įmanoma greičiau trafaretą ir teptuką nuvalyti drėgna medžiagos skiaute ar nuplauti vandeniu. Plastikiniai trafaretai lengvai nuplaunami šiltu vandeniu. Prieš naudojant – nusausinti.

Dekoruojant audinio paviršių, atspaudavimo procesas yra gana greitas. Tą patį atspaudą galima įvairiai sukoti, atspauduoti eilėmis, horizontaliai, vertikaliai ar įstrižai. Atspaudus galima sutankinti arba išretinti bei kurti iš jų grupes.

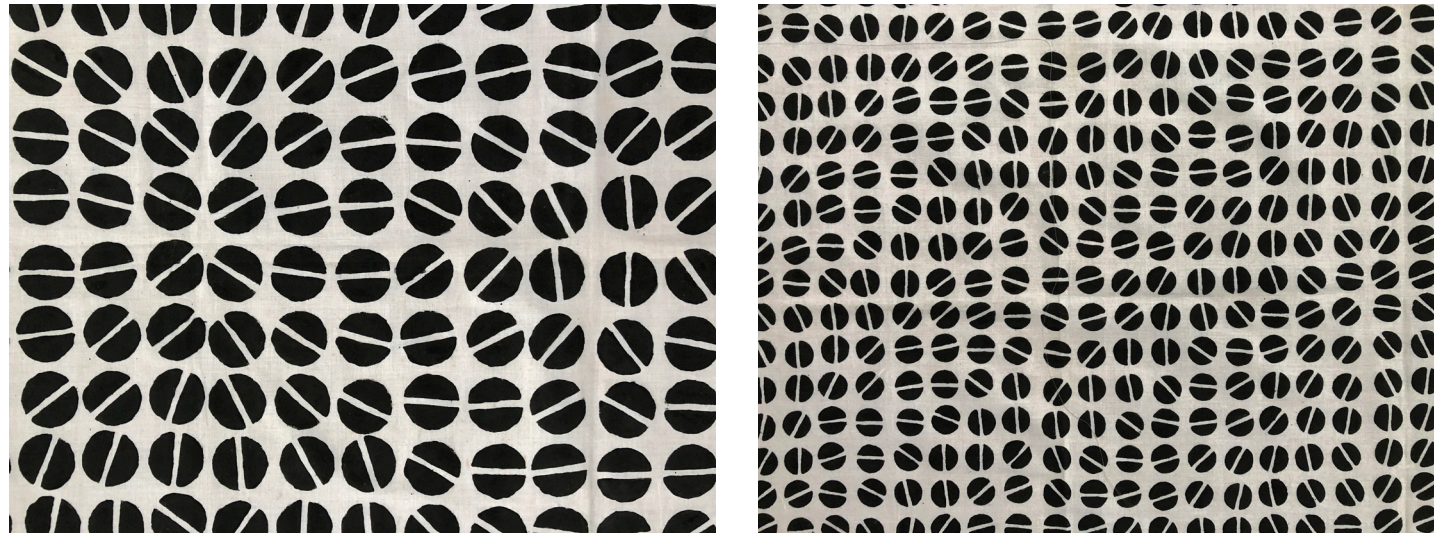
Taip pat galima dirbti su keliais panašiais atspaudais, ir tai kurs dinamiškumą bei įvairovę. Kuriant autorinį reportinį audinį, nebūtinai visiškas tikslumas. Reportas – ta rašto dalis, kuri ritmiškai kartojasi. Reikėtų atsižvelgti į gamtą. Gamtoje taip pat yra daug raštuotų paviršių, bet juose raštas niekada tiksliai nesikartoja. Rašto elementai padidėja arba sumažėja, sutankėja arba išretėja. O spalvų ir atspalvių bei rašto kaita vyksta kartu. Todėl, dekoruojant audinį, taip pat galima įvairovė, kuri autoriniam sprendimui – tik privalumas.

Enrikos Marozaitės audinių pavyzdžiai. Panaudoti pasigaminti atspaudai pagal autentiškus senuosius spausdintinių audinių raštus. Ryškiame variante – tai jau šiuolaikinis sprendimas.

*Enrika Marozaitė, audinio pvz., I k., 2013 /
Poliesteris, tiršti tekstilės dažai. Lino raižinio atspaudavimas*

Auksė Draugelienė sukūrė optinį sprendimą ne vien spalvinio kontrasto, bet ir atspaudo krypties kaitalojimo dėka.

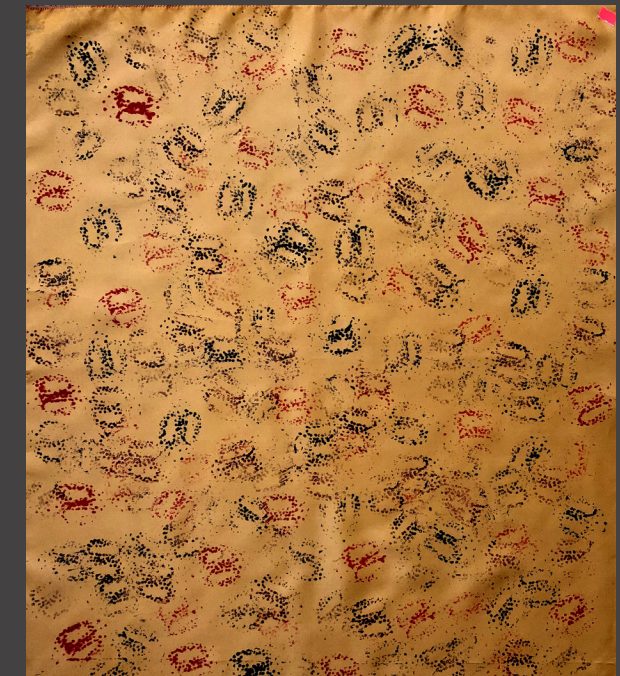
Auksė Draugelienė, audinio pvz., I k., 2007 / Medvilnė, tiršti tekstilės dažai. Atspaudavimas

Kornelijos Kudrevičiūtės ir Medos Vitartaitės audinių pavyzdžiuose, siekiant pagyvinti raštą, ant atspaudo buvo dengiami kelių spalvų dažai.

Donatos Jutkienės audinio pavyzdyje naudotas pagamintas atspaudas iš sukaltų vinukų. Tokie atspaudai buvo naudojami dekoruojant audinius, kai atspaudavimas dar vyko rankiniu būdu.

Meda Vitartaitė, audinio pvz., I k., 2016 / Medvilnė, tiršti tekstilės dažai. Atspaudavimas

Donata Jutkienė, audinio pvz., I k., 2016 / Acetatas, tiršti tekstilės dažai. Atspaudavimas

Kornelija Kudrevičiūtė, audinio pvz., I k., 2020 / Medvilnė, tiršti tekstilės dažai. Atspaudavimas

Rūdžių atspaudai

Darbo priemonės:

Įvairios sudėties audiniai, nauji ar surūdiję objektai iš geležies, metalinė šveityklė, polietilenas, 9 proc. acto rūgštis (maistinė), svoriai, apklotas.

Rūdys atsispaudžia ant visų rūšių audinių: tiek iš natūralių pluoštų, tiek ir iš sintetinių ar mišrios sudėties. Žymes rūdys palieka ant popieriaus, kartono, medžio, natūralios ir dirbtinės odos, polietileno ir t. t. Atspaudai skiriasi savo specifiniu rūdžių atspalviu. Ant natūralių audinių jie ryškesni ir sodresni. O ant sintetinių – oranžiniai rusvi. Parūdiję ar dar tik pradedantys rūdyti objektai tinka geriausiai. Visiškai perrūdiję palieka tik labai blankų atspaudą. Kartais jo iš viso nesimato.

Darbo eiga:

Rūdžių atspaudimo procese svarbūs yra 3 faktoriai: drėgmė, šiluma ir oro prieinamumas.

Prieš atspaudavimą objektai turi būti nušveisti metaline virtuvine šveitykle. Nuo naujų objektų taip yra pašalinamas apsauginis sluoksnis, o nuo jau parūdijusių –

nebeveiksmingos surūdiję dalelės, kurios vėliau nekurs atspaudo. Tada objektai mirkomi 9 proc. acto rūgšties tirpale (2 valgomieji šaukštai 9 proc. acto rūgšties 1 litrui vandens). Tirpale juos palikti rekomenduojama per naktį. Po to objektai nuplaunami ir nusausinami. Tokiu būdu jų paviršiai pilnai paruošti atspaudavimui. Audinys, ant kurio ruošiamasi dėti surūdijusius objektus, apie 10 min. pamirkomas jau minėtos koncentracijos 9 proc. acto rūgšties tirpale, kad visiškai persigertų. Nuspaudžiamas, klojamas ant polietileno, rankomis išlyginamas. Tada ant jo išdėstomi pasirinkti objektai. Viskas apdengiama kitu polietileno lakštu ir prispaudžiama svoriais. Ant viršaus klojamas šiltas audeklas ar pledas. Rezultato būtina palaukti bent 1 parą, geriausiai – 3 paras. Tada atsargiai nuimami visi sluoksniai, stengiantis nepajudinti surūdijusių objektų, nes jie gali sutepti audinį. Tai ypač svarbu, jei audinys dar drėgnas, o toks dažniausiai ir būna. Nepilnai išdžiovinus darbą, reikia jį išlyginti lygintuvu – visai išdžiūvus bus sunku panaikinti raukšles. Jei darbas yra skirtas dėvėti, reikia jį dar išgarinti ir perplauti. Šis metodas yra propaguojamas japonų menininkės Reiko Sudo (Nuno korporacija, Japonija). Praktiškai jį išdėstė XVI tarptautinės ETN konferencijos seminare „Rūdys nemiega“ (Rust never sleeps), VIII Kauno bienalė „Tekstilė 11“, Kaunas, 2011 m.

Galima dirbti ir sausu būdu. Pasirinkus šį būdą, prieš uždedant surūdijusius objektus, audinys nemirkomas 9 proc. acto rūgšties tirpale. Jis klojamas sausas ant kieto pagrindo ir polietileno. Acto tirpale mirkomi nuvalyti nuo rūdžių pertekliaus

pasirinkti objektai ir išdėstomi ant audinio norima tvarka. Jie uždengiami polietileno skiaute, prispaudžiami svoriais. Tuomet šiltai apklojama ir laukiama 2–3 paras. Išardžius sluoksnius, viskas jau būna sausa. Nepavykus gauti norimą atspaudą, galima vėl pakartoti toje pat vietoje. Reikia žinoti, kad dirbant sausu būdu, atspaudai išeis mažiau ryškūs. Kartais būdo pasirinkimą lemia objekto dydis ar forma. Dideli objektai sausam būdui netinka, nes ne visas plotas gali vienodai atsispausti, nors kartais tai – net ne minusas. Sausą būdą geriau naudoti dirbant su smulkiais, plokščiais, sudėtingų formų objektais. Ant šlapio audinio tokių objektų siluetai susilieja. Nevengiant susiliejimų (jie kartais įdomūs), būdas nesvarbus: čia būtina eksperimentuoti.

Gintarė Karaliūtė, audinio pvz., I k., 2013 / Medvilnė. Atspaudavimas rūdimis

Ana Tamulytė, maišelis, I k., 2020 / Medvilnė. Atspaudavimas rūdimis

Kornelija Kudrevičiūtė, audinio pvz., I k., 2020 / Medvilnė. Atspaudavimas rūdimis

Rasa Miliauskaitė, maišelis, I k., 2020 / Medvilnė. Atspaudavimas rūdimis

Ruošdamasi baigiamajam balakauro diplominiam darbui, Edita Tamulaitytė įsirengė eksperimentinę laboratoriją, kurioje bandymų gausa ir keliamais sau tikslais užtikrino kokybiškus sprendimus. Dirbant rūdžių atspaudavimo technika, eksperimentavimas būtinas, o Editos atveju tai buvo ir asmeninių atradimų kelias.

Individualus technikos traktavimas, jos niuansai ir atradimai veda autorinių sprendimų keliu.

*Edita Tamulaitytė, laboratorija, 2017 /
Linas, metalo objektai. Atspaudavimas rūdimis*

*Edita Tamulaitytė, Rūdžių alchemija, audinių kolekcija, 2017 /
Baigiamasis bakalauro diplominis darbas vad. doc. Jūratė Petruškevičienė
Linas, metalo objektai. Atspaudavimas rūdimis.
5 audiniai po 250 x 100 cm. Nuotraukos Giedrės Kriaučionytės*

Edita Tamulaitytė, Rūdžių alchemija, audinių kolekcija, 2017 / III audinys 250 x 100 cm. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

Edita Tamulaitytė, Rūdžių alchemija, audinių kolekcija, 2017 / I audinio fragmentas. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

Menininkė Jūratė Urbienė išvystė asmeninę *gelažunių* techniką, išaugintą iš kiaušinių marginimo senųjų tradicijų ir metodų.

Jūratė Urbienė, 3text I, 2000 / Nat. šilkas. Gelažunių technika, 90 x 60 cm. Nuotrauka Jūratės Urbienės

Jūratė Urbienė, 3text II, 2000 / Nat. šilkas. Gelažunių technika
90 x 120 cm. Nuotrauka Jūratės Urbienės

Terminis audinio atspaudavimas

Darbo priemonės:

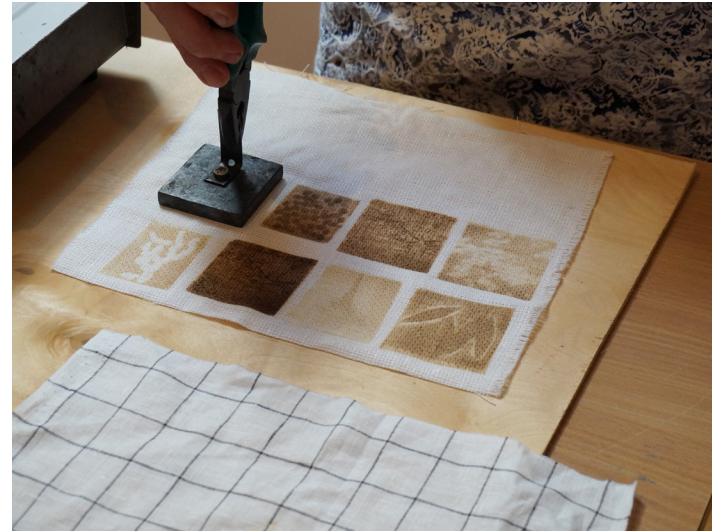
Natūralūs audiniai, metalo ėsdinimo technika pagaminti vario atspaudai. Kapronas, poliesteris, metalo atspaudai kiauram terminiam audinio atspaudavimui. Terminiam audinio atspaudavimui metalo ėsdinimo technika pagamintais atspaudais, pasirenkami natūralūs audiniai. Tai – dažniausia linas, medvilnė ar mišrūs audiniai. Norint iškiaurinti audinio raštą, tereikia greitai besilydančio sintetinio audinio. Dirbant metalo ėsdinimo technika pagamintais atspaudais, ypač reikšmingi atspaudai, jų kokybė. Svarbu pasigaminti tinkamus atspaudus. Jų gamybai reikalinga patirtis ir žinios. Taigi galima kooperuotis su specialistu – metalo meistru.

„Atspaudai gaminami metalo ėsdinimo technika (polikopija). Ėsdinimas – metalo paviršiaus apdirbimo būdas naudojant rūgštis. Ėsdinimo technika siūlo daug galimybių skirtingiems ornamentams metalo paviršiuje sukurti. Ploteliai, kurių ėsdinti nereikia, padengiami specialiu apsauginiu sluoksniu, tuomet metalas merkiamas į rūgštį ir taip išgaunamas raštas“.

(<https://lt.wikipedia.org/wiki/Ėsdinimas>)

Darbo eiga:

Turint metalo ėsdinimo technika ant vario plokštelių pagamintus atspaudus, galima atlikti pirmuosius bandymus. Bandyti būtina ne tik dėl atspaudų kokybės patikrinimo, bet ir dėl įgūdžių. Terminio audinio atspaudavimo atveju atspaudai kaitinami ant elektrinės viryklės ir tada atspaudžiami ant audinio.

Asta Fedaravičiūtė-Jasiūnė, procesas, 2015

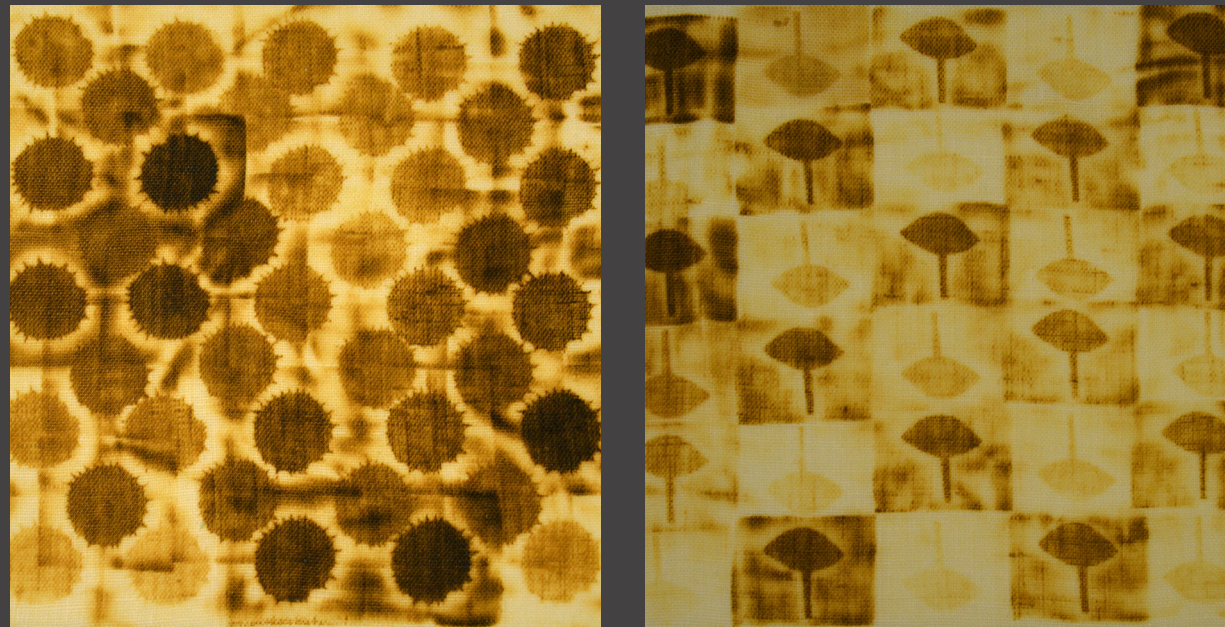
Patogiau ir saugiau dirbti prie atspaudų pritvirtintus rankenėles. Audinys klojamas ant tvirto metalinio pagrindo (dėl darbo saugumo) ir tada atspauduojama.

Ilgiau laikant karštą atspaudą ant audinio bei stipriau spaudžiant, atsispaudęs raštas bus tamsesnis. Kiekvieną atspaudą laikant ant audinio nevienodai ilgai, tas pats

atspaudas kurs žaismingą šviesų-tamsų raštą. Tuo principu yra atlikti magistrantės Astos Fedaravičiūtės-Jasiūnės bandymai eksperimentinio audinio paviršiaus dizaino disciplinai, mag. I kursas, I semestras., dėst. doc. Jūratė Petruškevičienė, specialistė praktiniam studentų mokymui Raimonda Rasimavičienė. Inspiracija darbui – pasirinkti pelėsinių grybų vaizdai per mikroskopą. Įvairius jų raštus magistrantė užfiksavo savo terminiuose audinių atspauduose ant lino.

Asta Fedaravičiūtė-Jasiūnė, eksperimentinių audinių pvz., mag. I k., 2015 / Linas. Terminis audinio atspaudavimas

Galima atspauduoti ir lygaus paviršiaus, jokio piešinio neturinčiu metalo atspaudu. Tada svarbiausia – jo forma ir siluetas. Toks atspaudas taip pat paliks savo rusvą pėdsaką ant audinio, arba, jei tai bus 100 proc. plonas sintetinis audinys – išlįs kiaurai. Pastarajam sprendimui labiausiai tiks smulkesnės formos. Vėjūnės Sudarytės naudotas mažas metalo atspaudas, kuris ploname poliesterio audinyje iškiaurino tulpelių raštą. Rašto pajvairinimui dar panaudoti 3D tekstilės dažais atspauduoti pavieniai žiedeliai.

*Vėjūnė Sudarytė, audinio pvz., II k., 2005 /
Poliesteris. Terminis audinio atspaudavimas*

Asta Fedaravičiūtė-Jasiūnė, vario atspaudai, 2015

3D tekstilės dažų atspaudai. Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas

3D tekstilės dažų atspaudai

Darbo priemonės:

Natūralūs, mišrios sudėties audiniai, atspaudai ir trafaretai, įvairių dydžių plokšti kieti teptukai, 3D tekstilės dažai, lygintuvas.

Ne visi atspaudai ir trafaretai tinka dirbti su 3D tekstilės dažais. Reljefas, atsiradęs po 3D dažų kaitinimo, deformuoja sudėtingesnę atspaudų ar trafaretų siluetą ir piešinį. Geometrinių formų raštas tampa aptakus, suminkštėja jo silueto kontūrai. O jei trafaretas turi kiaurų vietų, jos gali užsipildyti iškilusiais 3D dažais, sumažėti, pasikeisti ar net visai užsipildę dažais – išnykti.

Todėl pasirenkami nesudėtingų siluetų ir formų atspaudai bei trafaretai arba tokie, kuriems deformacija nepakenks. Kai kuriais atvejais rašto deformavimas yra pageidaujamas.

Darbo eiga:

Ant atspaudo ar trafareto plokščiu kietu teptuku dengiant dažus, juntamas skirtumas tarp 3D ir įprastų tirštų tekstilės dažų. 3D tekstilės dažai ne tokie kompaktiški ir tarsi „skiedžiasi“ ant atspaudo paviršiaus.

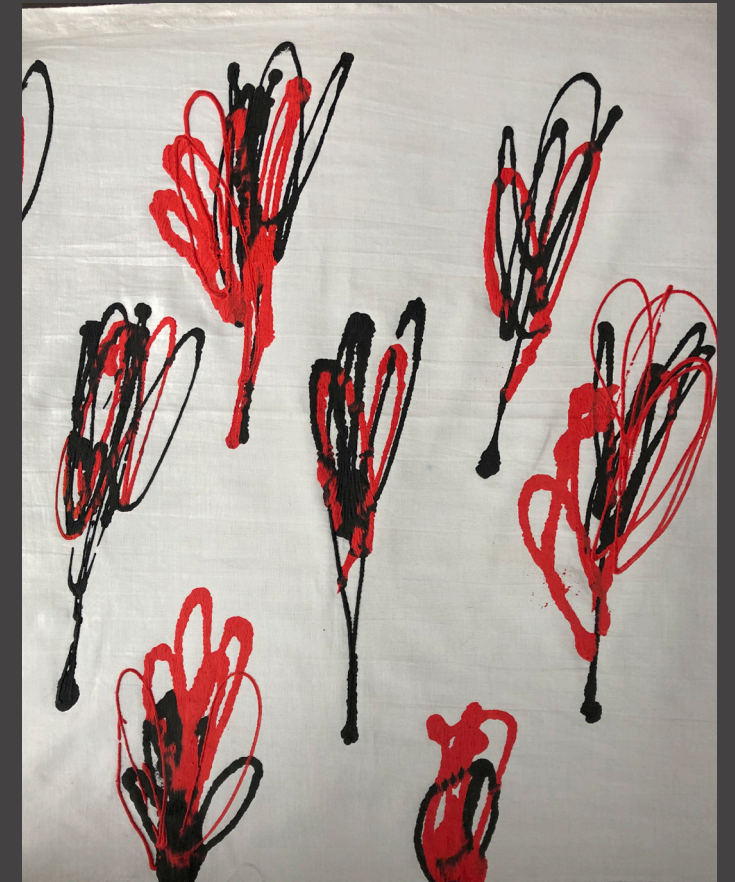
Atspauduojant 3D tekstilės dažais atspaudu, reljefas bus žemesnis nei tepant dažus ant audinio tiesiai iš dažų tūbelės. Kai atspaudas atsispaudžia nepakankamai, teptuku galima padengti papildomai dažų. Įvairūs nelygumai po dažų iškėlimo išnyks, plokštumos užsipildys. Reljefas keliamas kaitinant įvairiais būdais.

3D tekstilės dažų instrukcijoje rašoma, jog reljefą reikia kelti lyginant per audeklą lygintuvu. Tačiau geriau rasti savo tinkamą metodą, pavyzdžiui, laikant darbą virš elektrinės plytelės, tik joku būdu ne virš atviros ugnies.

Aistės Žiūkienės pavyzdys yra atliktas ant 100 proc. sintetinio audinio, nors pagal 3D dažų naudojimo instrukciją, audinyje gali būti ne daugiau 15–20 proc. sintetikos. Studentės pavyzdyje dažai laikosi puikiai, nesilupa. Jie buvo dengiami pakartotinai keliais etapais, vis papildant 3D dažų. Studentė kūrė tirpstančių šokoladinių saldainių įvaizdį.

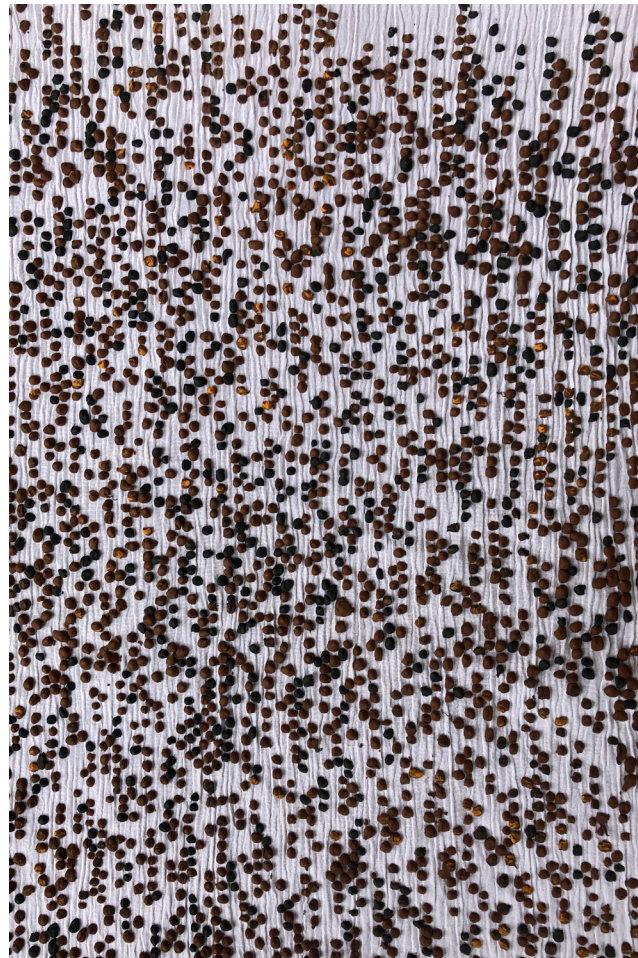

*Aistė Žiūkienė, audinio pvz., II k., 2002 /
Poliesteris, 3d tekstilės dažai. Atspaudavimas*

*Aistė Žiūkienė, audinio pvz., II k., 2002 / Mišrios
sudėties audinys, 3d tekstilės dažai. Piešimas*

Natalijos Prochorenko darbe ant mišrios sudėties audinio – pipirų vaizdas, gautas tarpusavyje maišant 3D dažų spalvas. Šie dažai gali būti maišomi ir su tirštais tekstilės dažais, tik didžioji dalis turi tekti 3D dažams. Reljefas tokiu atveju išeis kiek žemesnis.

*Natalija Prochorenko, audinio pvz., II k., 2005 /
Mišrios sudėties audinys, 3d tekstilės dažai.
Atspaudavimas*

*Meda Vitartaitė, audinio pvz., I k., 2016 /
Poliesteris, 3d tekstilės dažai.
Atspaudavimas*

Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas

Darbo priemonės:

Natūralūs, sintetiniai, mišrios sudėties audiniai, tekstiliniai markeriai, flomasteriai, tušinukai ir kitos priemonės.

Kurti ant audinio grafinį piešinį tinka visų rūšių audiniai. Svarbus yra audinio paviršius. Darbo priemonė – tušinukas, markeris ar pan. turi lengvai juo slysti. Labai patogūs dviejų galų tekstiliniai markeriai – jie piešia skirtingo storio linijas.

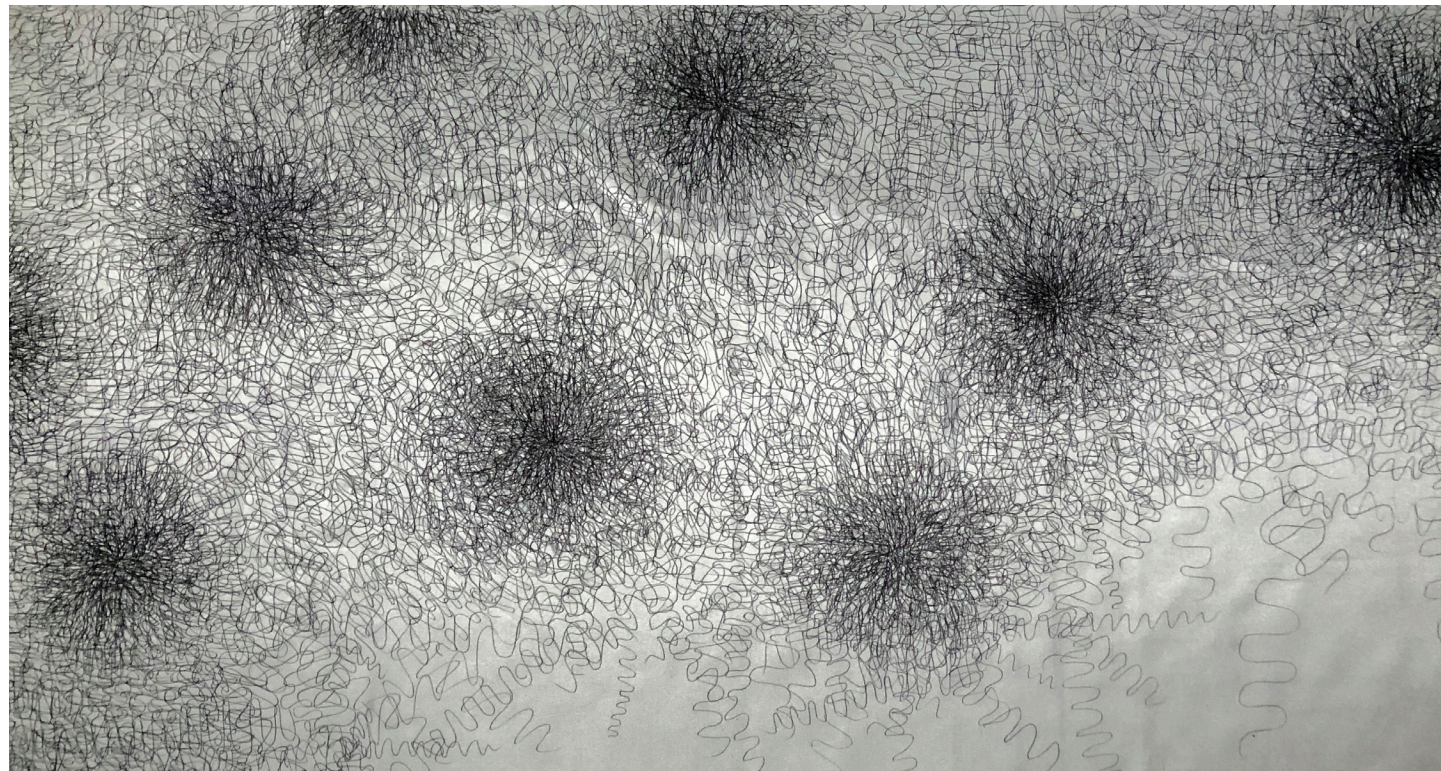
Darbo eiga:

Siekiant norimo rezultato ir kokybės, svarbu tinkamai pasiruošti darbui. Audinys nėra popierius, todėl kuo jis plonesnis, lengvesnis, tuo sunkiau ant jo tiksliai perteikti piešinį. Todėl būtina audinį išlyginus ir ištempus su lipnia juosta (ar smeigtukais) stabiliai pritvirtinti prie kieto pagrindo.

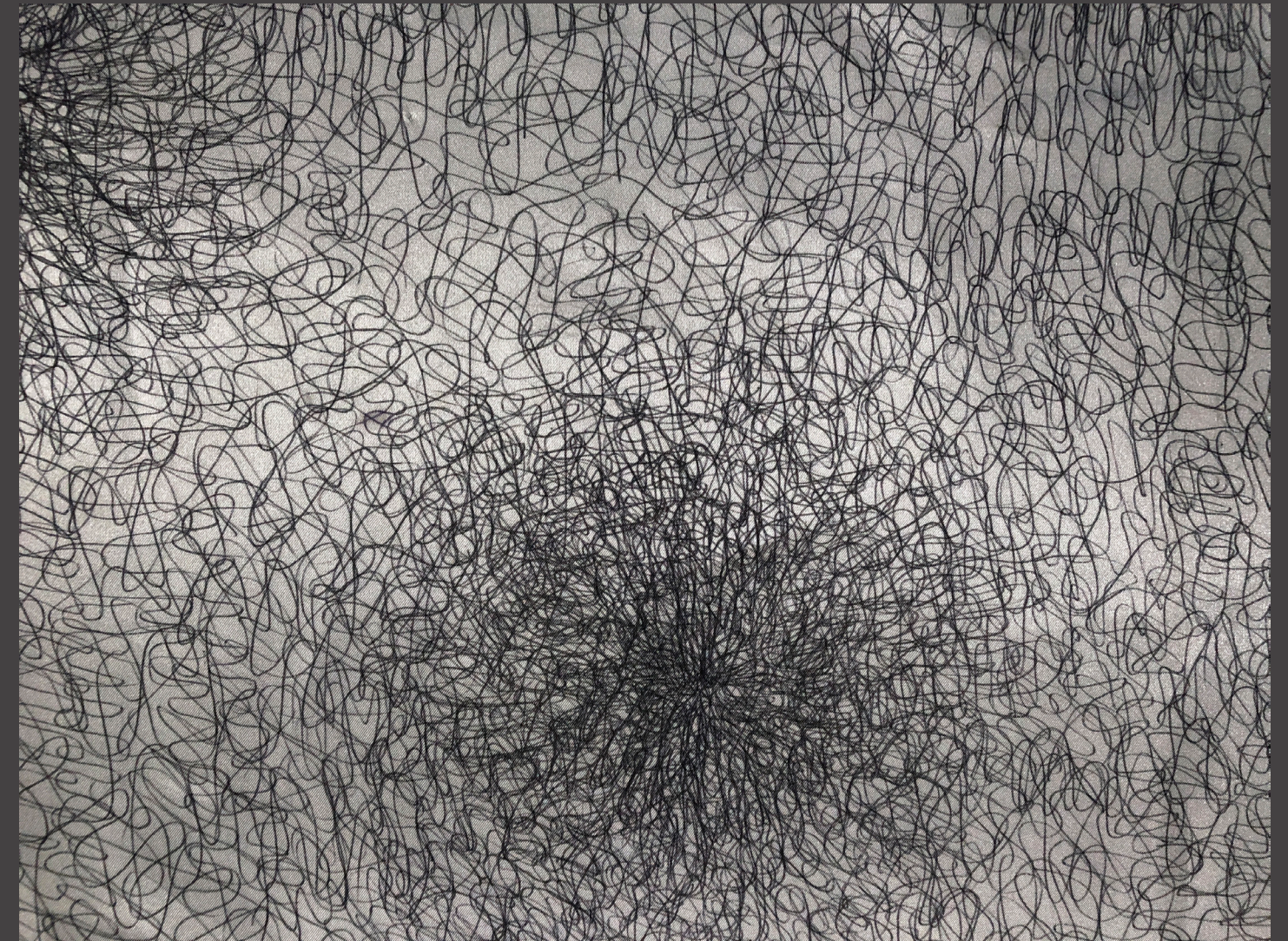
Kiekviena priemonė – tekstilinis markeris, tušinukas, flomasteris ar rezervinis kontūras naudojami grafiniam piešiniui, kuria skirtingą rezultatą.

Todėl svarbu savo sumanymui pasirinkti labiausiai tinkamą.

Eglės Bernatonytės tušinukas žaismingai kuria lengvą chrizantemų raštą ant audinio. Studentė ilgai ieškojo išraiškos priemonės, o suradusi sumanymą realizavo ant poliesterio satino. Tokios rūšies audinys darbo metu ant pagrindo guli tvirtai ir neslankioja. O tušinukas, kurdamas piešinį, lengvai slysta jo paviršiumi. Šis audinys turi subtilų satinui būdingą blizgesį.

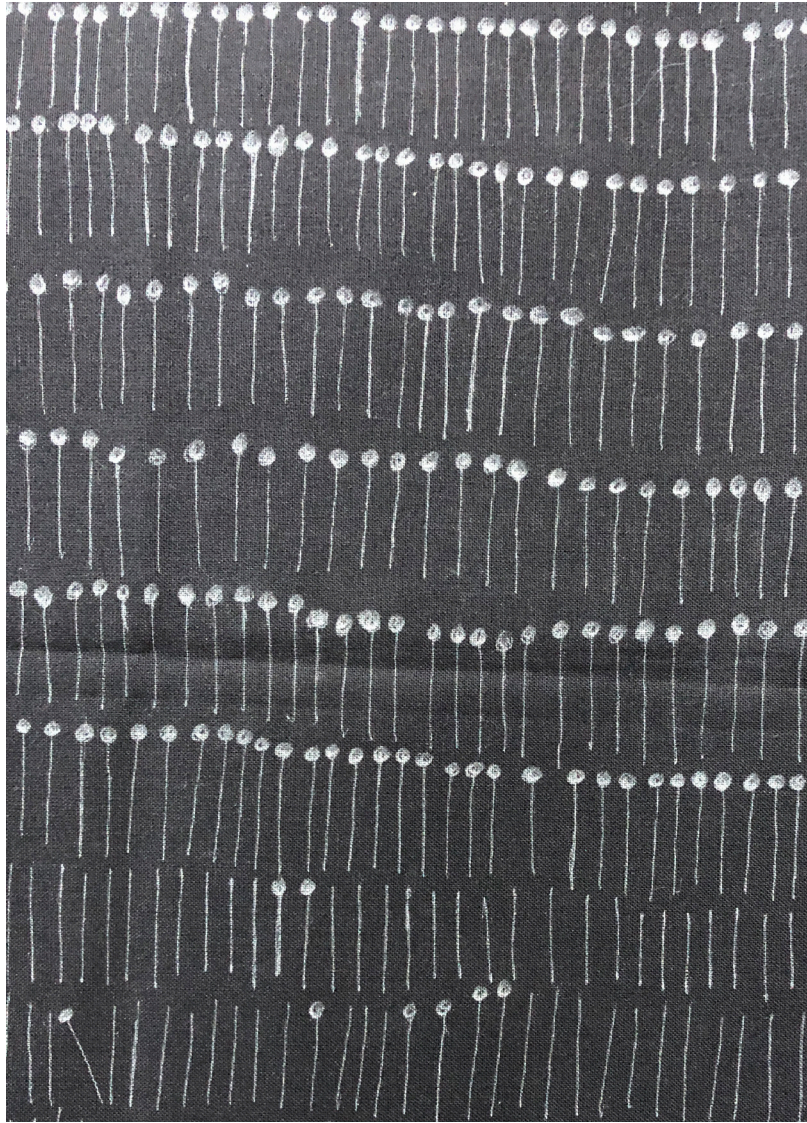

Eglė Bernatonytė, audinio pvz., II k., 2006 / Poliesteris. Piešimas tušinuku

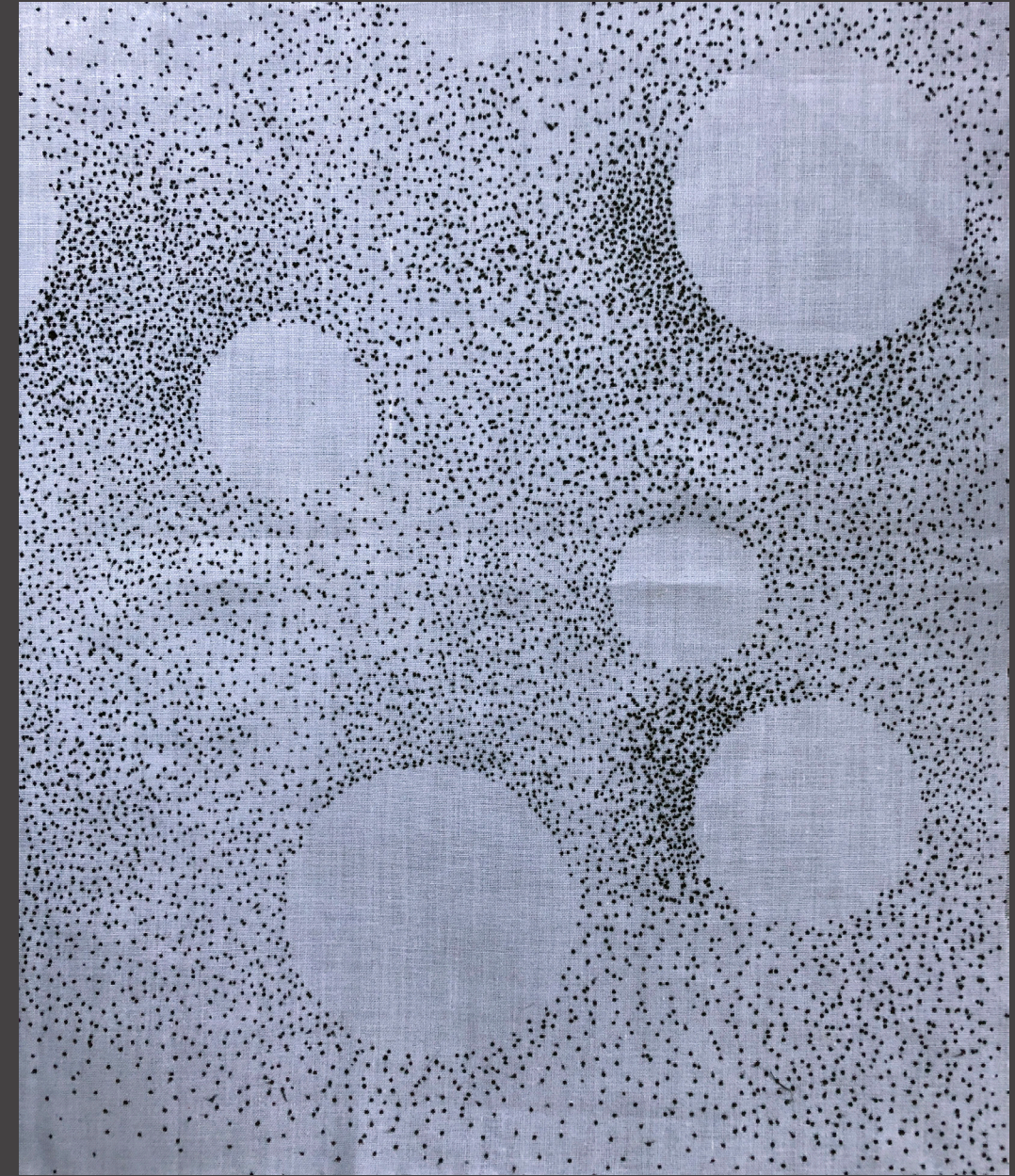

Eglė Bernatonytė, audinio pvz., II k., 2006 / Fragmentas

Karolinos Mincytės-Veissenborn kūrinys – ant juodo medvilninio audinio tekstiliniu markeriu pieštos smeigtukų eilės.

Karolina Mincytė-Veissenborn, audinio pvz., I k., 2016 / Medvilnė, tekstilinis markeris. Piešimas

Vaiva Strimaitytė, audinio pvz., I k., 2016 / Medvilnė. Piešimas flomasteriu

Menininkės Elės Tamašauskienės šalio fragmente ant šilko grafiniam piešiniui sukurti panaudotas tapymui ant šilko naudojamas rezervinis kontūras. Po garinimo ir plovimo kontūro piešinys suminkštėja. Galima naudoti antgalį ant rezervinio kontūro tūbelės. Jo pagalba linijos bus plonos ir gražios, be to mažiau susinaudos kontūro.

Elė Tamašauskienė, šalis, 2020 /
Nat. šilkas, aktyviniai dažai. Tapymas, piešimas rezerviniu kontūru
200 x 70 cm, fragmentas. Nuotrauka Elės Tamašauskienės

Frotažas

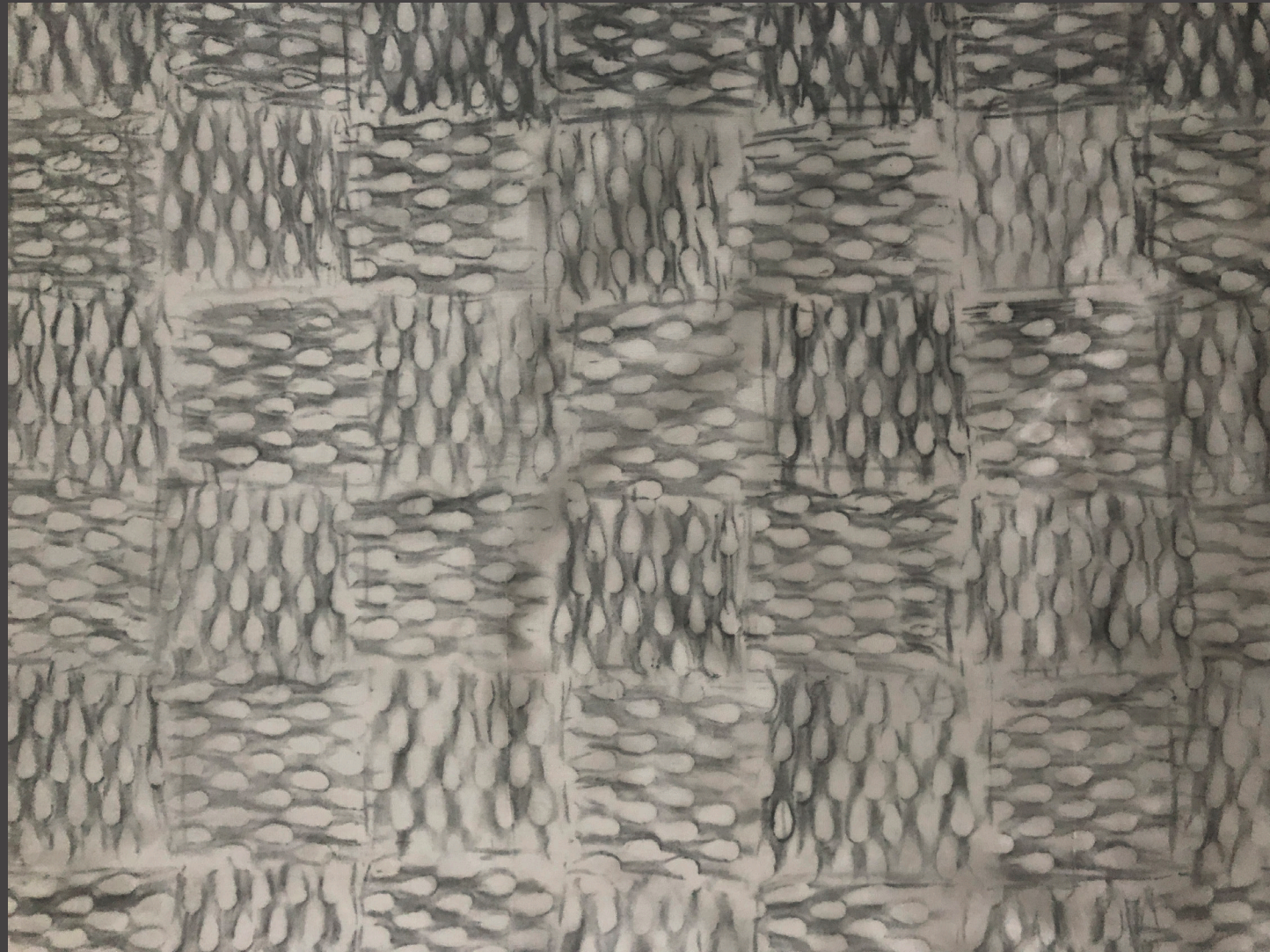
Darbo priemonės:

Įvairios sudėties ploni audiniai, trafaretai, vaško kreidelės, gofruotas kartonas, plokšti kieti teptukai, tiršti ir skysti tekstilės dažai.

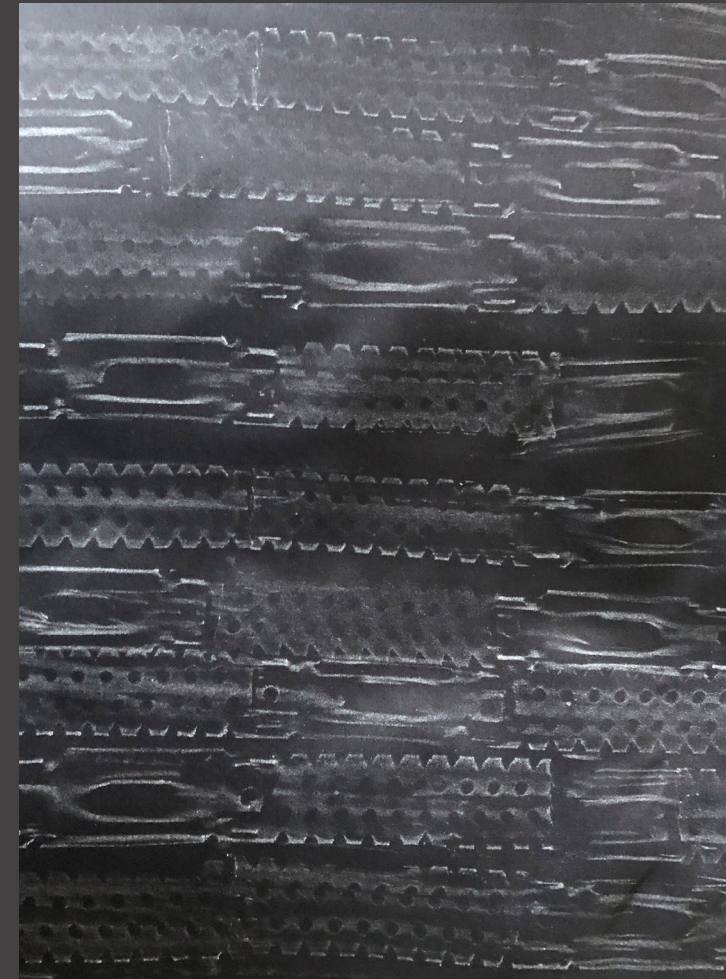

Vaškinės kreidelės

„Frotažas (pranc. *frottage* – trynimasis) – daugelio daiktų faktūros atspaudavimo technika, būdinga siurrealizmo technika: ant medienos, monetos, lapų ar kitokio paviršiaus uždedamas popieriaus lapas arba drobės gabalas ir stipriai trinama pieštuku, kreidele arba dažuose pamirkytu tamponu; kartais taikoma ir dabartinėje tapyboje“. (<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Frotazas>)

*Asta Puidokaitė, audinio pvz., II k., 2012 /
Acetatas, vaško kreidelės. Frotžas*

*Vaiva Strimaitytė, audinio pvz., I k., 2016 /
Acetatas, vaško kreidelės. Frotžas*

*Vaiva Strimaitytė, audinio pvz., I k., 2016 /
Medvilnė, vaško kreidelės. Frotžas*

Frotažas – tai tekstūros kūrimas ant audinio reljefinio trafareto pagalba. Geriausia pasirinkti kuo plonesnį audinį, nes per ploną audinį jautriau ir tiksliau persikels audinio apačioje padėto trafareto raštas. Jei audinys bus dar ir standesnis, o ne paslankus, tada proceso metu ne taip slankios į šalis. Šiai technikai tinka įvairūs reljefiniai paviršiai iš stiklo, keramikos, medžio, plastiko ir kt. Tekstūrai ant audinio kurti naudojamos vaškinės kreidelės, kurios taip pat naudojamos ir batikos technikai. Tinka tik tos kreidelės, kurių dažai užsifiksuoja po garinimo. Kaip trafaretą taip pat galima naudoti gofruotą kartoną, o vietoj kreidelių – tekstilės dažus.

Darbo eiga:

Plokščiu, kietu, dažytu teptuku braukiama per audinį, po kuriuo yra gofruotas kartonas. Raštas konstruojamas keičiant braukimo kryptis. Galima naudoti ir kelis gofruoto kartono sluoksnius ir sukurti foną būsimam darbui. Dažutą dar drėgną kartoną galima naudoti kelis kartus. Ant jo klojamas audinys taip perkeliant kartono tekstūrą. Iš gofruoto kartono nesunku pasigaminti ir trafaretus. Dirbant su kreidelėmis, aiškesniam raštui reikia pasirinkti kontrastuojančias su fonu spalvas. Kreidelių spalvos dažniausiai būna pastelinės. Išgarinus užbaigtą darbą, užfiksujamas trafareto ir kreidelių pagalba sukurtas tekstūrinis raštas.

Purškimas naudojant trafaretą. Dažų įtrynimasis

Purškimas naudojant trafaretą

Darbo priemonės:

Įvairios sudėties audiniai, skysti tekstilės dažai, trafaretai, priemonės dažams purkšti, rėmas darbui prisegti.

Studentų pagaminti trafaretai

Dažų purškimas ant audinio – tai greita, lengva ir ekonomiška technika (sunaudojama nedaug dažų). Tinka įvairūs audiniai, pasirenkami geriausiai tinkami.

Purškimui gali būti naudojamas paprastas augalų purkštuvas, pulverizatorius ar aerografas. Augalų purkštuvas naudojamas tada, kai nereikia labai lygaus ir preciziško purškimo. Labai tolygų ir vienodą rezultatą galima pasiekti su aerografu.

Purškimui gali būti naudojami įvairūs trafaretai: kiauri, su piešiniu viduje ar plokšti, turintys įdomų siluetą, pavyzdžiui, skaičiai, raidės, mezginiai, įvairūs gamtoje randami objektai.

Puikiai tinka ir tie patys trafaretai, skirti antspauduoti ant audinio paviršiaus tirštais dažais. Jeigu jie yra pagaminti iš popieriaus, tai greičiausiai bus vienkartiniai. Ilgiau naudojami yra plastikiniai trafaretai. Svarbu patikrinti, kad po dažno vartojimo jie nebūtų deformuoti ir gerai priglustų prie audinio. Audinio fonui pajvairinti gali būti pasirenkami net maisto produktai: įvairių formų makaronai ar kruopos. Pavyzdžiui, išbarstytus ant audinio ryžius apipurškus nekontrastuojančia su fonu spalva, gaunamas ramus fono mirgėjimas.

Purškimas gali suteikti kompozicijai spontaniškumo ir gyvybės. Šia technika galima dirbti įvairiais būdais ir turint skirtingus tikslus.

Galima purkšti dažus ir taip kurti foną būsimam darbui, o purškiant ant jau padengtų plotų – naujai kurti raštą. Šis purškimo būdas sudėtingesnis ir reikalauja daugiau laiko.

Darbo eiga:

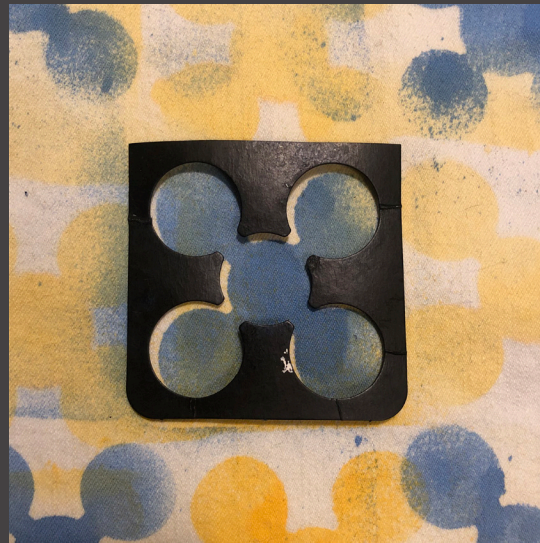
Prieš pradėdant dirbti, pirmiausia reikia polietilenu apdengti aplinkinius arti esančius daiktus, kad neapsitaškytų. Audinį, ant kurio bus purškiama, reikia pakloti ant polietileno ir pritvirtinti. Galima jį segti ir prie rėmo. Dirbama rėmą pastačius ar paguldžius horizontalioje padėtyje. Purkštuvas pripildomas skystų tekstilės dažų. Ant audinio išdėliojami trafaretai ar kiti pasirinkti objektai ir virš audinio purškiama dažais. Būtinai reikia pakankamai atsitraukti nuo darbo. Jei purškiama per arti ar iš šono, gali atsirasti nepageidaujamos taip vadinamos „aureolės“, o audinys peršlapti kiaurai.

Su purškimo technika galima jungti ir kitas audinio dekoravimo technikas, taip pat ir glamžymą. Audinys suglamžomas ar ant jo sudaromos raukšlės ir apipurškiamas pasirinktos spalvos dažais. Šiems išdžiūvus, galima naudoti trafaretus, purkšti jau kita spalva ant norimų vietų ar kurti laipsnišką spalvos perėjimą į kitą spalvą. Dėka purškimo galimi jautrūs spalvų perėjimai tiek ant fono tiek ir kuriant raštą. Juos komponuoti galima juostomis ar įvairiomis kryptimis jas kaitaliojant. Toks purškimo būdas, t. y. daugkartinis kelių sluoksnių purškimas yra sudėtingesnis.

Eglės Bartasūnaitės pavyzdyje – nesudėtingas purškimas dviem spalvomis ir pateikiamas trafareto pavyzdys.

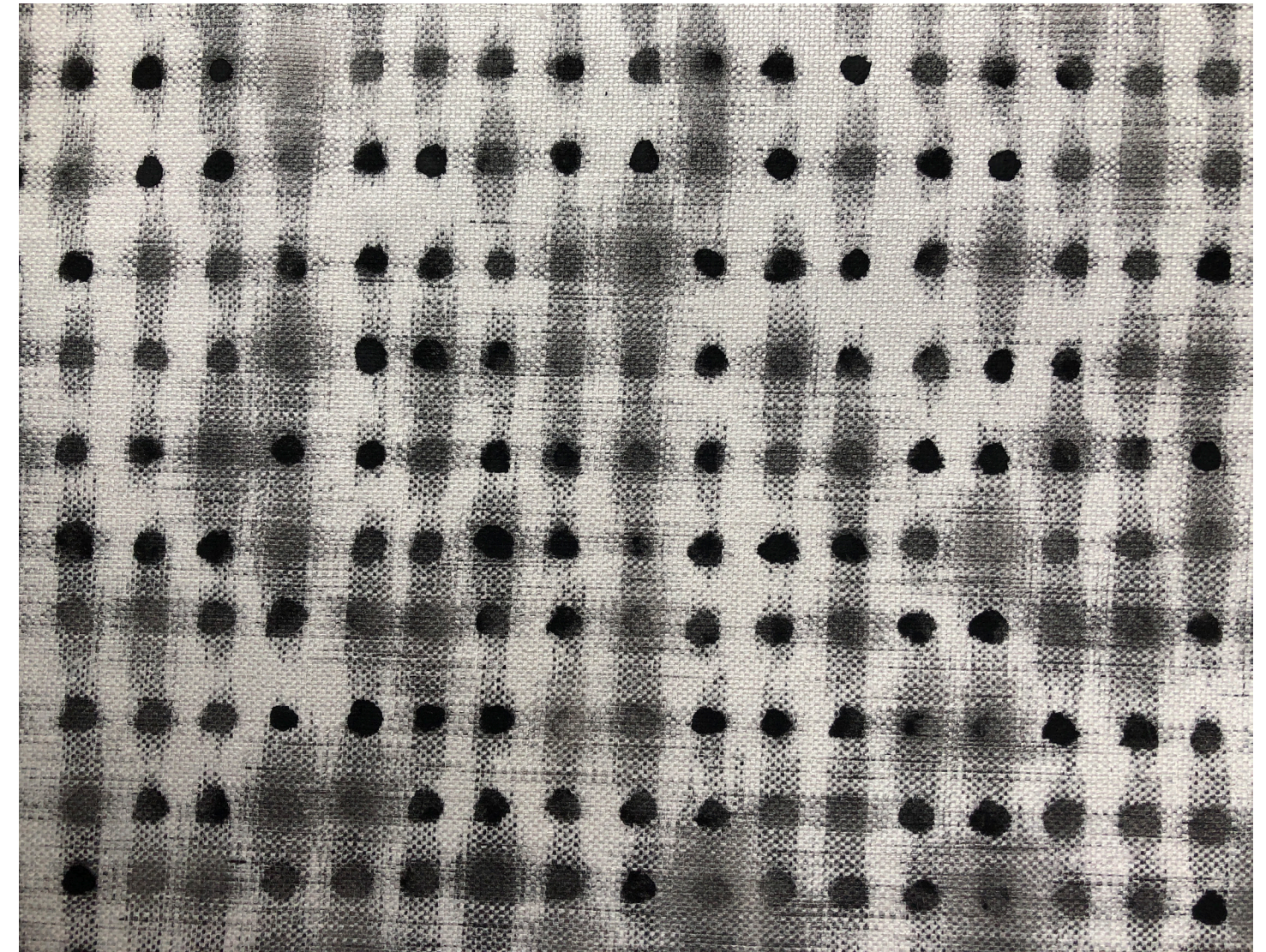

*Eglė Bartasūnaitė, audinio pvz., I k., 2020 /
Medvilnė, skysti tekstilės dažai. Purškimas*

*Eglė Bartasūnaitė, audinio pvz. su trafaretu, I k., 2020 /
Medvilnė, skysti tekstilės dažai. Purškimas*

Ievos Navikaitės pavyzdyje – ant taškelių audinio paviršiuje užlašintas mažas kiekis vandens audinio siūlų kryptimis paskleidžia dar neišdžiūvusius dažus.

*Ieva Navikaitė, audinio pvz., I k., 2015 /
Medvilnė, tekstilės dažai, vanduo. Purškimas*

Dažų įtrynimasis

Darbo priemonės:

Įvairios sudėties audiniai, tekstilės dažai, kieti ir minkšti teptukai, minkštos medžiagos skiautės, rėmas darbui prisegti.

Skirtingų rūšių ir sudėties audiniai nevienodai sugeria įtrinamus į audinį dažus. Todėl sumanymo įvykdymas labai priklauso nuo audinio pasirinkimo. Visada reikia išbandyti prieš pradėdant dirbti.

Įtrynimui naudojami skysti, pusiau skysti ar lengvai tiršti tekstilės dažai, žiūrint ko siekiama – visai migloto vaizdo, ar aiškesnio ir konkrečiau. Dažų įtrynimasis atliekamas suglamžytos minkštos medžiagos skiaute, teptuku ir pan.

Darbo eiga:

Dažų įtrynimo technika, lyginant ją su dažų purškimu, vientisiau padengia audinio paviršių. Įtrynimui kiek artimesnis tik dažų purškimas aerografu – jis labai tolygus.

Numatytose vietose ant audinio teptuku užlašinama labai nedaug tekstilinių

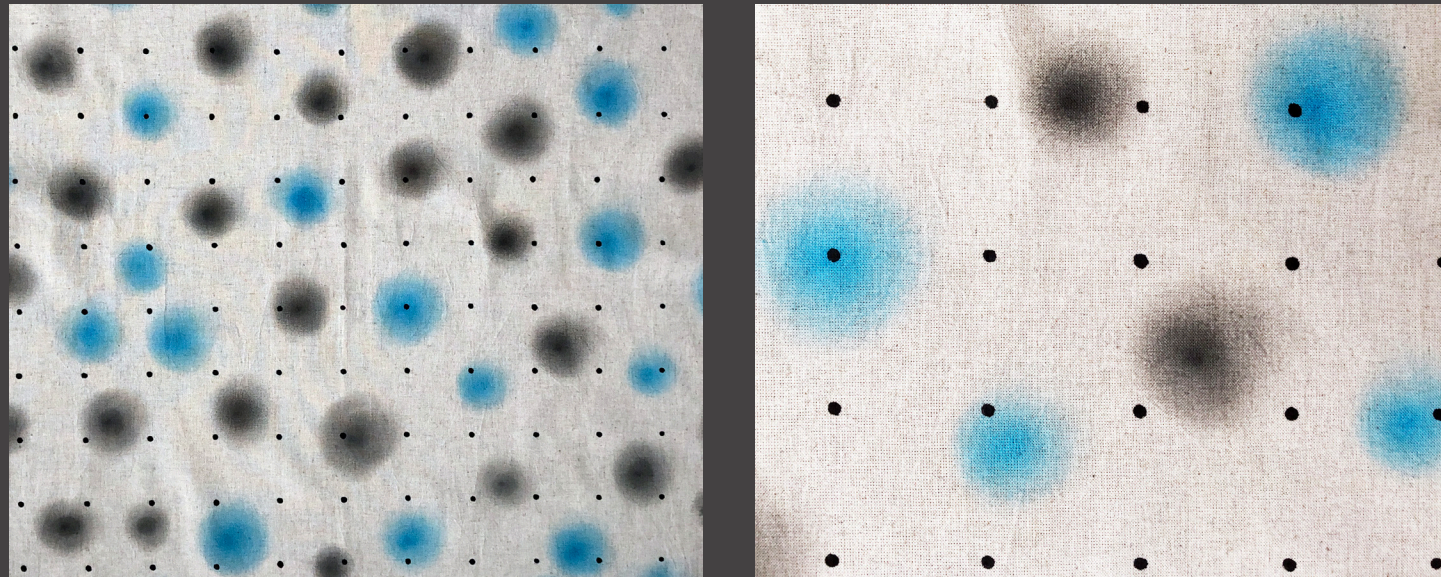
dažų, kurie tuoj pat įtrinami į audinį. Kiek dažų reikės naudoti, ir koks turi būti dažų tirštumas, verta išbandyti ant nedidelės to paties audinio skiautės. Įtrinant į audinį dažus galima kartoti pasirinktas nesudėtingas formas, jas grupuoti ar kurti pasikartojantį dvigubą vaizdą. Taip galima paruošti ir būsimo darbo foną.

Dažų įtrynimasis geriausiai dera su kita savo prigimtimi jam priešinga technika – atspaudavimu tirštais dažais, markerio ar flomasterio grafiniu piešiniu. Kietų aiškių formų atspaudavimo derinimas su miglotu dažų įtrynimu duos netikėtą rezultatą.

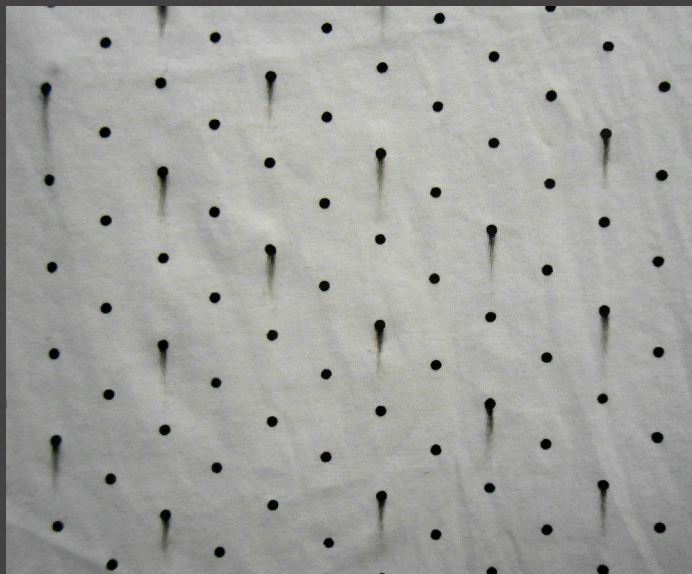
Kartais įtrynimui naudojami antrinių spalvų dažai: oranžinė, žalia ir violetinė. Tai – spalvos, gautos jungiant tarpusavyje tris pagrindines spalvas – raudoną su geltona, geltoną su mėlyna ir mėlyną su raudona.

Įtrynimo proceso metu šios spalvos gali išsiskaidyti. Pavyzdžiui, žalia spalva gali išsiskaidyti į geltoną ir mėlyną, t. y. iš kurių ji buvo sudaryta. Ir tai – gana įdomus efektas. Jei medžiaga ypač gerai sugeria dažus ir įtrynimasis vyksta greitai, taip gali ir nenutikti.

Meda Vitartaitė dažų įtrynimui naudojo medvilnę, pasirinkdama skystus tekstilės dažus. Kitame pavyzdyje, atliktame pusiau tirštais dažais, rezultatas – jau kitoks.

Meda Vitartaitė, audinio pvz., I k., 2016 / Medvilnė, skysti tekstilės dažai. Dažų įtrynimai
Dešinėje – fragmentas

Meda Vitartaitė, audinio pvz., I k., 2016 / Poliesteris, skysti tekstilės dažai. Dažų įtrynimai

Batika. Vaško atspaudai

Batika

Darbo priemonės:

Natūralūs audiniai, rėmas darbui prisegti, įvairių dydžių plokšti kieti teptukai, skysti tekstilės dažai, tjangingas, bičių vaškas, parafinas, puodas, indelis vašku kaitinti, įrankiai vašku raižyti, popieriniai virtuvės rankšluosčiai, audinio skiautės. Batikai geriausiai tinka natūralūs audiniai: šilkas, batistas, medvilnė. Medvilnei naudojami tiesioginiai ir aktyviniai, o šilkui – aktyviniai dažai. Rūgštiniai dažai darbui batika netinka, nes šiems dažams reikia aukštos temperatūros. Baigus darbą, jį reikia išgarinti. Specializuotose dailininkams skirtose parduotuvėse parduodami dažai šilkui. Kaip rašoma dažų instrukcijoje, jie tinka ir įvairių pluoštų audiniams, kuriuos galima fiksuoti lygintuvu. Taigi jais puikiai dirbama ir ant medvilnės. Pašalinant vašką lygintuvu, tuo pačiu šie dažai užfiksuojami.

Teptukai. Dirbant reikia turėti įvairių dydžių plokščių kietų teptukų. Kontūrams tinka apvalūs. Plokšti ir kieti teptukai naudojami didesniems plotams dengti vašką ant audinio. Nuo vaško sukietėję teptukai vėl suminkštėja ir tampa lankstūs, kai panardinami į karštą vašką. Vaškas nuo teptukų pašalinamas tirpikliais. Dirbant

batikos technika, sintetiniai teptukų šeriai tuoj nušiūra, nes lydosi. Todėl geriau naudoti teptukus su natūraliais šeriais – jie patvaresni. Tačiau visi teptukai genda nuo karšto vaško ir parafino – niekam kitam nebetinka.

*Gintarė Kuznecovaitė, audinių pvz., II k., 2009 /
Medvilnė, vaškas, skysti tekstilės dažai. Batika, įvairios technikos:
raižymas, varvinimas, pozityvas-negatyvas, klasikinė batika*

Tjantingas. Tai – priemonė, su kuria galima vašku ant audinio piešti linijas, įvairius fragmentus ir pan. Ištirpintas vaškas nenutrūkstamai bėga per ploną

vamzdelį iš mažo metalinio indo, tad reikia dirbti be pertraukų. Kai pradedama iš naujo, toje vietoje linija visada prasideda lašo forma ir būna storesnė. Svarbu palaikyti reikiamą vaško temperatūrą. Labai karštas vaškas išteka per laisvai, bet tada galima piešti plonesnes linijas. Kai jis atšąla – linijos išeina storesnės. Atšalus vašku, reikia jį vėl pakaitinti. Todėl tjantingas panardinamas į karšto vaško indą ir tuo pačiu vėl pripildomas vaško.

Tjantingas

Batikuojant su tjantingu, darbas turi būti prisegtas prie rėmo ir dirbama horizontalioje padėtyje. Tjantingai būna įvairių dydžių, formų ir dizaino.

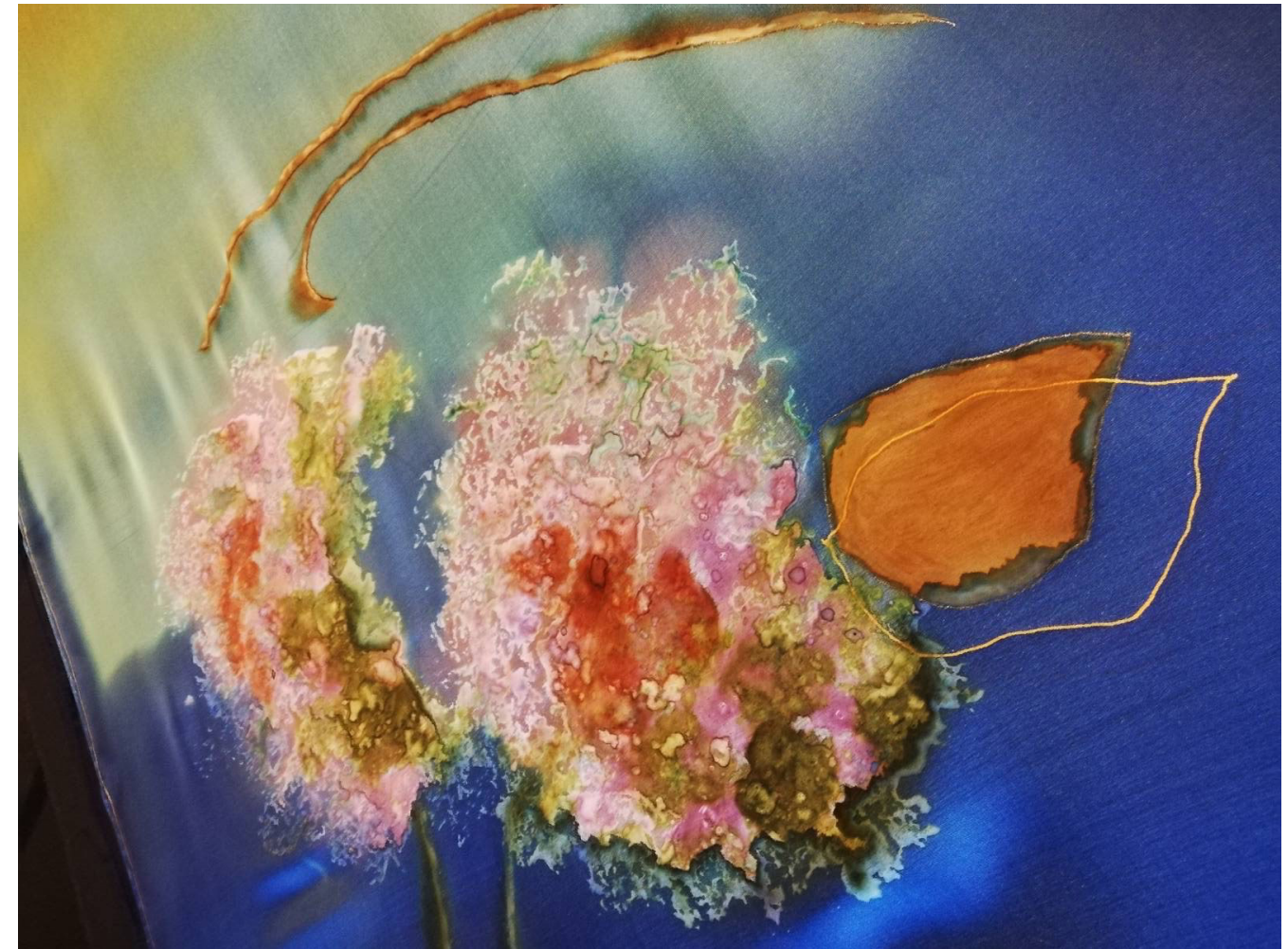
Vaškas ir parafinas. Mažai kas iš dirbančių batikos technika naudoja vien tik gryną bičių vašką ar vien tik parafiną. Tačiau, kai kalbama apie batiką, dažnai

girdime apibendrinantį terminą „vaškas“. Darbui paprastai pasirenkamas bičių vaško ir parafino mišinys. Vaškas yra minkštas ir lankstus o parafinas – kietas ir trapus. Vaško ir parafino proporcija kinta priklausomai nuo pasirinktos technikos. Ji gali būti santykiu 1:1 iki 3 dalių parafino ir 1 dalies bičių vaško. Dažniausiai naudojamas mišinys yra 1 dalis vaško ir 2 dalys parafino.

Bičių vaškas. Jis yra gelsvos spalvos, parduodamas lakštais specializuotoje bitininkams skirtoje parduotuvėje. Vykdam didesnės apimties sumanymą, bičių vaško reikės nemažai, o jis yra brangus. Svarbu, kad bičių vaškas būtų išvalytas nuo priemaišų, ypač dirbant su šviesiomis spalvomis. Įvairios bičių vaške likę priemaišos gali stipriai patamsinti jo spalvą, o tuo pačiu – ir audinį. Gali atsirasti dėmių. Vašką pakaitinus, galima perlieti per tankesnę audinį ir taip perkošti.

Parafinas. Jis yra gaunamas iš naftos. Geriausia naudoti medicininį parafiną. Jis skaidrus, švarus, be priemaišų ir neturi jokio kvapo. Neturint medicininio parafino, tiks skaidrios bespalvės žvakės. Išsilydę spalvotos žvakės ant audinio paliks savo atspalvį. Netinka dekoratyvinės kvėpiančios ir matinės žvakės. Tokios dažniausiai susilydo į kietą masę. Parafinas lūžinėja, trupa ir lupasi nuo audinio, jei nėra sumaišytas su bičių vašku. Bičių vaškas labai gerai rezervuoja audinį nuo dažų, net ant jo padengtas išlieka minkštas ir lankstus. Gaminamas ir specialiai batikai skirtas vaškas.

Menininkė Elė Tamašauskienė autorine technika atliktame darbe naudojo šaltą vašką. Šį vašką ji maišė kartu su dažais, tada dengė ant audinio. Rezultate – suminkštintas žiedo vaizdas ir naujos tekstūros.

*Elė Tamašauskienė, šalis, 2020 / Nat. šilkas, šaltas vaškas. Autorinė technika
200 x 70 cm, fragmentas.*

Nuotrauka Elės Tamašauskienės

Darbo eiga:

Batikos proceso esmė – ištirpintas karštas vaškas dengiamas ant audinio. Kai audinys yra dažomas, vašku padengtos vietos išsaugo natūralią audinio spalvą.

Audinys tvirtinamas ant rėmo. Po juo galima pakišti būsimo darbo piešinio schemą, tada nereikia perkelti piešinio ant audinio. Saugiausia vašką kaitinti ant elektrinės viryklės. Vaško ir parafino gabalai sudedami į nedidelę skardinę, o ji įstatoma į vandens pripildytą puodą. Negalima vaško kaitinti tiesiogiai, t. y. tiesiai ant degiklio – vaškas perkais ir gali užsidegti. O karštas vaškas – pavojingas. Vaško ir parafino santykis priklauso nuo pasirinktos technikos. Kai vanduo užverda, ugnis sumažinama, tačiau vanduo visą laiką turi virti, kad būtų išlaikyta tinkama vaško-parafino mišinio temperatūra. Pilnai ištirpus vaškui, galima pradėti jį dengti ant audinio. Nenaudoti plaukų džiovintuvo norint pagreitinti procesą, nes tai ištirpdys vašką. Reikia vėdinti patalpas, kuriose dirbama, nes visas procesas nėra visai nekenksmingas.

Vaško pašalinimas. Pabaigus darbą, vaškas nuo jo pašalinamas lyginant karštu lygintuvu tarp švarių popierių ar popierinių virtuvinių rankšluosčių – jie sugers ištirpusį vašką. Tiek viršutinį, tiek ir apatinį jų sluoksnį reikia nuolat keisti. Taip pat būtinai reikia pašalinti dažų likučius, kurie po dažymo liko ant vaško. Lyginant ir

vaškui tirpstant, jie neišvengiamai persikels ant audinio. Baigtas darbas lyginamas tol, kol audinys tampa nebe kietas. Nuėmus vašką, likęs jo perteklius pašalinamas valykloje valant sausu būdu ar naudojant aviacinį benzina.

Krakle. Batika pasižymi savo specifiniu *krakle* efektu. Visas audinio paviršius padengiamas vašku, kuris, jam atšalus, sulaužomas. Po to audinys pamerkiamas į dažų vonią, arba, prisegus ant rėmo, teptuku padengiama dažais. Tose audinio vietose, kur vaškas sulūžinėjęs, įsigėrę dažai palieka sudėtingą išsiraizgiusių linijų raštą. Šį efektą galima dar labiau sustiprinti prieš dažymą darbą įdėjus į šaldytuvą. Batikoje *krakle* efektas naudojamas visur – tiek vašką raižant, varvinant, o ypač – dirbant tradicine batika.

Vaško raižymas. Vaško raižymui tinka maišyti bičių vašką su parafinu lygiomis dalimis. Šiuo mišiniu padengiamas audinys ar planuojamos išraižyti jo vietos. Vaškas turi pilnai persigerti per audinį, kitaip bus kliūtys jį raižant. Tai patikrinti galima pakėlus rėmą su darbu prieš šviesą ar tiesiog apvertus darbą. Abi pusės turi būti identiškos. Jei mišiniu padengti audinio plotai yra maži, o dengimo sluoksnis pakankamai storas, tai dar galima ištaisyti. Rėmas su darbu nuolat vartant kiek palaikomas virš elektrinės viryklės, ir karštas vaško-parafino mišinys užbėga ant nepadengtų vietų. Svarbiausia yra neperlaikyti, nes nebus ką raižyti. Pradėti raižyti galima tik tada, kai vaškas pilnai atšals. Vaško-parafino mišiniu padengtas audinys

taps skaidrus. Tada po juo dedamas piešinys. Jis turi būti polietileno apvaskale, kad raižant nuo piešinio nesusiteptų vaškas, o nuo jo – ir audinys. Prisegamas segtukais ir klojamas ant kieto pagrindo. Raižymui pasirenkama tinkama priemonė: mezgimo vašelis, yla, peiliuko bukoji pusė ir pan. Išraižius piešinį, darbas dengiamas dažais. Dažai pakliūva į išraižytas vietas, kur ir lieka.

Norint suminkštinti piešinį, dar prieš dengiant dažus kai kuriose vietose galima audinio paviršių sulaužyti. Nudažius ten išryškės būdingi batikai lūžiai.

*Sandra Grebliauskaitė, audinių pvz., I k., 2013 /
Medvilnė, vaškas, skysti tekstilės dažai. Batika, raižymas*

*Sandra Grebliauskaitė, audinių pvz., I k., 2013 /
Medvilnė, vaškas, skysti tekstilės dažai. Batika, raižymas*

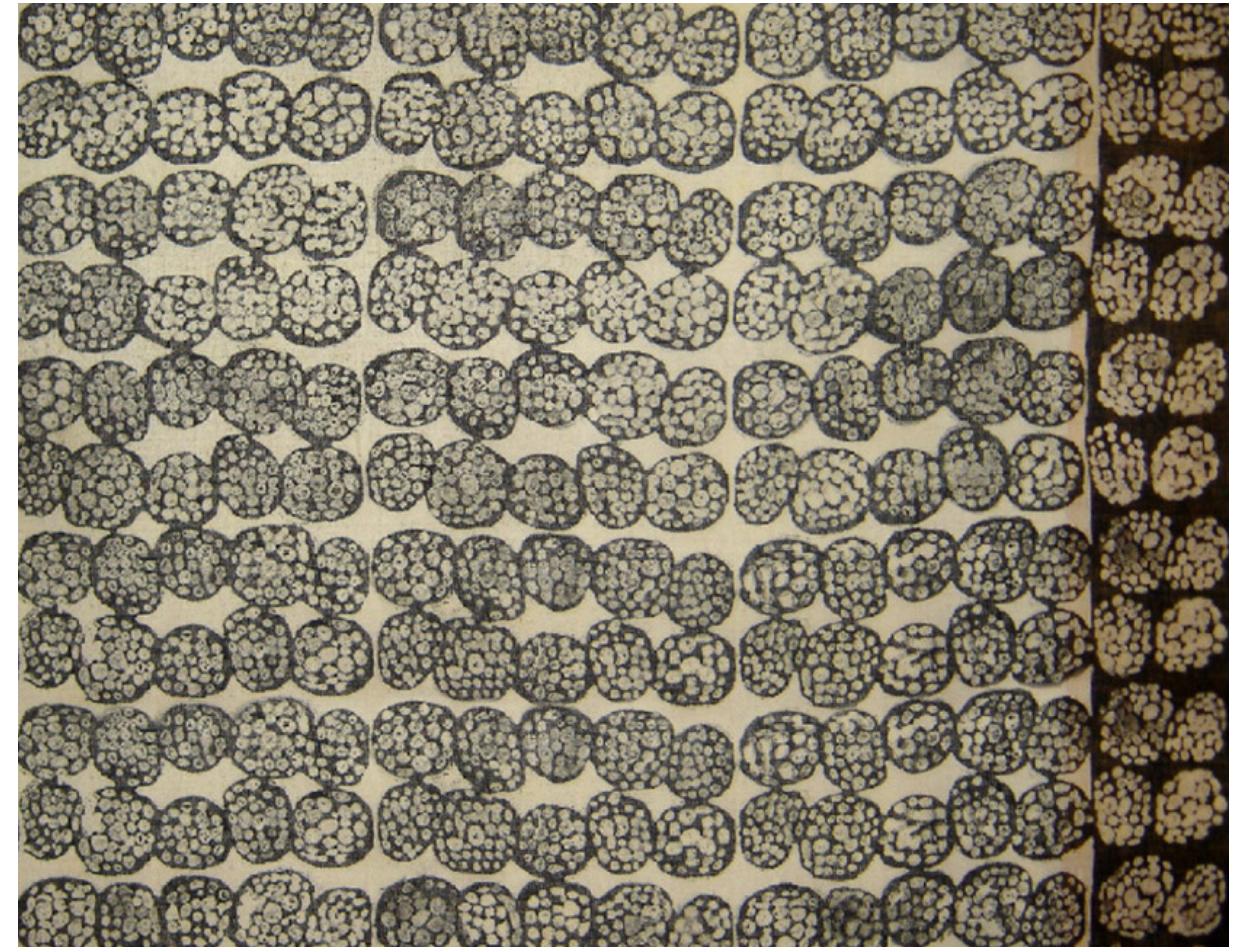

Lina Jonikė, Lina Gutauskienė, Tapetas, 2009 / Nat. šilkas, dažai, vaškas. Tapymas, raižymas.
90 x 1500 cm (viršuje – fragmentai). Nuotrauka Albino Balžeko

Vaško varvinimas. Dirbti šia technika reikės: 1 dalies bičių vaško ir 2 dalių parafino. Pasirinkto dydžio teptuku iš indelio pasemiamas karštas vaško-parafino mišinys. Kuo teptukas mažesnis ir kuo preciziškiau dirbama, tuo lašas bus smulkesnis. Apvalų vienodą lašiuką gausime naudojant apvalų teptuką. Didesnės apimties darbui vašką varvinti galima tiesiog su degančia žvake, bet tam reikalingi įgūdžiai – kartais lašai gali pasitaikyti ir per daug stambūs. Vaško-parafino mišiniui išdžiūvus, audinys dažomas. Vėliau dengimą vašku pašalinus lyginant, lašų vietoje liks originali audinio spalva. Varvinimą ir dažymą galima atlikti etapais ir dažyti keliomis spalvomis. Tada lašeliai išeis spalvoti.

Ruošinio pvz., batika, parafino varvinimas ant balto šilko

*Gintarė Kuznecovaitė, audinio pvz., II k., 2009 /
Medvilnė, vaškas, skysti tekstilės dažai. Batika, varvinimas*

Pagrindinių batikos metodų aprašymas

Batika dirbti galima trimis metodais. Šių metodų skirtumai išryškėja skirtingai naudojant dažus.

I metodas – artimiausias tradiciniam metodui

1. Audinį išstempti ant rėmo.
2. Minkšta medžio anglimi perkelti piešinį.
3. Ant tų plotų, kuriuose reikia išlaikyti audinio spalvą, užtepti karštą vašką.
4. Pamerkti audinį į 1-os spalvos dažų vonią, palikti bent 6 val., išplauti ir išdžiovinti.
5. Pritvirtinti audinį ant rėmo.
6. Tuos plotus, kuriuose numatoma išlaikyti 1-ą ir originalią audinio spalvą, padengti vašku.
7. Audinį pamerkti į antros spalvos dažų vonią, palikti bent 6 val., išplauti ir išdžiovinti.
5, 6 ir 7 etapai gali būti pakartoti keletą kartų.
8. Norint gauti *krakle* efektą, reikia prieš paskutinę dažų vonią audinį lengvai suglamžyti. Paskutinė spalva paprastai būna tamsiausia. Po to darbą išplauti ir išdžiovinti.
9. Pašalinti vašką lyginant audinį tarp švarių popieriaus lakštų ar panardinant į vonią su valančiu skysčiu.

II metodas – tiesioginis dažų tapymas

1. Audinį išstempti ant rėmo.
2. Minkšta medžio anglimi perkelti piešinį.
3. Ant tų plotų, kuriuose reikia išlaikyti audinio spalvą, užtepti karštą vašką. Dizainas ant audinio turi būti projektuojamas iš vašku apsuptų formų.
4. Dažus išmaišyti, paruošiant koncentruotus tirpalus mažuose induose. Įvairioms vietoms naudojant skirtingas spalvas, dažus tepti tiesiogiai ant audinio.
5. Leisti dažams pilnai išdžiūti.
6. Papildomai vaškuoti į ankstesnio dažymo plotus įvedant naujas formas ar motyvus. Pakartoti 4, 5, 6 etapus arba pereiti prie kito etapo.
7. Jei norimas *krakle* efektas, suglamžyti audinį ir panardinti į paruoštą paskutinę dažų vonią. Palikti bent 6 val. Išėmus iš vonios išplauti ir išdžiovinti.
8. Vašką pašalinti taip, kaip aprašyta I metode.

III metodas – dažų panaudojimas prieš vaškavimą

1. Audinį išstempti ant rėmo.
2. Minkšta medžio anglimi perkelti piešinį.
3. Naudojant koncentruotą dažų tirpalą, dažus tepti tiesiai ant audinio. Gali būti

naudojami įvairių dydžių teptukai ar kempinės. Sklindant dažams, tikslūs kontūrai nebus išlaikyti. Viso audinio ploto spalva padengti nereikia.

4. Leisti dažų tirpalams iki galo išdžiūti.
5. Naudojant teptukus ir tįjantingą padengti vašką ant spalvotų vietų, taip pat ant fono, apvedant formas tarp dažytų ir nedažytų audinio plotų. Etapai 3, 4, 5 gali būti pakartoti arba einama prie 6.
6. Jei norimas *krakle* efektas, suglamžyti audinį ir panardinti į paruoštą paskutinę dažų vonią. Palikti bent 6 val. Išėmus iš vonios išplauti ir išdžiovinti
7. Vašką pašalinti taip, kaip aprašyta I metode.

Vaško atspaudai

Darbo priemonės:

Natūralūs audiniai, rėmas darbui prisegti, plokšti kieti teptukai, bičių vaškas, parafinas, atspaudai, puodas, nedidelis indelis vašku kaitinti, popieriniai virtuviniai rankšluosčiai, audinio skiautės.

Atspaudavimo vašku technika buvo žinoma ir praktikuojama jau seniai. Tinka šilkas, batistas ar plona medvilnė. Audinys, ant kurio atspauduojama, turi būti labai gerai įtemptas. Jis tvirtinamas prie rėmo ar ant stalo. Audinys dekoruojamas

naudojant vaške išmirkytus atspaudus. Šia technika atlikti darbai skiriasi nuo dekoruotų tįjantingu ar teptuku. Atspaudai skirti atspauduoti vaško-parafino mišiniu turi nebijoti karščio, tad šiam tikslui netinkami kempinės ar plastiko atspaudai. Geriausi atspaudai yra pasigaminti iš metalo, medžio ar medžio žievės kamščių. Galima iš storos vielos išlankstyti įvairias formas ar net panaudoti kepiniams skirtas skardines formeles. O iš įvairių metalinių detalių taip pat galima pasigaminti atspaudus. Kad atspaudus būtų patogiau paimti ir atspauduoti, prie jų reikia pritvirtinti medinę rankenėlę. Vietoj rankenėlės galima paprasčiausiai pritvirtinti medžio gabalėlius.

Atspaudavimui naudojamas šis santykis: 1 dalis bičių vaško, 2 dalys parafino (pvz. 100 g. bičių vaško, 200 g. parafino). Tai – trapus mišinys, nes parafino jame daugiau. Vien tik parafinas būtų blogai, nes plyšintų nuo audinio. Net ir nedaug pridėjus vaško į parafiną, visa masė tampa lankstesnė. Vaškas neturi būti per daug karštas, nes atspauduojant išsilies piešinys. Per skystas vaškas blogai dengs audinį.

Darbo eiga:

Atspaudas įmerkiamas į karštą vaško-parafino mišinį ir tuoj pat atspaudžiamas ant audinio. Dirbti reikia greitai ir atsargiai. Rašto dizainas ir jo raportų ritmas, ypač jei naudojamas ne vienas o keli atspaudai, turi būti iš anksto apgalvoti.

Indas su kaitinamu vašku turi būti kuo arčiau darbo, kelias iki audinio kuo trumpesnis. Toks pasirengimas lems darbo kokybę.

Darbo metu atspaudą reikia laikyti tik horizontaliai, nes, nors kiek jį pakreipus, vaškas gali nulašėti ant audinio.

Baigus darbą, atspaudus dar galima atsargiai palaužyti kuriant *krakle* efektą. Kai dažoma, darbas turi būti prisegtas prie rėmo. Atspauduotas audinys gali būti dažomas vieną ar kelis kartus. Po to pašalinamas vaškas.

IV. AUDINIO PAVIRŠIAUS FORMAVIMO TECHNIKOS (AUDINIAI, MEDŽIAGOS, DARBO PRIEMONĖS IR EIGA, ILIUSTRACIJOS)

Šibori (shibori)

Darbo priemonės:

Sintetiniai audiniai, puodas virimui, poliesterio siūlai, gumytės, objektai įraišiojimui.

Daugelis *šibori* technikos rūšių yra skirtos dažyti prieš tai įvairiais būdais rezervuojant audinį. Taip jo paviršiuje sukuriama raštas. Ir tik kai kurios šių technikų visiškai tinka formuoti audinio paviršių ir kurti ant jo faktūrą. Norint kurti audinio paviršiuje reljefą, tinka sintetiniai audiniai ir natūralus šilkas. Deja, natūralus šilkas įgytą faktūrą po plovimo ir net drėgmės poveikio praranda.

Ant poliesterio sukurta faktūra išlieka pastovi. Užfiksuota 15–18 min. verdant, faktūra dingsta tik vėl kaitinant. Todėl audinio paviršių galima iš naujo performuoti. Poliesteris dažomas dispersiniais dažais. Kaitinant šie dažai keičia savo spalvą

ir fiksuojami 170°C temperatūroje. Žemesnėje temperatūroje dažai pilnai neužsifiksuos ir „bėgs“. Taigi namų sąlygomis dažyti poliesterio audinį netinka. Tačiau galima įvairiai formuoti tiek lygių, tiek margų pramoniniu būdu dažytų audinių paviršių.

Darbui labai svarbu tinkamai pasirinkti audinį ir techniką. Audinys ir technika yra tarpusavyje susiję. Labiausiai audinio paviršiui formuoti tinkamas audinys – poliesteris. Tačiau priklausomai nuo gamybos būdo ir apdorojimo, poliesterio audinys gali turėti skirtingą išvaizdą ir savybes. Norint išvengti nesėkmių, reikia pasirinkti teisingai. Dygsniavimo (*mokume*, *karamatsu*, *ori-nui* ir t. t.) technika tinka beveik visoms poliesterio rūšims. Tačiau, jei audinys yra tāsus, jo faktūra taip pat tįs.

Burbuliukams raišioti tiks lengvas plonesnis ir tankesnis audinys. Sunkesnis audinys tempis faktūros raštą, jis gali net tapti neestetišku. O į retesnį audinį įrišti burbuliukai ištempis jį, ir tose vietose gali išretėti siūlai. „Dribus“ audinys nelaikys jam suteiktų formų, paviršius deformuos, nors panaudoti karoliukai ir nedideli – jie atrodys subliuškę. Gerai laikantis formą kietas audinys puikiai tiks kūrybiniams objektams, bet ne aksesuarams – juos bus nemalonu dėvėti. Poliesteris beveik nesiglamžo, bet yra rūšių, kurios glamžosi kaip viskozė. Tokio audinio geriau nesirinkti, arba naudoti tik labai smulkią faktūrą. Kuriant faktūrą, svarbiausia yra

kelių *šibori* technikų rūšių tarpusavio derinimas ir jų jungimas į visumą. Pavyzdžiui, Ievos Buliuolytės šalis, atliktas *mokume šibori* technika.

Ieva Buliuolytė, *šalis*, II k., 2012 / Poliesteris. *Šibori*
105 x 60 cm.

Ji dygsniavo simetriškai vieną virš kito išdėstydamą dygsnius, todėl rezultatas primena plisuoto audinio faktūrą. Šalio centrinėje dalyje buvo įrišti iš trintuko išpjaustyti maži kubeliai.

Svarbios yra pasirenkamos proporcijos, specifiniai technikų savitumai, reljefo aukštis. Būtina apskaičiuoti darbo susitraukimą, kuris išryškės po ruošinio faktūros užfiksavimo ir išardymo. *Šibori* technika atliktas darbas vidutiniškai susitraukia dviem trečdaliais, bet kiekviena *šibori* atmaina, atsiradus faktūrai, skirtingai traukiasi.

Keičiant faktūrą, t. y. į darbą įvedant kitą *šibori* technikos rūšį, būtina tiksliai pasižymėti faktūros pasikeitimo vietas. Tai daroma ant dar lygaus audinio, kadangi dirbant audinys raukiasi, ir vėliau bus sunku tai padaryti. Pieštuko ir kreidos žymės liks po virinimo, bet jei bus silpnai pažymėta, dirbant žymės išsitrins. Rekomenduojama žymėti dygsniuojant kitos spalvos siūlu.

Gintarės Kuznecovaitės darbe keistos *mokume šibori* dygsniavimo kryptys. Krypčių pasikeitimas ir gerai parinkti įrišti objektai lėmė aukštą faktūros reljefą. Tai reikia daryti tiksliai ir nebijant griežtai atriboti plotų: atsiradę faktūros kietą padalijimą panaikins, ir perėjimas bus minkštas. Metodas dirbti „iš akies“ čia netinka. Linijos gali per daug išsikraipyti ir net deformuoti visą darbą.

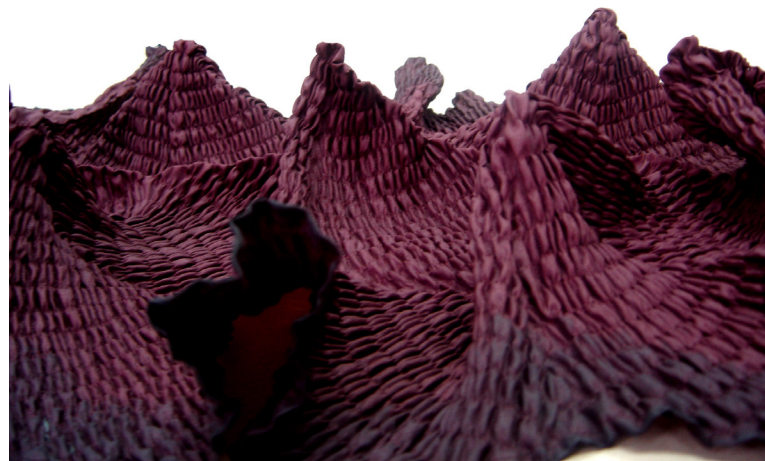
*Gintarė Kuznecovaitė, šalis, II k., 2009 /
Poliesteris. Šibori. 250 x 80 cm.*

Darbo eiga (prie kiekvienos technikos pateikiama atskirai):

Mokume šibori (medžio struktūra). Japonijoje labiausiai nuo senų laikų paplitusi dygsniavimo technika leidžia sukurti įvairius šios technikos variantus. Jie priklauso nuo dygsnio tipo, ir ar yra dygsniuojama per klostytą audinį (dygsniai lygiagretūs, dygsniuojama tiesiai ar vingiuotai).

Gintarės Kuznecovaitės natūralaus šilko šalis, atliktas skirtingomis kryptimis pagal iš anksto paruoštą schemą sudygsniuojant pažymėtus audinio plotus. Paprastas *mokume šibori* dygsnis sukuria dinamišką reljefinį audinio paviršių.

Tradiciškai dygsniuojama lygiagrečiai ataudams, nes tada reikia trumpesnio siūlo, bet paprastai dygsniuoti galima įvairiai.

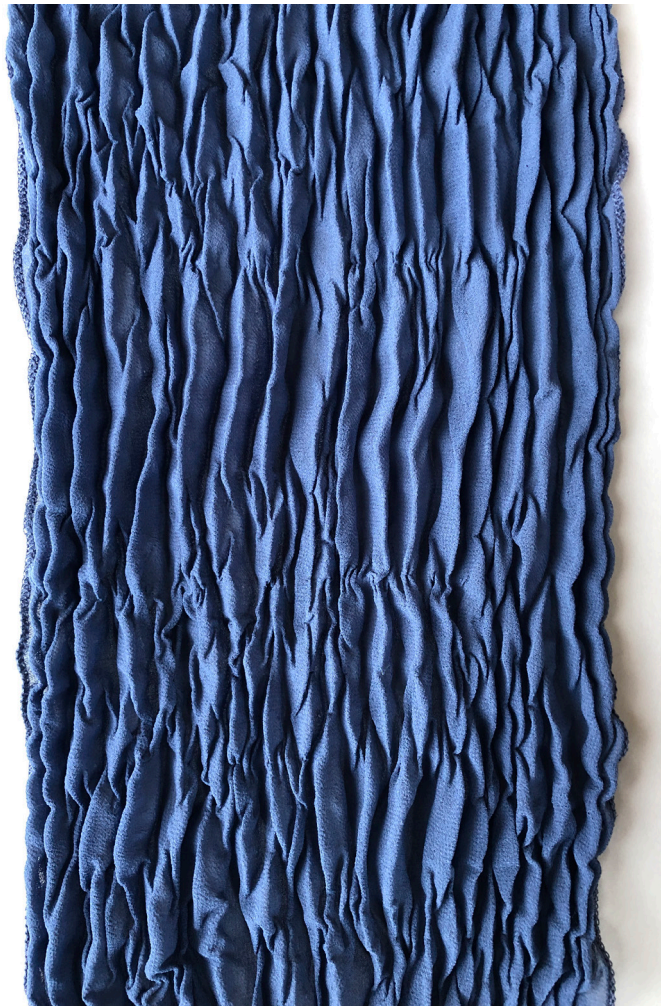

Gintarė Kuznecovaitė, šalis, II k., 2009 /
Nat. šilkas. Šibori. 200 x 150 cm. Fragmentas.

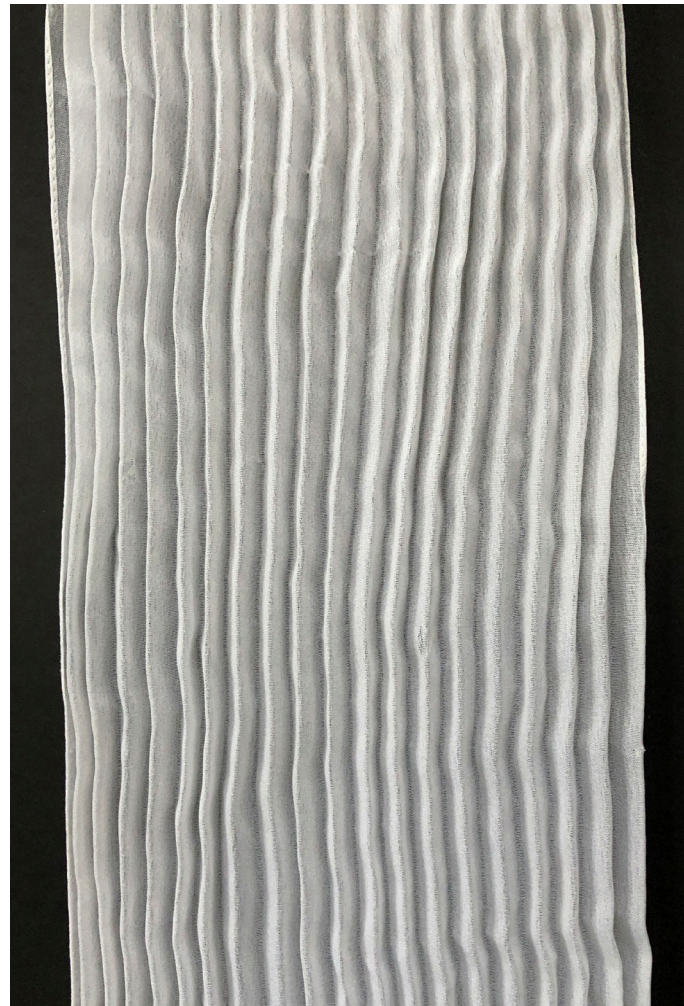

Gintarė Kuznecovaitė, šalis, II k., 2009 /
Nat. šilkas. Šibori. 200 x 150 cm.

Ant audinio paviršiaus *mokume* technika formuojant faktūrą, išryškėja nutrūkstančių linijų raštas. Taip atsitinka, kai dygsniai nėra lygiai suderinti (žr. 1 pav.). Kai dygsniai tarp eilių yra tarpusavyje derinami, audinio paviršiaus faktūra bus panaši į plisuoto audinio (žr. 2 pav.).

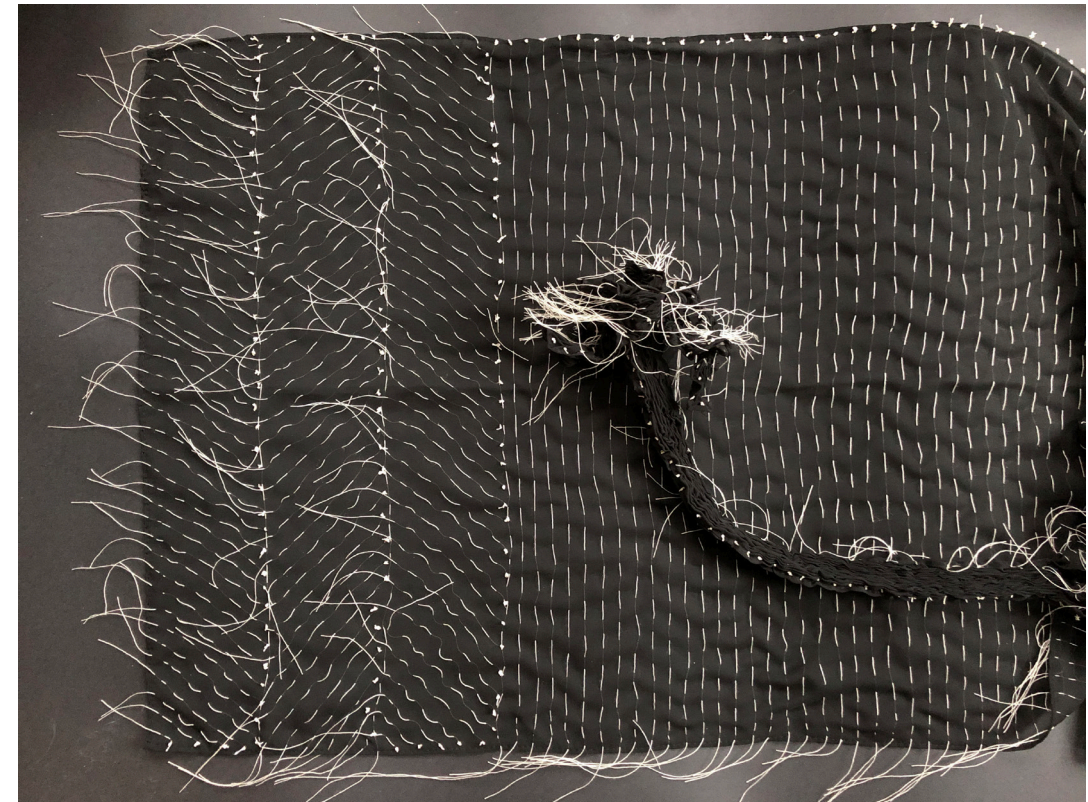

1 pav.

2 pav.

Dygsniavimui netinka medvilniniai siūlai: jie kimba prie audinio. Geriausia pasirinkti plonus, slidžius poliesterio siūlus. Jie turi būti tvirti, kad nenutrūktų sutraukinėjant. Adata taip pat turi būti plona, nes audinyje nuo dygsniavimo lieka skylutės. Gautas ruošinys sudygsniuotais siūlais tvirtai sutraukiamas. Tada kiekviena eilė užtvirtinama mazgais, surišant dviejų lygiagrečių dygsnių eilių siūlus. Jei sutraukta per laisvai – faktūra bus silpnesnė. Tarp sutrauktų dygsnių neturi likti erdvės (žr. 3 pav.).

3 pav.

Tada ruošinys verdamas 15–18 min., faktūra fiksuojama. Džiovinama ir dygsnių siūlai išardomi. Galima ardyti ir drėgną ruošinį, bet reikia saugotis per daug netampyti.

Kolekcijoje „Prabudimas po ąžuolu“ Ieva Buliuolytė jungė du pluoštus – vilną ir ponge šilką, dygsniuodama *mokume šibori* technika ir dažydama ąžuolo žievės nuoviru. Dažus fiksavo skirtingais reagentais, todėl kolekcijos audiniai yra įvairių spalvų.

Ieva Buliuolytė, Prabudimas po ąžuolu, 5 audinių kolekcija, 2015 / Baigiamasis bakalauro diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė. Nat. ponge šilkas, vilna. Mokume šibori, augalinis dažymas. I audinys. 280 x 80 cm. Fragmentas. Nuotrauka Kristinos Čižiūtės

Ieva Buliuolytė, Prabudimas po ąžuolu, 5 audinių kolekcija, 2015 / II audinys. 240 x 55 cm. Fragmentas. Nuotrauka Kristinos Čižiūtės

*Ieva Buliuolytė, Prabudimas po qžuolu, 5 audinių kolekcija, 2015 /
III audinys. 240 x 55 cm. Fragmentas. Nuotrauka Kristinos Čižiūtės*

Menininkės Jūratės Petruškevičienės diptike „Rudens vizijos I, II“ natūraliam šilkui naudota mokume technika ir dažyta geltonosiomis ramunėmis (I) ir juodaisiais serbentais (II).

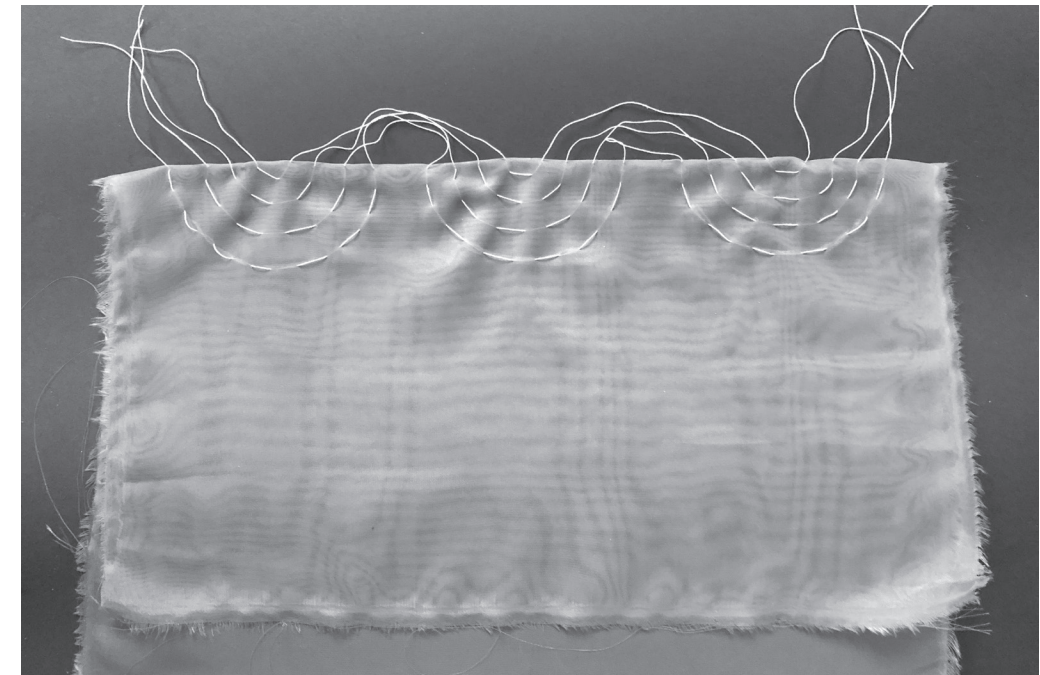

*Jūratė Petruškevičienė, Rudens vizijos I, II, 2009 /
Nat. šilkas. Mokume šibori, augalinis dažymas. 300 x 100 cm.
Nuotrauka Liudo Petruškevičiaus*

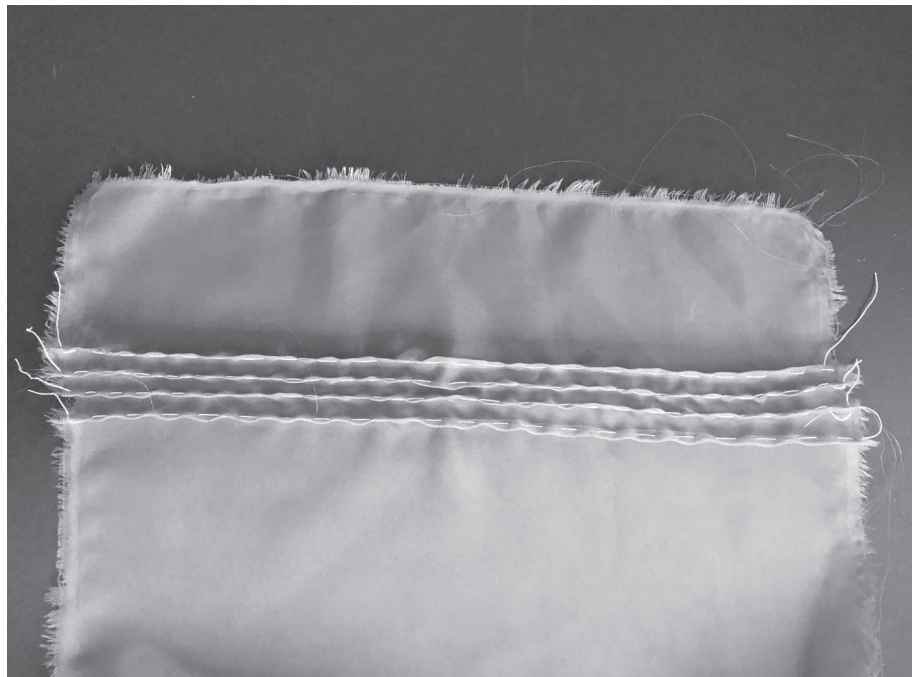
*Jūratė Petruškevičienė, Rudens vizijos I, II, 2009 /
Fragmentas. Nuotrauka Liudo Petruškevičiaus*

Karamatsu šibori (maumedis). Dirbant šia technika, dygsniuojama per sulenktą dvigubą audinio klostę (žr. 4 pav.). Tuo pačiu siūlu dygsniuojama visa pusės apskritimų eilė. Taigi audinys ar aksesuaras turi būti nedidelio pločio. Kartais kiekvienas apskritimas gali būti dygsniuojamas ir atskirai. Kita eilė dygsniuojama išdėstant apskritimus šachmatų tvarka. Atstumai tarp eilių – 10–15 cm., apskritimo skersmuo 10 cm., o tarpai tarp apskritimų – 3 cm. Sutraukiami dygsniavimo siūlai, jie galuose užtvirtinami. Ruošinys fiksuojamas jį verdant 15–18 min. Džiovinama. Išardžius ruošinį, gaunama maumedžio raštą primenanti faktūra.

4 pav.

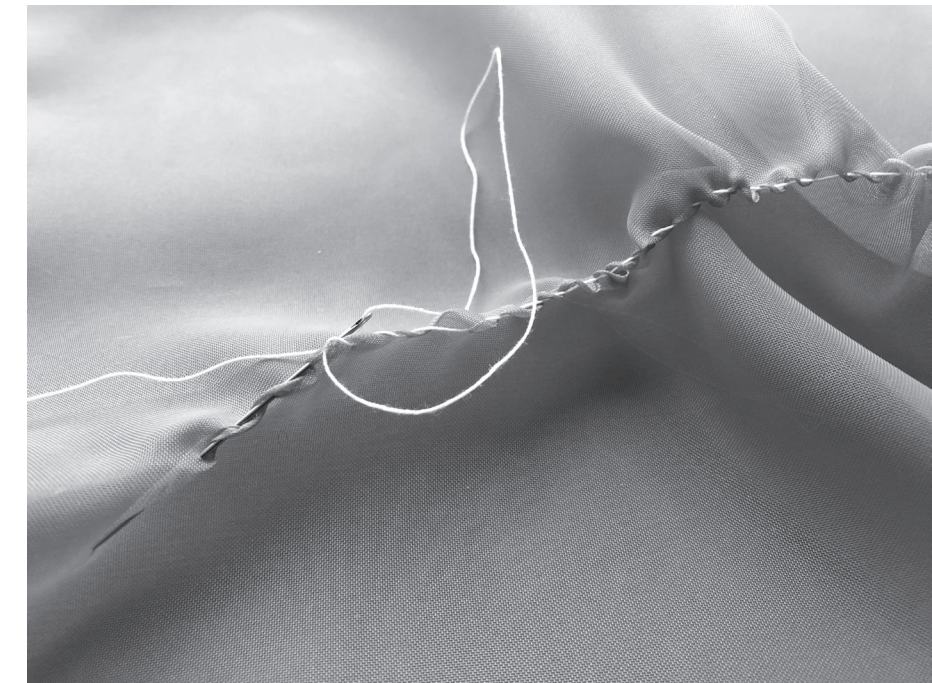
Ori-nui šibori. Audinys suklostomas, per klostes yra dygsniuojama lygiagrečiai su sulenktu kraštu ir arti lanksto (žr. 5 pav.). Dygsniuojant tokias eiles galima kartoti tiesiai ar lenktai ir vingiuotai – priklauso nuo norimo dizaino. Dygsniavimo linijos standžiai sutraukiamos, galuose užtvirtinamas siūlas. Po to fiksuojama verdant 15–18 min. Džiovinama. Tada ruošinys išardomas.

5 pav.

Maki-nui šibori. Audinys suimamas sulenkiant į nedidelę horizontalią klostę. Lenkimo linija prilaikoma kairės rankos pirštais, ir tuo pat metu iš dešinės į kairę audinys „renkamas“ ant adatos su įvertu siūlu. Per audinio raukšleles pertraukiamas

siūlas. Šis veiksmas kartojamas, kol baigiama eilė (žr. 6 pav.). Tada ruošinys sutraukiamas, ir galuose užtvirtinami siūlai. Sutraukti per kelis sluoksnius bus sunkiau, nei dirbant kitomis technikomis. 15–18 min. ruošinys virinamas fiksuojat faktūrą, po to džiovinamas ir išardomas.

6 pav.

Glamžymas. Ši technika – tai audinio glamžymas kruopščiai renkant jį į kamuolį. Norint, kad gauta faktūra nebūtų „dribi“, o ryškiai išreikšta, glamžymui geriausia pasirinkti standų sintetinį audinį. Aksesuaro, pavyzdžiui, kvadratinės skaros

kiekvienas kampas renkamas atskirai į mažą kamuoliuką. Tvirtinama laipsniškai apvyniojant kamuoliuką siūlais. Į kamuoliuką kuo smulkiau glamžant surenkamas ir skaros centras. Dabar reikia turimus 5 kamuoliukus surinkti į vieną kamuolį ir kuo tvirčiau sutvirtinti apvyniojant siūlais. Gautas kamuoliukas turi atšokti nuo stalo – tada tvirtumo pakaks. Fiksuoiant faktūrą ruošinys verdamas 15–18 min. Po virimo perpilama šaltu vandeniu ir džiovinama. Norint stipresnės faktūros, ruošinys ardomas tik visai išdžiūvęs (žr. 7 pav.). Ši technikos rūšis, jei naudojama tik viena, nebus labai efektinga, todėl geriausia ją derinti su kita, pvz. burbuliukų įrišimo technika.

7 pav.

Faktūros prispaudimas (užlyginimas). Tai technika, kai karštu lygintuvu atsargiai prispaudžiama jau esama audinio faktūra, sukuriant naują vaizdą. Galima eksperimentuoti ir tai pritaikyti įvairioms šibori rūšims.

Burbuliukų ir kitų objektų įraišiojimas. Burbuliukai gali būti įvairių dydžių, formų ir pagaminti iš įvairių karščiui atsparių medžiagų (žr. 8 pav.). Norimas formas galima išpjaustyti iš trintuko. Kartais pasirenkami ir visai netikėti objektai. Tačiau svarbu, kad jų būtų pakankamas kiekis, nes reikia nemažai.

8 pav.

Kai burbuliukų įraišiojimui naudojamos gumytės, gali atsitikti, kad verdant ruošinį viena kita iš jų nutrūks. Tai pastebėjus, reikia uždėti naujas ir vėl pavirti iki 10 min. Įdedant į audinį burbuliuką, reikia jį šiek tiek pasukti ir tik tada fiksuoti siūlu ar gumyte. Fiksuojant siūlu, burbuliuko „kojytė“ bus plonesnė ir lengvesnė, o gumyte – atrodys kiek grubiau. Burbuliuko vietą galima palikti ir tuščią, tik suimtą audinį apsukti siūlu.

Vėjūnės Sudarytės audinio pvz. iliustruoja burbuliukų raišiojimo ant taškuoto audinio galimybes. Skirtingas rezultatas gaunamas apsukant siūlu sąga, įrišant karoliuką, arba nieko neįdėjus – tik užrišant siūlą.

Vietoj mažų karoliukų galima įraišioti žirnius ar pupas, bet tada papildomai reikės išplauti ruošinį, nes verdant jį padengs klįjingos apnašos.

Aistė Žiūkienė baigiamajam bakalauro diplominiam darbui sukūrė dvi kolekcijas. Vienoje jų („Saldžios medžiagos“) buvo sukurtas išbarstytų saldainių vaizdas: naudotos iš trintukų gautos formos ir lipdukai.

Kitoje – 4 audinių kolekcijoje – imituoti šokoladiniai saldainiai: balto, pieninio ir juodojo šokolado, taip pat folija padengti saldainiai.

Vėjūnė Sudarytė, audinio pvz., 2005 / Triacetatas. Šibori

Aistė Žiūkienė, Saldžios medžiagos, 4 audinių kolekcija, 2005 /
Baigiamasis bakalauro diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė
Poliesteris. Šibori, atspaudavimas metalizuotais pigmentiniais dažais.
I audinys 200 x 65 cm. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės [« Grįžti į turinį »](#)

Aistė Žiūkienė, Saldžios medžiagos, 3 audinių kolekcija, 2005 /
Poliesteris. Šibori, sublimacija
I audinys po 250 x 80 cm.
Fragmentas. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

Objekto apsiuvimas. Dirbant šia technika galima tiksliai perkelti objekto reljefą ir formą ant audinio. Iš blogosios audinio pusės vaizdas atrodo kaip to objekto išspaudas.

*Rasa Miliauskaitė, Technikos pvz., 2020 / Poliesteris. Šibori.
Abi pavyzdžio pusės*

Darbui tinka poliesterio satinas ar kita storesnio ir standesnio sintetinio audinio rūšis. Tikslas – kuo tvirčiau apsiūti objektą, paliekant jį susidariusio raukinio viduje.

Apsiuvinėti galima dviem būdais, rezultatas bus skirtingas:

- tik iš blogosios pusės, sujungiant audinį aplink objektą;
- siūti per abi: gerąją ir blogąją audinio puses.

Daivos Šniraitės skaroje preciziškai išdėstyta apsiuvimo technika sukurtos faktūros ritmas apgaulingai primena pramoninį šibori. Tačiau viskas puikiai atlikta rankiniu būdu.

*Daiva Šniraitė, Skara, II k., 2005 / Poliesteris. Šibori
90 x 90 cm.*

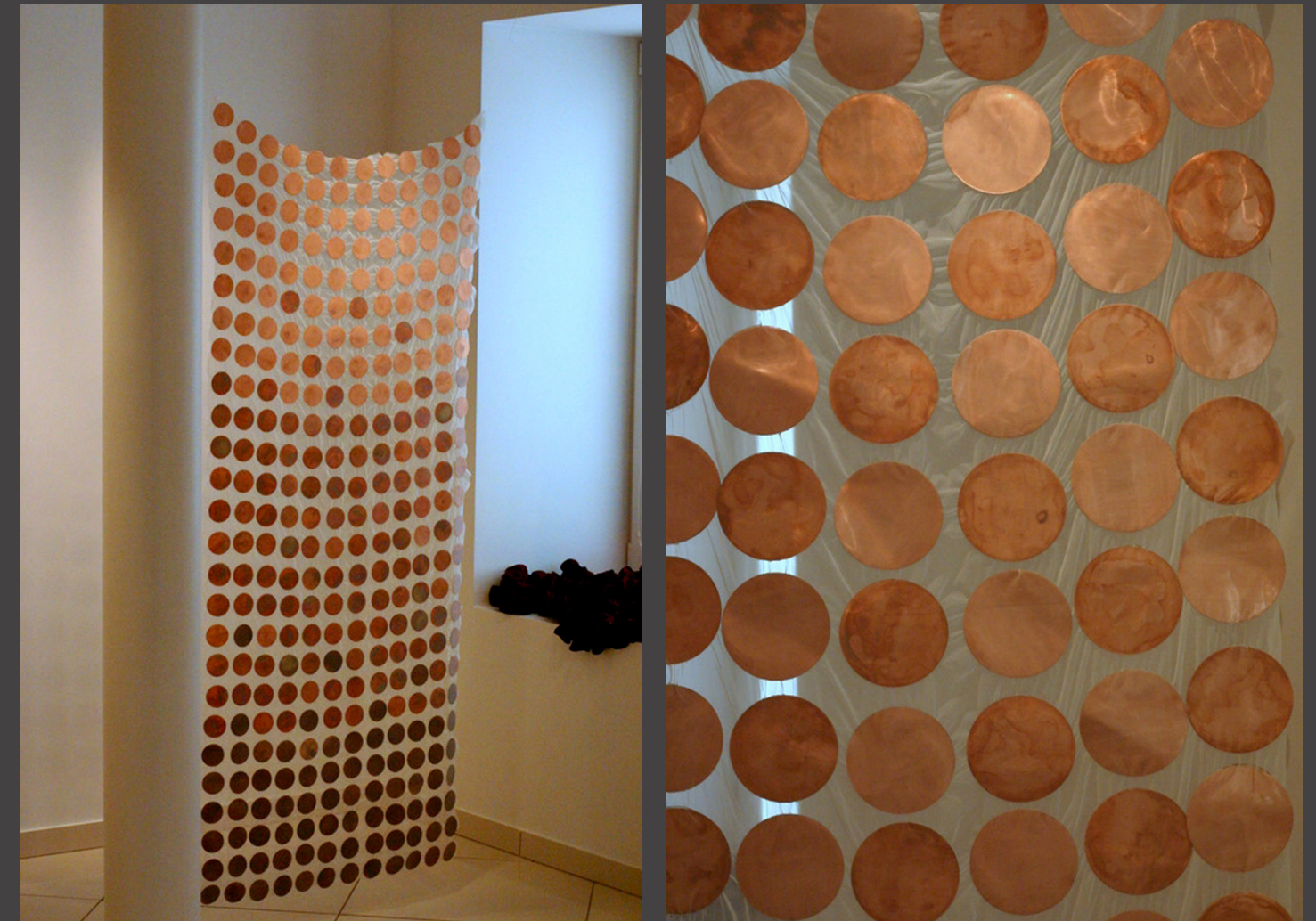
Jungiant audinį abipus objekto tik blogojoje pusėje, objekto vaizdas ant audinio bus atkartotas, t. y. tikra objekto kopija. Siuvant per abi audinio puses ant gauto objekto vaizdo paviršiaus siūlas sukurs gražią faktūrą.

Pavyzdžiui, ant knygos viršelio apsiuvimo technika atliktas Oksanos Blaževičienės audinys II k. 2007. Ant poliesterinio satino buvo apsiuvinėtos virvės, siūta per abi audinio puses.

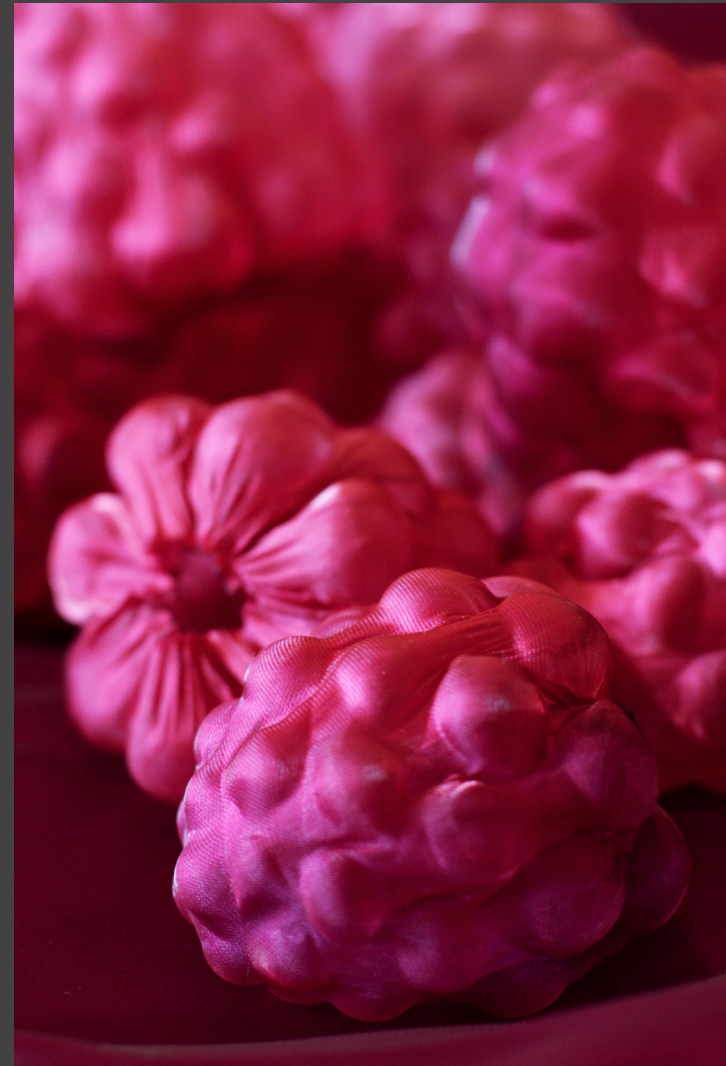
Jungimas susiuvinėjant turi būti gana tankus, adata plona, siūlas taip pat plonas. Raukšleles reikia kruopščiai tolygiai išskirstyti. Ruošinys verdamas 15–18 min. – fiksuojama. Išdžiovinus horizontalioje padėtyje, objektas atsargiai išardomas.

Dovilės Jarmalaitės baigiamajame bakalauro diplominiame darbe, penkių audinių kolekcijoje „Pinigai“, viename audinyje apsiūti ir palikti vario diskeliai.

Alisos Detinenko baigiamajame bakalauro diplominiame darbe avietės yra atliktos apsiuvimo technika, naudojant pačios studentės pagamintą formą.

*Dovilė Jarmalaitė, Pinigai, 5 audinių kolekcija, 2009 /
Baigiamasis bakalauro diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė
Kapronas, vario diskeliai. Šibori.
I audinys – 200 x 95 cm.
Fragmentas. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės*

Alisa Detinenko, *Avietės*, 2010 /
Baigiamasis bakalauro diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė
Poliesteris. Šibori, dažymas
Avietė 10 x 7 cm.
Fragmentas. Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

Klioje (cloque). Ekologiška klioje

Klioje (cloque)

Darbo priemonės:

Sintetiniai, natūralūs audiniai, natrio šarmas, 9 proc. acto rūgštis, nerūdijančio plieno ar stiklinis indas, storesnės guminės pirštinės, akiniai.

Vizualaus meno doc. Ingrid Aarset (Norvegija) iš Bergeno universiteto, šiuolaikinio meno muzikos ir dizaino fakulteto 2004 m. išdėstė klioje technikos principus VDA KF Tekstilės katedroje. Studentams ir dėstytojams ji pravedė kelių dienų seminarą ir nuo tada ši technika įtraukta į katedros studijų programą.

Klioje technika menininkų pasirenkama kūrybiniams sprendimams palyginti neseniai, nors tekstilės pramonėje gerai žinoma ir naudojama. Darbui šia technika reikalingi dviejų rūšių audiniai: celiuliozinio pluošto (medvilnės, lino ar viskozės) ir sintetiniai. Prieš pradėdant dirbti, būtina patikrinti audinių sudėtį. Netinka mišrios sudėties audiniai. Vilna šiam tikslui taip pat netiks, nes ji ištirps natrio šarmo tirpale. Taip pat *klioje* procesui reikalingas natrio šarmas ir 9 proc. acto rūgštis. Dirbant *klioje* technika, būtina laikytis atsargumo priemonių. Reikia mūvėti

storesnes gumines pirštines ir apsaugoti akis užsidedant akinius. Arti privalo būti paruoštas indas su švariu vandeniu. Pakliuvus natrio šarmo ar jo tirpalo ant kūno, būtina nedelsiant nuplauti tas vietas švariu vandeniu. Ypač saugoti akis!

Darbo eiga:

Pasirinkti audiniai susiuvami tarpusavyje į ruošinį. Viršutinis audinys turi būti sintetinis, apatinis – celiuliozinio pluošto (medvilnė, linas ar viskozė). Susiūti audinius galima tiek rankomis, tiek mašina. Susiuvimas gali būti tiesiog

Donata Butkutė, audinių pvz., II k., 2006 / Poliesteris, linas. Klioke

tvirtinamasis, dviejų audinių sluoksnių laisvas jungimas ar kuriantis raštą. Audinius taip pat galima jungti keliais sluoksniais (daugiau nei dviem), naudoti įvairiaspalvius ar margus audinius. Natrio šarmo tirpalas ruošiamas nerūdijančio plieno ar stikliniame inde.

Tirpalo vonios sudėtis:

- Natrio šarmas (NaOH) 441 g
- Vanduo 1 000 g

Jei sudėtinga gauti natrio šarmą, galima kita sudėtis:

- „Kurmis“ (nuotekų vamzdžių valiklis, geriau granulėmis) 400 g
- Vanduo 2 500 g

Šio mišinio temperatūra pakils iki 38° C. Į vandenį (o ne atvirkščiai!) lėtai ir ne iš karto visas pilamas natrio šarmas. Jei pilsime greitai ar visą iš karto, vanduo labai įkais, o tai – pavojinga. Kai supilamas visas natrio šarmas, reikia palaukti, kol tirpalas atvės ir pilnai ištirps natrio šarmo granulės. Tada į paruoštą tirpalą 8–10 min. pamerkiamas ruošinys. Mirkymo trukmė priklauso nuo audinio rūšies, tankumo ir nuo norimo rezultato. Kartais vietoje viršutinio sintetinio audinio gali būti naudojamas natūralus šilkas. Būtina sekti, kad jis natrio šarmo tirpale nemirktų

per ilgai, nes šilkas taps kietas ir pažeistas. Kartais reikia nuo indo nukelti dangtį ir patikrinti rezultata. Jei faktūrinio susitraukimo dar nepakanka, reikia palaikyti kiek ilgiau. Po mirkymo ruošinį reikia perskalauti vandenyje, į kurį įpilta acto.

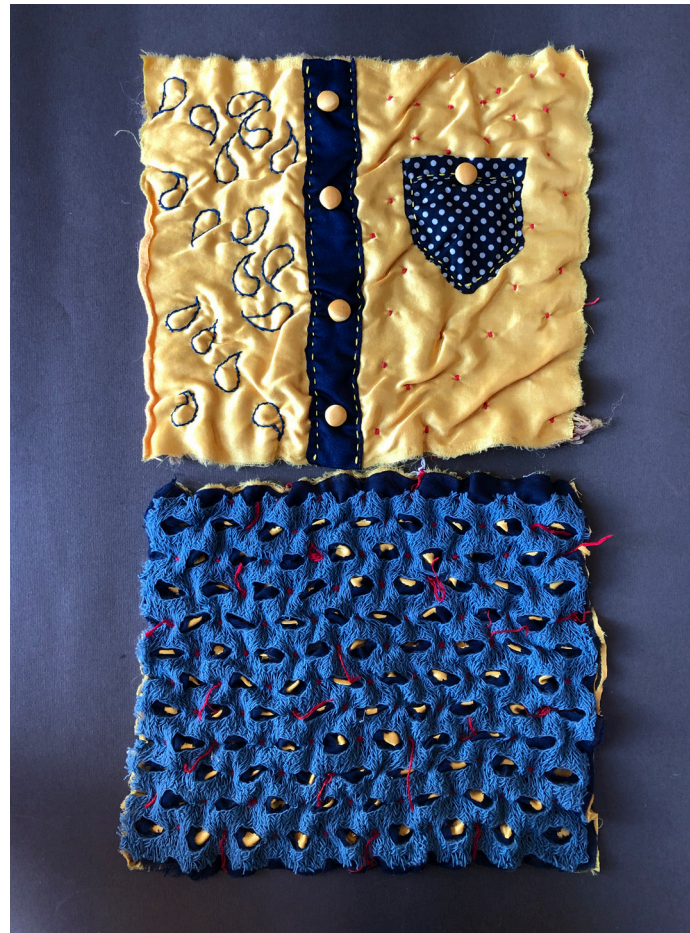
*Pajauta Žebrauskaitė, audinių pvz., I k., 2017 /
Poliesteris, linas. Klioke*

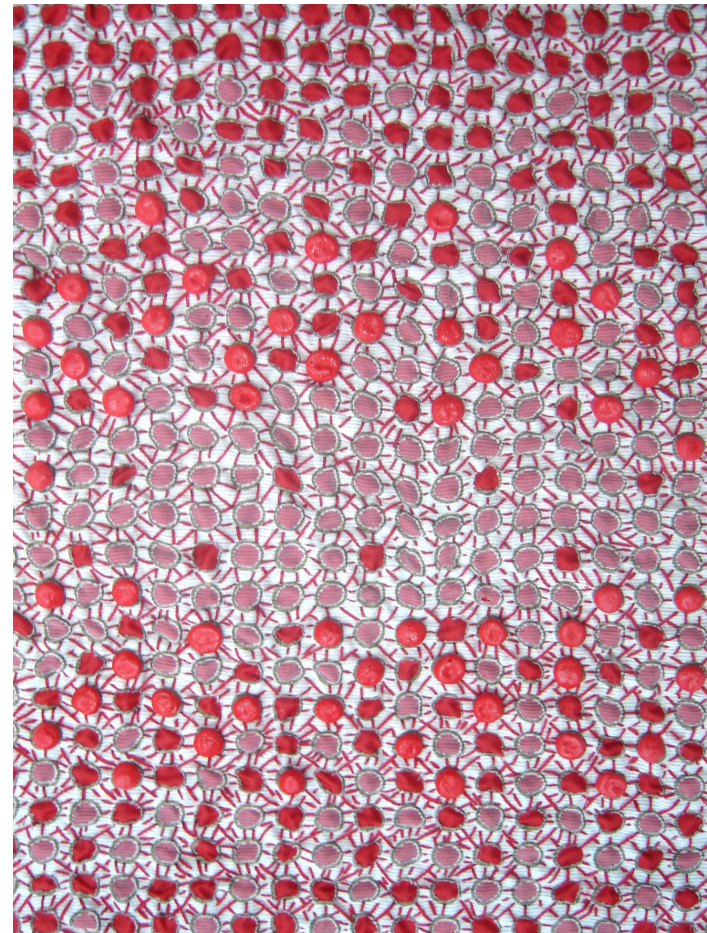
*Gintarė Kuznecovaitė, audinio pvz., II k., 2009 /
Poliesteris, linas. Klioke*

*Giedrė Šaudytė-Antanavičienė, audinių pvz., II k., 2011 /
Poliesteris, linas. Klioke*

Liucija Kostiva, audinių pvz., II k., 2010 /
Poliesteris, linas, medvilnė. Klioke

Gintarė Kuznecovaitė, audinio pvz., II k., 2009 /
Poliesteris, linas. Klioke, atspaudavimas
3d dažais

Actas neutraluoja cheminį procesą. Baigus perplovimo procedūrą, darbas džiovinamas. Geriau džiovinoti horizontalioje padėtyje ant sugeriančio drėgmę audinio. Ant išdžiūvusio darbo galima tapyti, atspauduoti, blukinti ar pagal pasirinktą dizainą (jei yra keli viršutinio audinio sluoksniai) iškarpyti tam tikras vietas.

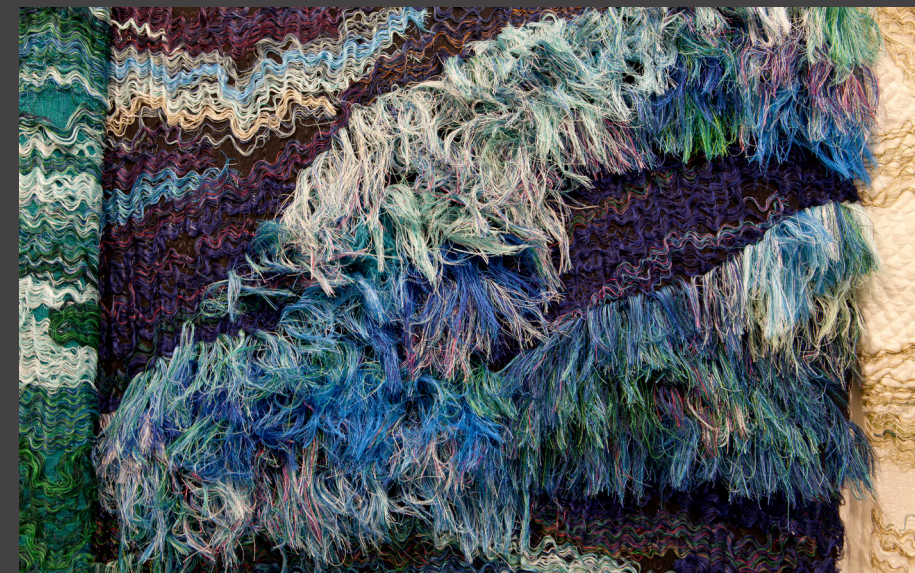
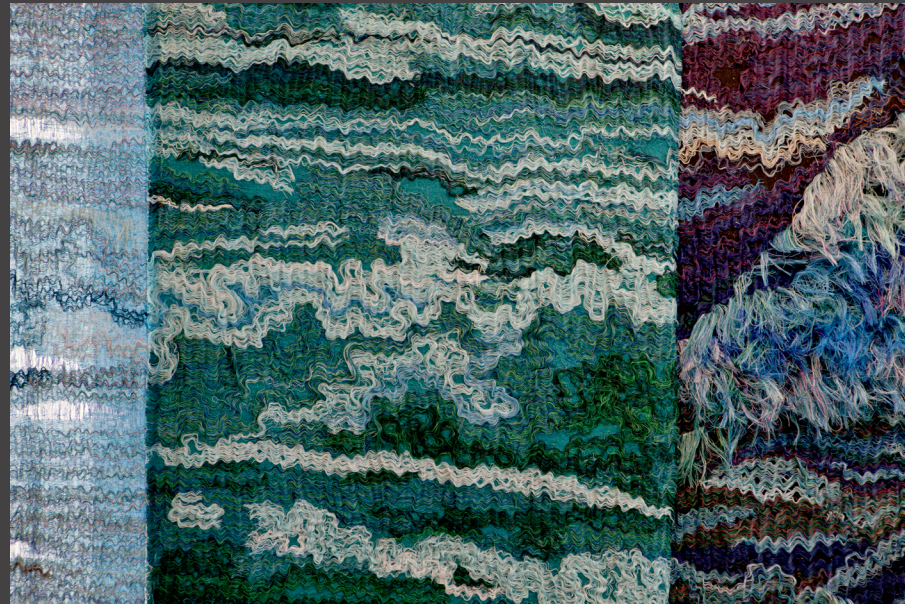
Renatos Laurinavičiūtės 4 audinių kolekcija „Jūra“ 2013, magistro baigiamasis diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė, doc. Lina Jonikė, atlikta autorine *klioke* technika.

Audiniai simbolizuoja skirtingas jūros būsenas: ramią, banguotą, audringą ir užšalusią. Autorinis *klioke* technikos sprendimas padėjo išreikšti šias jūros būsenas. Tai – gausių ieškojimų ir patirties dirbant *klioke* technika rezultatas.

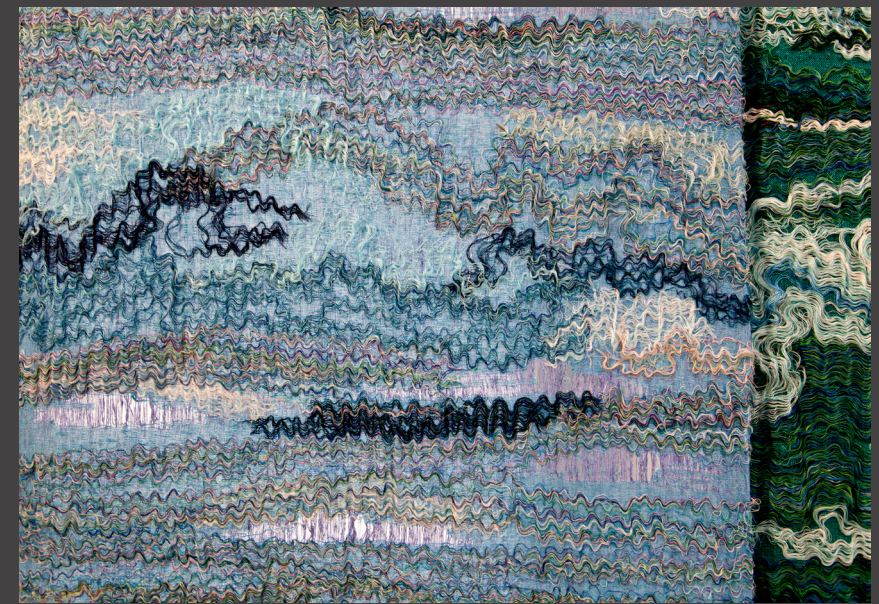
Magistrantė vietoj audinio pasirinko poliesterio siūlus, siūdama viršutinį sluoksnį ant lino. Procesu metu linas traukėsi, kartu kraipydamas viršutiniame sluoksnyje prisiūtų siūlų pluoštus.

*Renata Laurinavičiūtė, Jūra, 4 audinių kolekcija, 2013 /
Baigiamasis magistro diplominis darbas, vad. doc. Jūratė Petruškevičienė, doc. Lina Jonikė
Poliesteris, siūlai, linas. Klioke, autorinė technika. Nuotrauka Kristinos Čižiūtės*

*Renata Laurinavičiūtė, Jūra, 4 audinių kolekcija, 2013 /
Fragmentai
Nuotrauka Kristinos Čižiūtės*

*Renata Laurinavičiūtė, Jūra, 4 audinių kolekcija, 2013 /
Fragmentai
Nuotrauka Kristinos Čižiūtės*

Menininkės Jūratės Petruškevičienės darbuose „Vanduva I“ ir „Dobilas“, 2014, ant darbų viršutinio audinio sluoksnio fotografuota, koreguota ir panaudota skaitmeninė spauda. Natrio šarmas nepaveikė spaudų, o skirtingas jungimas ir audinio rūšis darė įtaką faktūrinių susitraukimų stiprumui.

*Jūratė Petruškevičienė, Vanduva I, 2014 /
Poliesteris, linas. Skaitmeninė spauda, klioke
99 x 100 cm. Nuotrauka Liudo Petruškevičiaus*

*Jūratė Petruškevičienė, Vanduva I, 2014 /
Fragmentas. Nuotrauka Liudo Petruškevičiaus*

Jūratė Petruškevičienė, *Dobilas*, 4 dalys, 2014 /
 Poliesteris, linas. Skaitmeninė spauda, klioje
 108 x 108 cm. Nuotrauka Liudo Petruškevičiaus

Ekologiška klioje

Ekologiškos *klioje* seminarą VDA KF Tekstilės katedros studentams ir dėstytojams 2011 m. vedė menininkė Birgitta Nordstrom (Švedija). Ji atvyko iš Geteborgo universiteto Dizaino ir amatų akademijos (HDK).

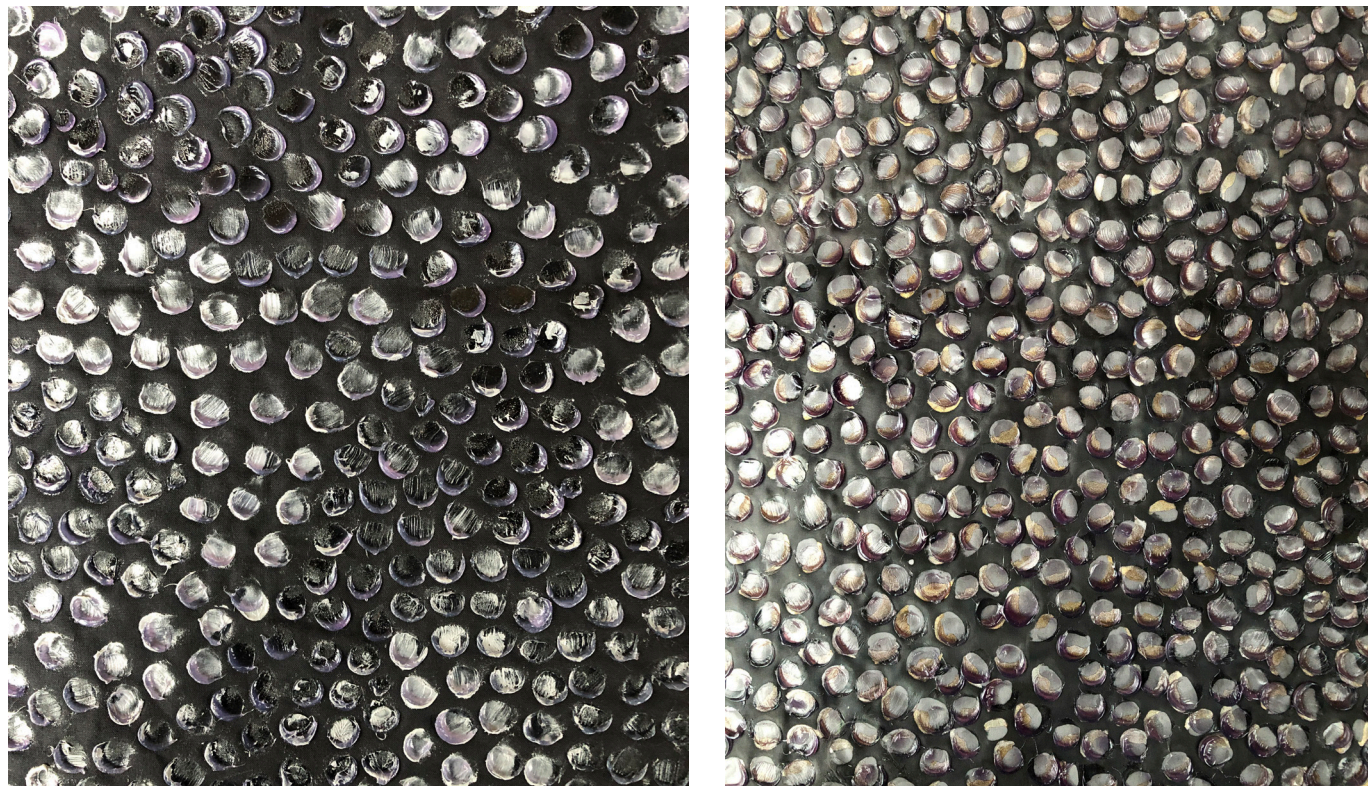
Ekologiškos *klioje* procese naudojami natūralaus šilko ir viskozės audiniai. Ir jokių cheminių medžiagų. Naudojamas tik karštas vanduo: jis sutraukia apatinį viskozės audinį. Viršutinis audinys iš natūralaus šilko nesusitrauks – jis tik susigarankščiuos dėl susitraukusio apatinio viskozės pluošto audinio. Rezultatas – subtilus ir estetiškas.

Giedrė Šaudytė-Antanavičienė, *audinių pvz., II k.*, 2011 /
 Nat. šilkas, viskozė. Ekologiška klioje

V. NETRADICINIAI SPRENDIMAI

Astos Fedaravičiūtės-Jasiūnės audinių pavyzdžiuose – silikono kuriamas karpio žvynų įvaizdis. Silikonas yra minkštas, lankstus ir lengvai modeliuojamas. Jis tvirtai prigulė tiek prie acetatinio, tiek ir prie medvilninio audinio paviršiaus. Žvynų atspaudams panaudotas kelių spalvų silikonas sukūrė efektingą, gyvą ir realų išpūdį. Šis sprendimas gali būti įvairiai pritaikytas.

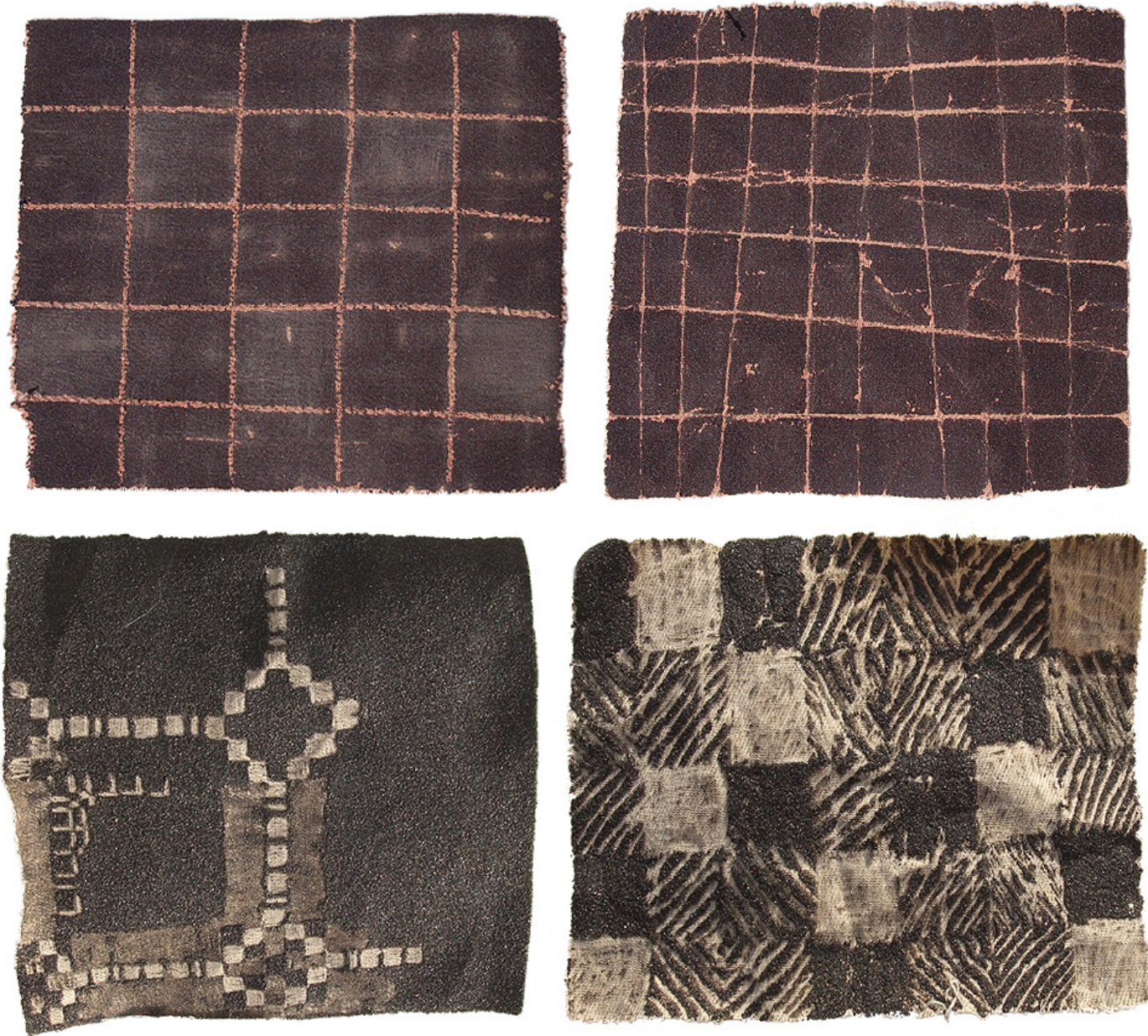

Asta Fedaravičiūtė-Jasiūnė, eksperiment. audinio pvz., II k., 2012 / Acetatas, medvilnė, silikonas. Atspaudavimas

Renata Vinckevičiūtė, eksperiment. bandymų pvz., IV k., 2007 / Statybinė šlifavimo medžiaga. Raižymas, badymas

Renata Vinckevičiūtė savo eksperimentinių bandymų pvz. I, II, 2007 IV k. kūrė netradicinį audinį ant statybinės šlifavimo medžiagos ją raižydama ir badydama. Technologiniai ieškojimai buvo tęsiami ir realizuoti įgyvendinant naujas idėjas baigiamuosiuose bakalauro ir magistro diplominiuose darbuose.

Renata Vinckevičiūtė, eksperiment. bandymų puz., IV k., 2007 / Statybinė šlifavimo medžiaga. Raižymas, badymas

Objektai I, II, III, fragmentai 2008, atlikti *šibori* technika iš statybinės šlifavimo medžiagos. Autorė pridėjo parduotuvės etiketes. Studijų metais gerai įvaldžiusi šią techniką, Renata Vinckevičiūtė drąsiai ir sėkmingai eksperimentuodama sukūrė parodinių objektų ciklą. Statybinės šlifavimo medžiagos apatinis sluoksnis yra audinys. Jis ir leido formuoti šią medžiagą pagal *šibori* technikos principus.

*Renata Vinckevičiūtė, objektai I, II, III, 2008 / Statybinė šlifavimo medžiaga. Šibori
1 darbas 90 x 60 cm. Nuotrauka Renatos Vinckevičiūtės*

*Renata Vinckevičiūtė, objektai I, II, III, 2008 /
Fragmentai*

*Renata Vinckevičiūtė, objektai I, II, III, 2008 /
Fragmentai*

Baigus magistro studijas, buvo surengta personalinė paroda „Sovietinė romantika“. Vaizduojamas tų laikų interjeras, pilnas menininkės sukurtos netradicinės tekstilės, kuri atspindi tuometinę madą. Čia eksponuotiems įvairiems audiniams ir atributams atlikti buvo panaudotos visos įgytos žinios ir patirtys dirbant su šia medžiaga įvairiomis technikomis: dygsniavimu, raižymu, badymu, siuvimu, šibori.

Victoria Berezniova baigiamajam bakalauro diplominiam darbui (vad. doc. Lina Jonikė) sukūrė meninę instaliaciją „Lapės pėdsakas“ I, II, III 2019.

Instaliacijos „Lapės pėdsakas“ idėja kilo iš ketverius studijų metus rinktų pačios autorės naudotų servetėlių makiažui valyti, o perskaityta C. P. Estes knyga „Bėgančios su vilkais“, kaip teigia Victoria, padėjo tai susieti su vidiniu ir išoriniu išsivalymu, beieškant „moteriškos laukinės prigimties“.

Instaliaciją sudaro trys objektai. Pirmasis – blokas iš 28 naudotų servetėlių, simbolizuojančių mėnesį, 4 eilės – 4 metus. Antras – skaidraus organinio stiklo lapės galvos geometrinė forma, kimšta lankstytomis naudotomis servetėlėmis. Objektas simbolizuoja vidinį prisipildymą. Trečias – blokas iš švarių 27 servetėlių ir vienos siuvinėtos. Simbolizuoja išsivalymą ir paliktą pėdsaką tekstilėje.

Victoria Berezniova, *Lapės pėdsakas*, meninė instaliacija I, II, III, 2019 /
Baigiamasis bakalauro diplominis darbas vad. doc. Lina Jonikė
I - naudotos servetėlės makiažui valyti, 28 vnt. Atspaudavimas su kosmetika
Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

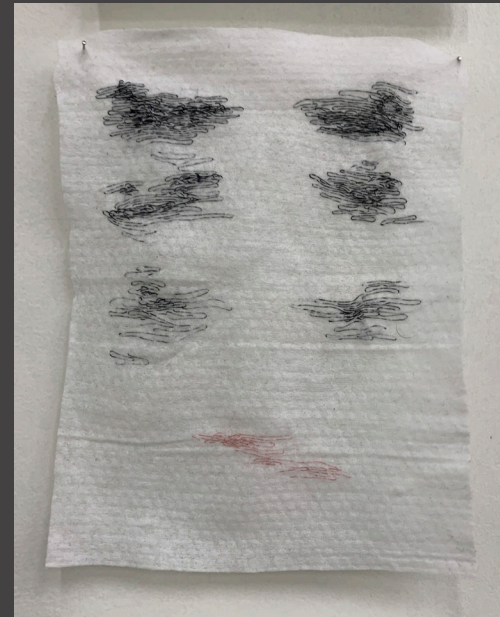
Victoria Berezniova, Lapės pėdsakas, meninė instaliacija I, 2019 / Fragmentas

Victoria Berezniova, Lapės pėdsakas, meninė instaliacija II, 2019 /
Organinis stiklas, naudotos servetėlės makiažui valyti. Atspaudavimas su kosmetika,
autorinis lankstymas, kimšimas. 100 x 100 cm.
Dešinėje – fragmentas.

Victoria Berezniova, Lapės pėdsakas, meninė instaliacija III, 2019 / Švarios servetėlės 27 vnt. ir 1 servetėlė, siūlai. Siuvinėjimas

Gintarės Kuznecovaitės 7 audinių kolekcija „Alisa stebuklų šalyje ir veidrodžio karalystėje“ 2014, magistro baigiamasis diplominis darbas, vad. doc. Loreta Švaikauskienė, doc. Jūratė Petruškevičienė. Ši kolekcija susideda iš 6 audinių, atliktų skaitmenine spauda ant poliesterio satino ir vieno judančio video audinio 140 x 240 cm.

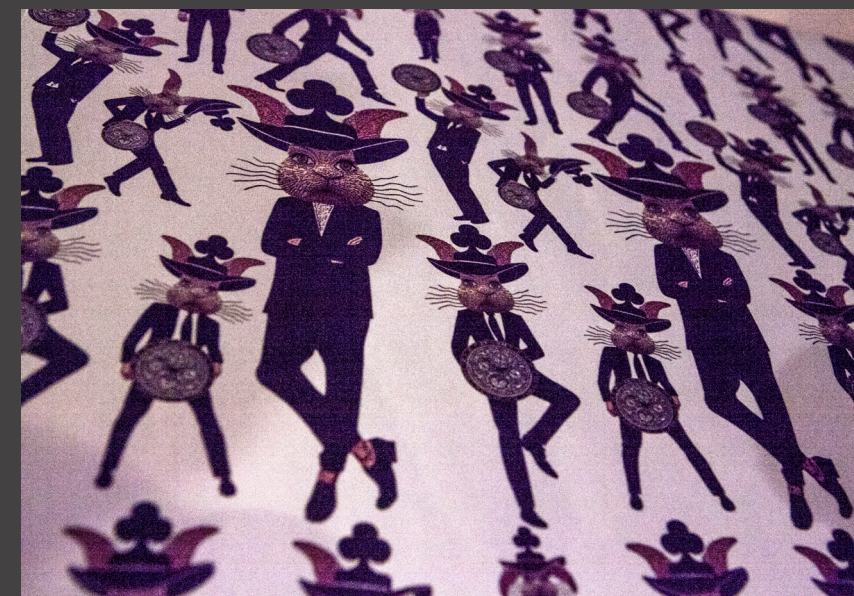
6-iuose audiniuose vaizduojami reportais išdėstyti svarbiausi garsios Luiso Kerolio pasakos personažai. Judančio video audinio reportų apskritimuose taip pat pasakos personažų vaizdai, tik jie gyvi, animuoti.

Tai – kalbančios ir akis vartančios rožės, nuolat besikeičiančios haliucinogeninių grybų spalvos ir statiški kiek galvas tejudinantys Dudutis ir Tututis. Kartais praeina Skrybėlius-triušis – du į vieną sujungti personažai ir rūsti karalienė, kurios emocijos labai ryškios. Visi personažai juodame fone tarsi atgyja. Ypač išpūdingas čia pasirodantis ir vėl išnykstantis Česyro katinas, kurio lieka tik šypsena, po to vėl viskas dingsta. O laikrodžio rodyklės sukasi priešinga kryptimi...

Baigusi magistrantūros studijas, Gintarė Kuznecovaitė toliau tęsė išvystytą ir realizuotą pasakos temą. Pamėgtų personažų motyvais kuria stilingą aprangą bei interjero detales. Miksuojant įvairias technikas, jungiant jas su šilkografija, gimsta naujos autorinių audinių kompozicijos ir sprendimai.

Gintarė Kuznecovaitė, Alisa stebuklų šalyje ir veidrodžio karalystėje, 7 audinių kolekcija, 2014 /
Baigiamasis magistro diplominis darbas vad. doc. Loreta Švaikauskienė, doc. Jūratė Petruškevičienė
6 audiniai – poliesterio satinas, skaitmeninė spauda, 1 – judantis video audinys 140x240 cm
Nuotrauka Giedrės Kriaučionytės

Audinių fragmentai

Audinys, Haliucinogeniniai grybai

Audinys, Česyro katinas

Judantis video audinys

VI. METODINIAI NURODYMAI, DAŽNIAUSIAI PASITAIKANČIOS KLAIDOS IR PATARIMAI, KAIP JŲ IŠVENGTI

Pluoštų sąveikos su dažais rūšys. Lentelė

- Būtina teisingai parinkti dažus pagal dažomą pluoštą tam, kad dažymo procesas vyktų sklandžiai ir sėkmingai.
- Reikia tiksliai laikytis dažų naudojimo ir jų fiksavimo instrukcijos. Jei dažai įsigyti specializuotoje dailininkams skirtoje parduotuvėje, reikalinga informacija visada yra ant dažų pakuotės
- Jei dažams užtvirtinti reikalingi priedai, pvz. druska, actas ar pan., to negalima ignoruoti, priešingu atveju, jų neįdėjus, dažai nuo audinio nusiplaus.

PLUOŠTAI	DAŽŲ KLASĖ
CELIULIOZINIAI medvilnė viskozė	Tiesioginis, aktyvus, sierinis, azoidinis, juodasis antinas
BALTYMINIAI vilna šilkas oda kailis	Rūgštinis, chrominis, metalo kompleksinis, katijoninis, aktyvus
POLIAMIDINIAI alifatiniai aromatiniai	Rūgštinis, chrominis, metalo kompleksinis, katijoninis, aktyvus
ACETATINIAI diacetato triacetato	Dispersinis
POLIESTERINIAI	Dispersinis
POLIAKRILNITRILINIAI	Katijoninis, dispersinis, rūgštinis
POLIVINILO ALKOHOLIO	Tiesioginis, aktyvus, dispersinis

Atspaudavimas tirštais tekstilės dažais

- Į batikos technikos specifinį lūžių efektą panašią audinio faktūrą galima sukurti tirštais tekstilės dažais su išdraskyta kempine ar drožlių gniūžte.
- Ant bulvės paviršiaus išpjaustytas atspaudas tinka ir tekstilei atspauduoti. Naudojant tokius atspaudus, dažai ant audinio šiek tiek atsiskiedžia, bet rezultatas gali būti įdomus.
- Atspaudams galima naudoti net lapus, plunksnas, mezginio fragmentą iš virvelės ar grubių siūlų ir pan. Šiuos objektus galima naudoti ir kaip trafaretus dažams purkšti ant audinio.
- Netikėtų efektų galima pasiekti atspauduojant ant dryžuoto, languoto ar kitaip marginto audinio.
- Jei reikalingas tikslus ritmiškas atspaudavimas, po plonu audiniu klojamas polietilenu apdengtas pažymėtas popierius. Ant popieriaus (labai tinka milimetrinis) reikia pažymėti atspaudavimo ritmą. Šiam tikslui taip pat galima naudoti tinklelį ar žymėti adata. Tačiau atspaudavimas ranka tuo ir žavus, kad kartais netikėtumai, netikslumai ir klaidos gali lemti įdomesnę rezultatą.

- Daug naujų netikėtų atspalvių gausime, jei po kiekvieno atspaudimo nenuvalysime nuo atspaudo dažų likučio, o vėl jį dengsime kita spalva.
- Jei atspaudas dengiamas per gausiu dažų sluoksniu, dažai ištrykšta per jo kraštus ir taip keičia atspaudo siluetą ar raštą. Per daug dažų prisigėrę lino raižinio linijų grioveliai taip pat nekurs laukiamo rašto.
- Po naudojimo atspaudą ar trafaretą būtina nedelsiant nuplauti, ypač, jei atspauduojama akrilo dažais – išdžiūvę jie jau nebensiplaus. Atspaudas privalo būti nusaustas prieš naujai tepant ant jo dažus.
- Kartais dažai skiedžiami vandeniu, ypač jiems padžiūvus. Per daug atskiedus dažus, atspaudo raštas liesis.
- Akrilo dažai sukietina audinį, todėl funkciniam objektams netinka didesnių plotų atspaudavimas neskiestu akrilu.
- Dažų likučius nuo rankų nusiplauti yra sunku, bet naudoti valančias priemones reikia atsargiai: galima pažeisti rankų odą. Geriausia į sausą odą įtrinti valantį kremą, o po to nuplauti vandeniu su muilu.

Rūdžių atspaudai

- Darbui galima naudoti ir visai naujus dar nesurūdijusius objektus iš geležies, prieš tai kruopščiai nušveitus apsauginį sluoksnį. Tada jie irgi paleis rūdis.
- Pamirkius acto rūgšties tirpale, audinio negręžti, nes gręžimas suformuoja raukšles, kurios gali pakenkti raštui. Audinį tereikia nuspausti nesukant.
- Norint ryškesnio rūdžių atspaudo, geriau naudoti jau išskalbtą audinį. Geriausia skalbti šiltame vandenyje, naudojant ūkinį muilą. Taip išplaunamas šlichtas, kuris naudojamas atliekant audinio apdailą. Šlichtas trukdo įsigerti rūdimis.
- Ryškesnis atspaudas taip pat gaunamas ilgiau laikant objektus ant audinio (4–5 paras).
- Kartais nuo audinio nuėmus surūdijusius objektus, ant jo lieka rūdžių dulkių ar net dalelių. Taip nutinka, kai objektai labai gerai rūdija, per ilgai ar per drėgnai laikomi. Stengiantis nesutepti audinio, reikia jį atsargiai nuvalyti ir nupurtyti. Galima dar perplauti šaltu vandeniu. Rūdžių palikti pėdsakai išliks, bet gali būti ne tokie ryškūs.

- Dirbant sausai, t. y. tik objektus šlapinant acto rūgšties tirpalu, reikia užtikrinti, kad jie nebūtų per šlapi, nes tokiu atveju aplink juos susidarys aureolės.
- Jei darbui naudojamas plonas audinys, pvz. kapronas ar marlė, galima gauti ne vieną, o daugiau audinio sluoksnių su rūdžių atspaudais. Tam tikslui reikia mirkyti ir kloti du ar tris (priklausomai nuo audinio storio) sluoksnius. Dažniausiai vaizdas atsispaudžia ir ant polietileno, ant kurio būna paklotas drėgnas audinys. Gali atsitikti ir taip, kad labiausiai pavykęs bus nebūtinai viršutinis sluoksnis.
- Dirbant su rūdimis be guminių pirštinių, labai susitepa rankos, tačiau dėvint pirštines sunkiau tiksliai ir nesutepant audinio išdėstyti ar nuimti objektus. Rūdys nuo rankų lengvai pašalinamos su citrinų sultimis, jos dar ir suminkština rankų odą. Taip pat galima pamerkti rankas į šiltą vandenį su citrinos rūgštimi (1–2 arbatiniai šaukšteliai nepilnai stiklinei vandens).

Terminis audinio atspaudavimas

- Stengtis neperkaitinti atspaudo. Išbandžius ant medžiagos skiautės, reikia nusistatyti laiką, kiek bus kaitinamas atspaudas. Laukiamam rezultatui ypač svarbi medžiagos rūšis, ant kurios bus atspauduojama.

- Reikia atkreipti dėmesį, kad karštas atspaudavimas silpnina medžiagą, jos struktūrą. Jei darbas funkcinis, privalu kuo mažiau jį pažeisti ir nesiekti didesnio atspaudos ir fono kontrasto.
- Kiauro atspaudavimo ant sintetinio audinio atveju, būtina kantrybė, tikslumas ir preciziškumas. Atspaudas turi būti pakankamai karštas, kad iš karto prakiurdytų audinį. Po kiekvieno atspaudavimo atspaudą reikia nuvalyti, kad vėliau nesusiteptų audinys. Nenuvalius, kitame atspaude bus parudavimų prie kraštų.

3D tekstilės dažų atspaudai. Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas

3D tekstilės dažų atspaudai

- Atspauduojant su 3D tekstilniais dažais svarbų vaidmenį atlieka dažų reljefo iškėlimas. Skubėti negalima! Svarbu sulaukti, kol šie dažai visiškai išdžius. Pažymėtina, kad jie džiūsta ilgiau, nei įprasti tiršti tekstilės dažai ar akrilas. Kelti reljefą, lyginant darbą per audeklą lygintuvu – nepatartina: jau pradėjęs kilti, reljefas prispaudžiamas ir toks išlieka. Reljefą geriausia kelti laikant karštą lygintuvą pakankamai arti virš darbo. Džiovinant džiovintuvu aukštą rašto reljefą,

jis karšto oro srovės gali būti deformuotas.

- Reljefo kilimas prasideda, kai nuo dažų paviršiaus dingsta blizgesys.
- Jei norima aukštesnio reljefo, reikia papildomai padengti 3D dažų ir kaitinimo procedūrą pakartoti.

Tekstilinių markerių, flomasterių, tušinukų ir kitų priemonių panaudojimas

- Dirbti su paprastu tušinuku tinka ant stabilaus, tvirto ir lygaus be faktūros audinio. Privalumas – jei jo paviršius dar ir slidus (kaip atlaso).
- Jei kuriamas plonų linijų grafinis piešinys, geriau pasirinkti kontrastingą spalvinį sprendimą su fonu.
- Jei ruošiamasi atlikti didesnės apimties darbą naudojant paprastą tušinuką, reikia apsirūpinti keliais tušinukais iš anksto. Tušinuko atspalvis ir ryškumas gali skirtis. Tušinukų būna įvairių, jų net atsparumas plovimui yra skirtingas.
- Atkreipti dėmesį: ant flomasterių paprastai užrašyta, jei jie nuo audinio

nusiplauna. Tokie netiks funkciniam objektams.

- Atliktą markeriu, tušinuku ar pan. darbą, išgarinus, rašto atsparumas po garinimo sustiprės.
- Rezervinis kontūras gali būti naudojamas ir ne pagal tiesioginę paskirtį, t. y. apsaugoti audinio plotus nuo dažų sklidimo. Šiuo kontūru galima kurti ir grafišką piešinį.

Frotažas

- Trafaretų su aštriais reljefiniais paviršiais reikia vengti, nes jie gali užkabinti audinio siūlus, darbo metu juos išpešioti.
- Dirbant kai kuriomis kitomis technikomis audinys gali turėti savą faktūrą, tačiau frotažo atveju taip nėra. Norint kurti frotažą ant audinio, tam reikia kuo lygesnio, tankesnio ir plono audinio. Tik toks audinys maksimaliai „priims“ pasirinkto objekto reljefą.
- Prieš naudojant trafaretus ar kitus objektus su reljefiniais paviršiais, visada reikia juos iš anksto išbandyti. Ant skirtingų audinių atrodyti gali skirtingai.

- Šia technika galima ne tik kurti raštą. Ji gali būti naudojama kaip būsimos darbo fonas ar derinama su kitomis pasirinktomis technikomis.

- Įdomių rezultatų audinio paviršiaus dekoravime galima pasiekti fonui naudojant juostuotą, languotą ar žakardinį audinį. Frotažo technika galima suteikti tekstūrą tik kai kurioms audinio vietoms.

Purškimas naudojant trafaretą. Dažų įtrynimai

Purškimas naudojant trafaretą

- Dirbant su trafaretu iš plastiko, visada reikia palikti pakankamai daug plastiko aplink trafareto motyvą.
- Kiekvienai spalvai reikalingas atskiras trafaretas.
- Trafareto raštas turi būti lengvai formuojamas. Vengti mažų tarpų tarp formų, nes dažai pateks kur nereikia po trafaretu. Be to, tokio trafareto dalys gali lengvai susisukti ar net sulūžti ilgiau jį naudojant.
- Dirbant su trafaretu, labai svarbu naudoti tinkamos konsistencijos dažus. Per

skysti dažai gali patekti po trafaretu, o per tiršti dažai – užteršti mažas trafareto angas.

- Trafaretą galima naudoti vaizdo pozityvui ir negatyvui sukurti.
- Trafareto kuriamas siluetas gali būti ritmiškai pakartotas, o siluetams persidengiant atsirastų 3D vaizdas.
- Papildomas netikėtas efektas gali būti pasiektas purškiant ant audinio su tekstūra ar faktūra, taip pat ant pūkuoto audinio.
- Purškimo technika netinka audiniams, ant kurių purškiami skysti tekstilės dažai sklinda netolygiai. Specifiniai purškimo efektai nebus estetiški ir atrodys kaip brokas – išryškės ataudų ar matmenų kryptis.
- Kai yra purškiami keli sluoksniai, būtina palaukti, kol kiekvienas sluoksnis visiškai išdžius. Ir tik tada vėl galima pradėti purkšti naują sluoksnį.
- Jei dirbama su trafaretais, prieš kiekvieną naudojimą būtinai reikia nuvalyti abi jų puses. Tai padės išvengti nepageidaujamų susiliejamų ir galimo dėmių atsiradimo.

- Purškiant reikia laikytis tinkamo atstumo, nes jei yra purškiama arti darbo, jis apsitaško. Be to, beveik visada ant darbo užtykšta nepageidaujami dideli purslai. Prie trafareto jie gali susiliesti ar nutekėti po juo.

- Nuo atstumo tarp audinio ir purkštuvo priklauso spalvos stiprumas.
- Kuo ilgesnis purškimo laikas, tuo didesnė dėmių atsiradimo rizika. Todėl yra geriau padaryti pertrauką ir leisti dažams išdžiūti, o tada purkšti vėl.
- Purškimo techniką labai tinka derinti su kitomis audinio dekoravimo technikomis. Taip galima sukurti 3D efektą ar panaikinti kai kurias darbo klaidas. Galima prislopinti, ar priešingai – paryškinti spalvas, sukurti darbe dinamikos, žaismingumo įspūdį.

Dažų įtrynimai

- Dažų įtrynimo atveju svarbiausias dalykas yra jausti, kiek teptuku paimti dažų, kad jie itin greitai susigertų į audinį. Paėmus per daug, vyks tapyba ant audinio. Tik įtrynimui būdingas miglotas vaizdas! Šiai technikai audinys labai jautrus. Kiekvienos rūšies audinys skirtingai reaguoja, todėl reikia bandyti ant įvairių audinio rūšių.

Batika. Vaško atspaudai

- Batikoje vartodami terminą „vaškas“, turime galvoje bičių vaško ir parafino mišinį. Jų santykis gali būti įvairus. Gryno bičių vaško praktiškai nevartojame. Jis yra labai lankstus, gerai prilimpa prie medžiagos, tačiau mišinys geriau kuria specifinius batikos lūžius.
- Tiekruošiantis atspauduoti vašku, tiek dengti jį teptuku, labai svarbu pasirinkti tinkamą audinio storį. Labai svarbu, kad vaškas visiškai įsigertų į audinį ne tik gerojoje, bet ir išvirkščiojoje audinio pusėje. Tik tada vašku padengtos audinio vietos bus gerai apsaugotos nuo dažų, kai ten bus matomas toks pat atspaudų ar potėpių vaizdas.
- Jei audinys per storas, vaškas gerai neįsigers. Taip pat vaškas neįsigers, jei bus nepakankamai karštas. Batikos procesui reikalingas tam tikras tempas ir ritmas. Atspauduojant ar dengiant per lėtai, vaškas paprasčiausiai spėja atvėsti, kol patenka ant audinio.
- Pirmą atspaudą reikia pabandyti ant audinio skiautės ir tik po to ant būsimo darbo. Ant pirmo atspaudu visada bus daugiausia vaško, jis išeis ryškiausias, vėliau atspaudai vis silpnės. Pabandžius taps aišku, kiek kartų atspaudavimą kartoti.

Tai priklauso nuo atspaudu dydžio, norimo rezultato, darbo tempo ir kt. Nepilnai atsispaudę atspaudai irgi yra puikūs, jie praturtina, paįvairina audinio paviršių.

- Jeigu ant atspaudu jį panardinus į vašką patenka per didelis vaško kiekis, raštas atsispaudžia neaiškiai. Jame nesimato linijų, smulkių detalių, arba jos išeina neryškios. Kartais gali tekti pakoreguoti patį atspaudą, pagilinti ar praplatinti linijas bei kai kurias rašto vietas.
- Jei dirbant su vašku jis pradeda dūmuoti ir sklinda degėsių kvapas, tai rodo, kad vaškas jau per karštas. Vaškas yra labai degus ir tai – pavojinga. Reikia elgtis atsargiai. Vaškui užsidegus, jokiu būdu negalima gesinti vandeniu, o reikia užmesti audeklą, kad neprieitų deguonis.
- Ką daryti netyčia privarvinus vaško ant audinio? Tiesiog galima tai kūrybiškai įjungti į rašto dizainą. O gal toje vietoje tiktų atspaudas? Reikia žinoti, kad nepageidaujamo vaško lašo ar dėmės tikrai nepavyks pašalinti nuo audinio paviršiaus. Padengus dažais, ta vieta vis tiek bus šviesesnė. Taip yra todėl, kad vaškas šiek tiek jau spėjo įsigerti į audinį. Todėl norėdami apsaugoti darbą, po teptuku rankoje visada turėtume laikyti audinio skiautę.
- Jei reikia pasižymėti atspauduoti skirtas vietas ar visą raštą, tai daroma tik

anglimi, kuri, skirtingai nuo pieštuko, nepaliks pėdsako. Gerai tinka ir juodmedžio pieštukas.

- Vaško raižymui skirtas įrankis (peiliukas, vinis ir pan.) neturi būti labai aštrus, kad neišdraskytų ar visai neperpjautų audinio. Norint rasti tinkamą, visada reikia išbandyti kelias priemones. Net ir nuo raižomo motyvo priklauso įrankio pasirinkimas. Skusti vašką nuo plokštumos geriau tiks peiliuko briauna, linijoms – yla ar vinis. Siekiant išlaikyti atlikimo stiliaus vieningumą, vašką visur galima raižyti tuo pačiu įrankiu, tik ne visur bus vienodai lengva. Ant šilko audinio vašką reikia raižyti ypač atsargiai.
- Nulyginant vašką tarp popieriaus skiaučių, reikia nuolat keisti tiek viršutinį, tiek apatinį sluoksnį. Ilgiau nepakeitus, susilieja dažai.

Šibori (shibori)

- Darbui, pvz. šaliui, pasirinkus *šibori* techniką, jis apsiuvas iš anksto. Vėliau, atsiradus faktūrai, gražiai to tikrai nepavyks atlikti. Geriausiai tinka apsiūti tankiu dygsniu siuvimo mašina. Apsiuvinėti rankomis netinka, nes audinį formuojanti faktūra iškraipys ir atlenkimą, o jis ir taip nebus toks tankus, kaip atliktas su siuvimo mašina.

- Dygsniuoti audinį, ar į jį įrišti įvairius objektus prie audinio krašto reikia atsargiai. Net ir gerai apsiūtas kraštas nuo tampymo gali nuirti.
- Dygsniuoti reikia aštria, neatšipusia adata. Jei adata jau atšipo, ji kabina siūlus, ir jie išsipašo.
- Dygsniuojant, siūlo mazgas turi būti ženkliai didesnis nei įprastai. Tai svarbu todėl, kad sutraukiant audinį, neišitrauktų kartu ir nepašiotų siūlų.
- Į audinį įrišti plastmasiniai karoliukai verdant gali prie jo prilipti, deformuotis ir, jei yra spalvoti, net nudažyti audinį.
- Ruošinį į virti skirtą indą reikia įdėti jo nedeformuojant, nes tą formą galima verdant užfiksuoti.
- Negalima ruošinio dėti į verdantį vandenį – jis sueižės. Geriausia pradžioje drungnas, palaipsniui kaistantis vanduo. Po užvirimo, ugnį reikia sumažinti ir ruošinį toliau virti 10–18 min. Virimo laikas skaičiuojamas nuo vandens užvirimo. Jei darbas iš triacetatinio audinio – virti reikia trumpiau, nes triacetatas praras standumą.

- Praėjus virimo, t. y. ruošinio audinio faktūros fiksavimo laikui, jį galima inde palikti dar 15–20 min., bet ne ilgiau. Jeigu vanduo yra kietas (kalkingas), o ypač, jei darbas tamsus, ant jo dažnai susidaro kalkių apnašos. Jei taip atsitiko ir ant ruošinio atsirado balkšvos dėmelės, nebus lengva jas pašalinti. Gali padėti 9 proc. acto rūgštis – jos reikia šiek tiek įpilti į vandenį. Šiame tirpale darbą reikia palaikyti 1–3 val. Tačiau geriau stengtis apnašų išvengti ir tuoj pat po virimo darbą perplauti po šiltu tekančiu vandeniu lengvai patrinant.

- Šibori technika labai „mėgsta“ kontrastinės temperatūros vandenį. Išvirtą ruošinį iš karšto vandens tuojau galima panardinti į šaltą – faktūra tarsi gniaužiasi. Stiklo karoliukai, aišku, suskilinės, todėl, jei jų įrišta, kontrastinių vonių naudoti negalima. Labai gerai faktūrą fiksuoja įrišti metaliniai objektai.

- Perplautą ruošinį įvynioti į rankšluostį. Džiovinti reikia horizontalioje padėtyje, suformuojant reikiamą pavidalą.

- Jei ardomas dar drėgnas ruošinys (tik nešlapias, nes gali išsitampyti), reikia šį procesą atlikti be pertraukos iki galo. Būsimo darbo negalima glamžyti, tampyti – kol drėgnas, jis jautresnis pokyčiams.

- Šibori darbai laikomi laisvai, nesulankstyti, nesuspausti, geriausiai sudėti į dėžutę ar maišelį.

Klioke (cloque)

- Labai svarbu žinoti darbui pasirinktų audinių sudėtį. Audiniai gali būti ne vienos sudėties rūšies, o mišrūs. Esant viršutinio sluoksnio sudėčiai mišriai, pvz., 50 proc. poliesterio ir 50 proc. medvilnės, trauksis ir viršutinis audinys. Jis susitrauks tiek, kiek procentų jame yra celiuliozinio pluošto. O esant apatiniame sluoksnyje sintetikos (pvz., linas su sintetika), apatinis audinio sluoksnis trauksis mažiau, nes sintetika nesusitrauks.

- Labai svarbus apatinio audinio tankumas. Šis audinys turi būti ne per tankus, kad dar turėtų, kur trauktis. Viršutinį audinį geriau rinktis standesnį, nes tada labiau išryškės reljefas, kurį sukurs susitraukęs natrio šarmo veikiamas apatinis audinys.

- Norint pašalinti audinio apdailai naudotą šlichtą, audinius (ypač liną, medvilnę) prieš naudojimą būtina išskalbti šiltame vandenyje su ūkiniu muilu. Šlichtas gali sudaryti apnašas ant audinių. Kartais veikiama natrio šarmo, audiniai paleidžia savo spalvą, todėl šviesių ir tamsių pavyzdžių negalima kartu dėti į natrio

šarmo tirpalą.

- Medžiagų jungimas siuvant – labai svarbus. Jei siuvimas bus per tankus, tada negausime laukiamo rezultato, arba jo efektas bus per silpnas. Geriausia naudoti medvilninius siūlus, nes jie taip pat trauksis proceso metu.
- Svarbu tiksliai laikytis *klioke* proceso eigos. Mirkymo natrio šarmo tirpale laiką galima ilginti priklausomai nuo norimo susitraukimo lygio. Išėmus darbą iš natrio šarmo tirpalo ir pamerkus į 9 proc. acto rūgšties tirpalą, čia jį galima palikti ir ilgesniam laikui. Norint visiškai neutralizuoti natrio šarmo poveikį, rekomenduojama kelis kartus išskalauti švariu vandeniu. Jei darbas gerai neišplaunamas, jis būna slidus. Tokių palikus, vėliau jis pradės irti, nes bus vis dar veikiamas neišplauto natrio šarmo likučių.

Netradicinių medžiagų panaudojimas audiniui dekoruoti ir formuoti

- Naudojant netradicines medžiagas konkrečiam pritaikymui, pvz. rūbams ar aksesuarams, būtina išbandyti jų atsparumą trinčiai, plovimui, šviesos ir laiko poveikiui. Tai svarbu naudojant netradicines medžiagas, tiek vietoje įprasto audinio, tiek ir jo dekoravimo ar formavimo procesui.

- Nuodingų arba pavojingų medžiagų geriau nebandyti ir nenaudoti, pvz. stiklo vatos, stiklo pluošto.
- Kartais nutinka, kad darbui pasirinkta medžiaga yra trumpalaikė – ji gali irti, keistis ar kisti jos spalva. Pvz., gražus kalio permanganato paliekamas atspalvis laikui bėgant visai išnyksta.
- *Šibori (shibori)* ir *klioke (cloque)* technikomis galima dirbti su natūralia ir dirbtine oda. Darbas daugiau ar mažiau sukietėja ir įgyja skulptūrišką išvaizdą.

ŠALTINIAI

Menininkų kontaktai:

doc. Zinaida Dargienė, Kaunas

Anna Dolányi, Debrecenas, Vengrija

prof. Yasuko Iyanaga, Tokijas, Japonija

prof. Shinzo Kajiwara, Tokijas, Japonija

Elė Tamašauskienė, Kaunas

Jūratė Urbienė, Vilnius

Dalyvavimas seminaruose:

- *Šibori (Shibori), menininkė Patricia Black (Padua, Italija), VIII tarptautinė ETN konferencija, Rovaniemi, Suomija, 1999 m.*
- *Klioke (Cloque), menininkė Ingrid Aarset (vizualaus meno doc., šiuolaikinio meno, muzikos ir dizaino fakultetas, Bergeno Universitetas, Norvegija), VDA KF Tekstilės katedra, Kaunas, 2004 m.*

- *Batika (Batik), menininkė Rita Trefois (Lier, Belgija), Tarptautinė tapybos ant šilko paroda-konkursas „Auksinis teptukas“ (“The Golden Paintbrush“), Lie, Belgija, 2007 m.*
- *„Rūdys nemiega“ (“Rust never sleeps“), menininkė Reiko Sudo, (Nuno korporacija, Japonija), XVI tarptautinė ETN konferencija, 20 metų ETN jubiliejus, VIII Kauno bienalė „Tekstilė 11“, Kaunas, 2011 m.*
- *„Ekologiška klioje“ (“Ecologic cloque“), menininkė Birgitta Nordstrom (tekstilės meno programa, Geteborgo Universitetas, Dizaino ir Amatų Akademija (HDK), Švedija), VDA KF Tekstilės katedra, Kaunas, 2011 m.*

Literatūra:

- *Biriukova N. West European Printed Textiles 16th-18th century, State Hermitage Collection, Iskusstvo publishers Moscow, 1973.*
- *Petruškevičienė J. Pagrindinės žinios apie Batiką. Metodinis darbas. Kaunas, 1995.*
- *Wada Y.I. Rice M.K. Barton J. Shibori, Kodansha International Ltd. Tokyo, 1999.*

Interneto svetainės:

- *Elektroninis „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“*
<http://lkiis.lki.lt/dabartinis>
- <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Frotazas>
- <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ėsdinimas>
- https://www.youtube.com/results?search_query=shibori+artists

Summary

This is a publication dedicated to students and professionals of textile art, but it can also be useful to other related audiences.

Fabric Surface Embellishment and Formation is a methodical book about various techniques of the embellishment and formation of fabric surface. The publication begins with an overview of the history and spread of the oldest techniques: printed textiles, batik, and shibori, from their inception until the present day. Some techniques, such as the aforementioned ones, have centuries-old traditions and have continued developing and gaining new features until today. Other techniques, e.g. batik, have not changed significantly, but their application can be more diverse now, and the process itself has been a bit simplified. The publication describes various techniques of fabric embellishment and formation while taking into account the possibilities provided by the paint, tools, and newly emerging fabrics of the present day. Other kinds of techniques described here have basically uncovered new forms of expression. For instance, after the emergence of synthetic fabrics, by applying the principles of the shibori technique and using heat, it has become possible to shape fabric into 3D forms. The cloque technique, which was exclusively industrial not long ago, has now moved into artists' studios: it can be applied in individual work. Techniques can be combined or mixed and matched, which results in the creation of a unique fabric.

Today artists apply both unconventional materials and unconventional methods of technique use in their work. By using the conventional as a jumping-off point, they seek out new, untested waters.

As they look for original forms of expression, artists create individual interpretations of the traditional techniques. This is evident in the students' final theses that go far beyond what was learned in the lecture rooms and practice labs. However, this requires knowledge and experience. For this reason, the publication aims to enable students to focus more on their professional development and on the implementation of their best idea, rather than on constant learning from basic mistakes. The book provides methodical instructions and advice on how to avoid mistakes while working and what requires attention in order to achieve the best results.

The publication is illustrated with the coursework and final theses in the field of unique fabric embellishment and formation by the students at the Dept. of Textile in the Kaunas Faculty of Vilnius Academy of Arts. Works by Lithuanian textile artists are also presented.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Leidinyje „Audinio paviršiaus dekoravimas ir formavimas“ yra skirtas tekstilės meno krypties studentams, profesionalams, bet gali būti naudingas ir kitai giminigai auditorijai. Tai – metodinė mokomoji knyga apie įvairias audinio paviršiaus dekoravimo ir formavimo technikas ir jų taikymą šiuolaikinio vienetinio audinio kūrimui. Apžvelgiama pačių seniausių iš šių technikų istorinė raida ir sklaida – tai senieji spausdintiniai audiniai, batika ir *šibori*. Šios šimtmečius siekiančias tradicijas turinčios technikos vystėsi įgydomos vis naujų buožų. Tobulėjant bei plečiantis dažų ir darbo priemonių asortimentui, atsirandant naujoms audinių rūšims, tapo įvairesnė ir idėjų raška.

Leidinyje aprašoma įvairių technikų specifika, darbo eiga, pristatomos plačios šių technikų panaudojimo galimybės. Pagrindinis dėmesys skiriamas technikų įsisavinimui, dažniausiai pasitaikančioms klaidoms ir patarimams bei metodiniams nurodymams kaip jų išvengti. Leidinys iliustruotas VDA KF tekstilės katedros studentų kursiniais ir baigiamaisiais diplominiais darbais, taip pat lietuvių menininkų darbais.

Jūratė Petruškevičienė

„Audinio paviršiaus dekoravimas ir formavimas“

Pratarmė: prof. dr. Rasutė Žukienė

Redagavo ir maketavo: Indrė Sekevičienė

Nuotraukos: VDA KF Tekstilės katedros fondas

Fotografavo: Giedrė Kriaučionytė, Kristina Čyžiūtė, Liudas Petruškevičius, Jūratė Urbienė, Elė Tamašauskienė, Albinas Balžekas

Leidėjas: Vilniaus dailės akademija

Leidinių rėmė: Vilniaus dailės akademijos Meno ir mokslo projektų fondas

ISBN 978-609-447-353-1